

Gelijkwaardige behandeling mbo-studenten

De behoeften van mbo-studenten centraal

Colofon

Titel	Gelijkwaardige behandeling mbo-studenten
Auteur	Merel Wolf, Sophie Sweijen, Kayla Green, Eveline Crone, Lysanne te Brinke, Famke de Boer, Benjamin Bremer & Lotte Scheeren
Versie	1
Datum	10-4-2025
Project	Gelijkwaardige behandeling mbo-studenten (P002899)

ECBO is het expertisecentrum voor onderzoek en kennisvraagstukken rondom bijvoorbeeld professionalisering van docenten, aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt, basisvaardigheden en in-, door- en uitstroom van studenten. ECBO doet wetenschappelijk verantwoord beleids- en praktijkgericht onderzoek in het onderwijs en op het snijvlak van onderwijs en arbeidsmarkt, en verspreidt deze kennis. Onze expertise: onderzoek met impact.

ECBO
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Tel: 073-6872500
www.ecbo.nl

© ECBO 2025

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Samenvatting

Aanleiding en opzet onderzoek

Onderzoeken geven signalen dat mbo-studenten zich niet gelijkwaardig voelen ten opzichte van hbo- en wo-studenten. Ze voelen zich minder gewaardeerd en ervaren dat ze minder worden gezien als 'student'. De afgelopen jaren zijn er stappen gezet om mbo-studenten beter te waarderen en hun gelijkwaardige positie binnen o.a. het studentenleven te bevorderen. In de Werkagenda (2023) worden concrete stappen beschreven om de gelijkwaardigheid te stimuleren, en ook OCW zet zich in om de waardering voor het mbo te bevorderen, bijvoorbeeld in de 'waaier-gedachte' van het onderwijssysteem. Ook worden er in verschillende gemeenten stappen gezet om de deelname van mbo-studenten aan het studentenleven te bevorderen. Een *copy-paste-aanpak* van het 'traditionele' hbo-wo-studentenleven naar de mbo-context is niet haalbaar of wenselijk. Doel van dit onderzoek was daarom om te kijken hoe men kan komen tot een **gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven dat aansluit op de behoeften van mbo-studenten**.

Om dit te onderzoeken zijn de behoeften van mbo-studenten t.a.v. het studentenleven in kaart gebracht door eerdere literatuur te analyseren en een behoeftepeiling te doen aan de hand van een vragenlijst en focusgroepen. Daarnaast is bekeken wat de huidige beleidsinzet is bij gemeenten en onderwijsinstellingen, door de kwaliteitsplannen van mbo-instellingen te analyseren en vijf casestudies uit te voeren in vijf verschillende gemeenten. Ervaringen met activiteiten om het studentenleven voor mbo-studenten te stimuleren zijn uitgevraagd om *good practices* te inventariseren, en knelpunten en bevorderende factoren zijn onderzocht.

Conclusies

Wat betreft **de behoefte van mbo-studenten t.a.v. het studentenleven** toont dit onderzoek aan dat er een grote diversiteit is. Er is een groep studenten die behoefte heeft om meer deel te nemen aan het studentenleven. Het gaat met name om activiteiten gericht op uitwisselingen/ buitenlandervaringen en het aansluiten bij een studentengemeenschap voor sociale activiteiten of sport en in iets mindere mate voor studie-activiteiten en inspraak. Er is ook een groep die geen behoefte heeft aan activiteiten rondom het studentenleven. Een deel van deze studenten zal daadwerkelijk geen behoefte hebben aan activiteiten, maar het blijkt ook dat er verschillende belemmeringen zijn die de behoefte kunnen verminderen. Eén daarvan is gebrek aan kennis over wat het studentenleven dan in zou houden. Ook spelen negatieve associaties en vooroordelen over bepaalde studentenactiviteiten een rol. Andere belemmerende factoren zijn gebrek aan tijd en flexibiliteit door volle studieprogramma's, gebrek aan geld om deel te nemen aan activiteiten en de huisvesting, aangezien veel mbo-studenten thuis wonen. Een laatste belemmering is een gebrek aan een gevoel van gelijkwaardigheid, waardoor mbo-studenten zich minder thuis en welkom voelen in het studentenleven.

Ten aanzien van de **huidige beleidsinzet** rondom dit vraagstuk blijkt uit dit onderzoek dat er veel wordt ingezet op het toegankelijk maken van activiteiten voor mbo-studenten zoals de introductieperiode en in mindere mate studenten- en studieverenigingen. In een aantal gemeenten worden er uitgebreide beleidsplannen geschreven om aan de positie

van mbo-studenten te werken en wordt er ook ingezet op meer studenteninspraak door regelmatig in gesprek te gaan met mbo-studentenraden of studentenambtenaren. Het regelen van studentenkortingen is een belangrijk speerpunt, maar in de praktijk blijkt dit soms nog lastig te realiseren. Er zijn positieve ervaringen met het stimuleren van de samenwerking tussen mbo-, hbo- en wo-studenten, bijvoorbeeld door hen op projectbasis te laten samenwerken aan overkoepelende vragen, al dan niet vanuit het bedrijfsleven, in zogenaamde 'innovatiecentra'.

Knelpunten zijn de eerdergenoemde belemmeringen die de drempel verhogen voor mbo-studenten om deel te nemen aan deze activiteiten: gebrek aan tijd en financiële middelen, huisvesting (op grote afstand van de studentenstad wonen), negatieve associaties en vooroordelen en het gevoel niet als gelijkwaardig gezien te worden of minder welkom te zijn. Bestaande activiteiten zijn vaak onvoldoende toegespitst op de specifieke behoeften van de mbo-studenten en het blijkt lastig te zijn om de mbo-studenten op een passende manier te informeren, waardoor zij minder geneigd zijn om mee te doen. De behoeften t.a.v. activiteiten van mbo-studenten worden niet systematisch in kaart gebracht, waardoor het ook lastig is passende activiteiten te organiseren. Er zijn ook verschillende knelpunten wat betreft wet- en regelgeving, waardoor studenten bijvoorbeeld moeilijker lid kunnen worden van verenigingen of kunnen deelnemen aan studentensportevenementen.

Bevorderende factoren die een gelijkwaardig studentenleven onder mbo-studenten stimuleren zijn het passend maken van activiteiten voor de mbo-doelgroep en de doelgroepen daarbinnen. De activiteiten moeten inhoudelijk aansluiten bij de behoeften van mbo-studenten, en in praktische zin passen bij hun onderwijsprogramma en woonsituatie. Inspraak vanuit studenten is cruciaal om dit diverse aanbod aan studentenactiviteiten te creëren waar voor elke student wel iets passends bij zit. Dit aanbod moet vervolgens goed gecommuniceerd worden zodat mbo-studenten op de hoogte zijn van de mogelijkheden en zich aangesproken voelen om deel te nemen. Er kan ook ingezet worden op het stimuleren van inhoudelijke samenwerkingen tussen mbo, hbo- en wo-studenten zodat studenten elkaar leren kennen en waarderen. Om tot goed beleid te komen in een gemeente is een goede samenwerking tussen verschillende partijen een vereiste, omdat dit de draag- en slagkracht rondom het vraagstuk vergroot.

Aanbevelingen

Op basis van het onderzoek zijn een zevental aanbevelingen geformuleerd:

- 1. Creëer een divers en breed aanbod aan activiteiten binnen het studentenleven.** Aangezien de mbo-doelgroep divers is qua leeftijd, levensfase, leerweg, opleidingsstroom en verplichtingen is het belangrijk een divers aanbod te bieden aan activiteiten die passen bij de verschillende doelgroepen binnen het mbo.

- 2. Zorg voor voldoende en passende informatievoorziening.** Om deel te kunnen nemen aan het studentenleven moeten mbo-studenten goed geïnformeerd worden. Hierbij moet nagedacht worden over de inhoud, de zender en de vorm.

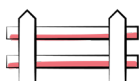
- 3. Organiseer studenteninspraak, ondersteun studenteninitiatieven en peil de behoeften van mbo-studenten regelmatig.** Het studentenleven voor een student wordt gemaakt door de student zelf. Om deze reden is het belangrijk de mbo-studenten te betrekken in het vormgeven van het studentenleven, bijvoorbeeld door behoeften regelmatig te peilen en in gesprek te gaan met studentenvertegenwoordigers. Het betrekken van de mbo-studenten in dit vraagstuk stimuleert ook het gevoel van gelijkwaardigheid.

- 4. Zorg voor een kartrekker die het onderwerp studentenleven van mbo-studenten in de portefeuille heeft.** Een kartrekker kan het vraagstuk blijvend agenderen en zo anderen bewust maken van de urgentie van het probleem. Een kartrekker kan ook dienen als aanspreekpunt over het onderwerp, zowel binnen een organisatie als naar buiten toe.

- 5. Zet in op sterke samenwerking met relevante partijen en investeer in regelmatige overlegmomenten.** Het stimuleren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven van mbo-studenten is geen simpele taak. Nauwe samenwerking tussen verschillende partijen, bijvoorbeeld gemeenten, mbo-, hbo- en wo-onderwijsinstellingen, mbo-studenten, ondernemers van sportfaciliteiten en horeca, is cruciaal. Om deze samenwerking te faciliteren is het belangrijk dat er regelmatig overlegd wordt en de lijnen kort zijn.

- 6. Creëer ruimte voor mbo-studenten in wettelijke kaders, regelgeving en beleid voor deelname aan het studentenleven.** Er zijn nog een aantal belemmeringen in wet- en regelgeving die mbo-studenten verhinderen om deel te nemen aan het studentenleven. Deze knelpunten moeten onderzocht en aangepakt worden om de belemmeringen weg te kunnen nemen.

- 7. Faciliteer samenwerking tussen studenten in het mbo, hbo en wo.** Samenwerking is een sterk mechanisme dat gelijkwaardigheid bevordert. Het is dan ook aan te bevelen om mbo-, hbo- en wo-studenten meer samen te laten werken in onderwijs-overstijgende en (maatschappelijk) relevante vraagstukken.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding en achtergrond	1
1.2	Doel en onderzoeksvragen	2
1.3	Onderzoeksopzet	3
1.4	Leeswijzer	6
2	Kennis uit eerder onderzoek over een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven	7
2.1	Elementen van een gelijkwaardig studentenleven	7
2.2	Behoeft van mbo-studenten	8
2.3	Vergelijking mbo, hbo en wo	13
2.4	Conclusie	14
3	Overzicht maatregelen t.a.v. studentenleven mbo-studenten.....	16
3.1	Maatregelen uit kwaliteitsplannen mbo-instellingen	16
3.2	Maatregelen nader bekeken	17
3.3	Conclusie	18
4	Behoeftpeiling bij mbo-studenten over studentenleven.....	19
4.1	Behoeften en kansen.....	19
4.2	Gelijkwaardige behandeling	26
4.3	Conclusie	27
5	Casestudies: good practices	29
5.1	Gelijkwaardigheid en toegankelijkheid	29
5.2	Inzet van gemeente en onderwijs	31
5.3	Knelpunten	35
5.4	Bevorderende factoren	39
5.5	Conclusie	41
6	Conclusies en aanbevelingen	43
6.1	Conclusies	43
6.2	Aanbevelingen.....	46
	Bijlage 1: Bronnenlijst.....	50
	Bijlage 2: Literatuurlijst desk research	52
	Bijlage 3: Albeda Monitor	55
	Methode	55

Resultaten	57
Bijlage 4: Participatietool.....	58
Methode	58
Resultaten	61
Bijlage 5: Leidraad casestudies	64
Gemeente.....	64
Onderwijsinstelling.....	65
Leidraad studenten	67

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en achtergrond

Mbo-studenten ervaren een gevoel van ongelijkwaardigheid ten opzichte van studenten aan hogescholen en universiteiten (Dopmeijer et al., 2024; Goedhart et al., 2022). Dit gevoel van ongelijkheid komt onder andere voort uit de onderwaardering van het mbo en het gebrek aan erkenning als volwaardige student. Veel mbo-studenten voelen de druk om zich voortdurend te bewijzen en in de prestatimaatschappij om maatschappelijke waardering te verkrijgen. Deze ervaren ongelijkwaardigheid draagt onder andere bij aan ervaren prestatiedruk, stress en een verminderd welbevinden (Dopmeijer et al., 2024).

Er zijn een aantal belangrijke stappen gezet om het mbo en mbo-studenten beter te waarderen en hun gelijkwaardige positie binnen o.a. het studentenleven te bevorderen. Zo dienden de Hoop en Bouchallikh in 2022 een motie waarin de regering verzocht werd te onderzoeken hoe opleidingsvorm als discriminatiegrond kan worden toegevoegd aan de Algemene wet gelijke behandeling. Als reactie hierop vroeg [minister Uitermark van Binnenlandse Zaken](#) het College voor de Rechten van de Mens om advies te geven. Het College (2024) adviseerde om de gelijkebehandelingswetgeving aan te vullen met een verbod op onderscheid wegens opleiding bij de aanbod van goederen en diensten. Een kabinetsreactie wordt verwacht.

Behalve dit advies worden in beleidsdocumenten zoals de Kamerbrief van juli 2023 (Dijkgraaf, 2023) en de Werkagenda MBO 2023 (Ministerie van OCW, 2023) gepleit voor een herwaardering van het mbo en een gelijkwaardige positie van mbo-studenten in het studentenleven. Dijkgraaf introduceerde tevens de 'waaier-gedachte' waarin het onderwijsstelsel niet gezien wordt als een ladder van hoog naar laag, maar een waaier waarin verschillende opleidingen naast elkaar liggen en als gelijkwaardig worden gezien (Dijkgraaf, 2024). Bij zijn aantreden geeft Minister Bruins ook aan dat de waardering van het beroepsonderwijs centraal staat in zijn motivatie en dat het doorgaan met de waaier-gedachte één van de belangrijkste prioriteiten is (Bruins, 2024).

Om deze gelijkwaardigheid te realiseren, wordt onder andere ingezet op het includeren van mbo-studenten in gemeenschappelijke introductieperiodes met hbo- en wo-studenten, het verbeteren van de toegang tot studentensportfaciliteiten en studentenkortingen, en het bieden van de mogelijkheid om lid te worden van studentenverenigingen en studentensportverenigingen. Ook wordt gekeken naar de huisvestingsmogelijkheden voor mbo-studenten, waarbij woningcorporaties toegang kunnen bieden tot studentenkamers. Verder is er beleidsinzet voor een eerlijkere stagepraktijk door stagediscriminatie tegen te gaan en stagevergoedingen gelijk te trekken.

Op verschillende plekken zetten mbo-instellingen zich met gemeenten, hbo- en wo-instellingen in om mbo-, hbo- en wo-studenten een gelijkwaardige positie te geven binnen het bredere studentenleven en hen dezelfde kansen te bieden op deelname aan sociale en maatschappelijke activiteiten. Zo zijn mbo-studenten in Utrecht betrokken bij de gezamenlijke introductieweek (UITweek) en krijgen ze toegang tot studentensport. In

Eindhoven en Leeuwarden is er eveneens een gezamenlijke introductieweek voor studenten uit het mbo en hbo, en in het geval van Eindhoven ook voor wo-studenten. Daarnaast werd op 13 december 2024 in Enschede de eerste mbo-studievereniging in Oost-Nederland opgericht, genaamd ESV Novus. In Amsterdam werd in 2024 de nieuwe studentenkaart voor mbo-studenten geïntroduceerd, waarmee zij dezelfde kortingen bij winkels en horecagelegenheden krijgen als hbo- en wo-studenten.

Bij het zoeken naar manieren om de gelijkwaardige positie van mbo-studenten te bevorderen, is het belangrijk te erkennen dat de mbo-doelgroep een eigen doelgroep die bovendien gekenmerkt wordt door grote diversiteit. Mbo-studenten variëren van minderjarigen tot volwassenen, van studenten die een BOL-opleiding of BBL-opleiding volgen, en studenten bezig zijn met een entree tot middenkaderopleiding. Daarnaast bevinden mbo-studenten zich vaker in kwetsbaar makende omstandigheden dan hbo- en wo-studenten, bijvoorbeeld door een complexe thuissituatie of financiële problemen (Dopmeijer et al., 2024; Groen et al., 2024).

Vanwege de verschillen tussen de mbo- en hbo/wo-doelgroepen en de diversiteit binnen de mbo-doelgroep is een *copy-paste-aanpak* t.a.v. het studentenleven niet wenselijk en niet haalbaar. Mbo-studenten hebben mogelijk niet dezelfde behoeften qua studentenleven als hbo/wo-studenten, wat betekent dat het toegankelijk maken van dit studentenleven voor mbo-studenten niet voor iedereen zal leiden tot een gelijkwaardige positie. Zo weten we bijvoorbeeld dat mbo-studenten vaak weinig tijd ervaren voor nevenactiviteiten, door volle roosters met veel onderwijs- en stage-uren en diverse andere verantwoordelijkheden zoals bijbanen (Dopmeijer et al., 2024). Activiteiten die veel tijd kosten, zoals het lidmaatschap van een studentenvereniging, kunnen daardoor moeilijk inpasbaar zijn. Daarnaast is er een verschil in woonsituatie. Waar 55% van de hbo/wo-studenten uitwonend is, geldt dit slechts voor 20% van de mbo-studenten (Hooft van Huijsduijnen et al., 2024). (Avond)activiteiten van studentenverenigingen of studentensportverenigingen zijn soms moeilijker in te passen, vooral als je niet in de stad woont waar je studeert. Het is daarom cruciaal om de specifieke behoeften van mbo-studenten met betrekking tot een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven in kaart te brengen. Pas wanneer deze behoeften bekend zijn, kunnen er passende interventies worden opgezet.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is om de behoeften van mbo-studenten met betrekking tot hun deelname aan het studentenleven in kaart te brengen en te onderzoeken in hoeverre deze aansluiten bij de huidige beleidsinzet van het ministerie van OCW, mbo-scholen en gemeenten. Daarnaast willen we de geleerde lessen en *best practices* identificeren, zodat deze door andere steden benut kunnen worden om mbo-studenten toegang te geven tot een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven dat aansluit bij hun specifieke behoeften.

De hoofdvraag van het onderzoek is: **Hoe komen we tot een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven dat aansluit op de behoeften van mbo-studenten?**

Daarbij horen de volgende deelvragen:

- 1) Welke behoeften hebben mbo-studenten in het Nederlandse studentenleven? Welke behoeften rondom een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven hebben mbo-studenten?
 - Zijn er verschillen in behoeften tussen mbo-, hbo- en wo-studenten¹?
 - Zijn er verschillen in behoeften binnen de populatie mbo-studenten²?
- 2) Wat is de huidige beleidsinzet van verschillende stakeholders (OCW, gemeenten en mbo-instellingen) op het onderwerp ‘gelijkwaardig studentenleven’?
 - En wat zijn best practices?
- 3) Hoe organiseer je een voor mbo-studenten gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven, met alle betrokken studenten, partijen en stakeholders?

Een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven kan voor verschillende groepen mbo-studenten een andere betekenis hebben, afhankelijk van factoren zoals leeftijd, leerweg, opleidingsstroom en thuissituatie. Gelijkwaardigheid hoeft niet te betekenen dat mbo-studenten deelnemen aan dezelfde verenigingen en activiteiten als hbo- en wo-studenten. Het kan ook betekenen dat ze dezelfde mogelijkheden hebben om zich te ontwikkelen en groepen te vormen. Toegankelijkheid bestaat uit verschillende elementen: het gaat niet alleen om de fysieke toegang, maar ook om het geaccepteerd worden in deze ruimtes en mogelijkheden. In dit onderzoek ligt de focus daarom op het creëren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven dat aansluit bij de specifieke behoeften van mbo-studenten.

1.3 Onderzoeksoepzet

Dit onderzoek is een samenwerking tussen ECBO en YoungXperts³. Het onderzoek bestond uit 4 onderzoeksactiviteiten:

Desk research

In de desk research werd aan de hand van beleidsdocumenten onderzocht wat er al bekend is over de behoefte van mbo-studenten t.a.v. een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven. Bijlage 2 toont de literatuurlijst van de desk research. De volgende bronnen zijn onder andere gebruikt:

2. Kamerbrieven van de minister (Dijkgraaf, 2023; 2024);
3. Werkagenda mbo 2023-2027 (Ministerie van OCW, 2024);
4. CBS rapport Van leerladder naar onderwijswaaier (CBS, 2023);

¹ In dit onderzoek wordt de term opleidingsvorm gebruikt om onderscheid te maken tussen het mbo, hbo en wo. In eerder onderzoek wordt vaak de term ‘opleidingsniveau’ gehanteerd.

² In dit onderzoek wordt onderscheid gemaakt in leerweg tussen BOL en BBL, en opleidingsstroom. Opleidingsstroom werd eerder ‘mbo-niveau’ genoemd. De opleidingsstromen zijn als volgt: entreeopleiding (voorheen niveau 1), basisberoepsopleiding (voorheen niveau 2), vakopleiding (voorheen niveau 3) en middenkaderopleiding (voorheen niveau 4).

³ YoungXperts is een initiatief van het SYNC lab, een onderzoeksgroep aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. YoungXperts doet onderzoek naar de ervaringen en meningen van jongeren op verschillende thema’s als prestatiedruk, de klimaatcrisis en sociale ongelijkheid.

5. Rapporten van de algemene rekenkamer over gelijke kansen in het mbo
6. Data van de JOB Monitor 2024 (Brukx et al., 2024);
7. Landelijke monitor studentenhuysvesting 2024 (Hooft van Huijsduijnen et al., 2024);
8. Lokale Monitor Studentenhuysvesting mbo Utrecht (conceptrapport) (Lakerink, et al., 2025);
9. Monitor Albeda (Bijlage 3).

Verder is op basis van literatuur uit het hbo en wo onderzocht welke elementen van een gelijkwaardig studentenleven mogelijk zijn, zodat later de behoefte hieraan bij mbo-studenten getoetst kon worden. Er is gekeken naar:

- Monitor beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2022-2023 (Van den Broek et al., 2023);
- Trendrapport HO 2024 (DUO, 2024);
- Nationale Studenten Enquête (NSE) hbo/wo 2024 (Landelijk Centrum Studiekeuze (LCSK), 2024a; 2024b).

Als laatste is geanalyseerd wat verschillende mbo-instellingen al doen om de gelijkwaardige positie van mbo-studenten te stimuleren. Bronnen waren onder andere:

- Analyse kwaliteitsplannen uit de Monitor van de werkagenda en stagepact mbo 2023-2027 prioriteit 1 – kansengelijkheid (Cuppen et al., 2024);
- Uitvoeringsplannen van gemeenten t.a.v. de aanpak mbo-studentenleven (o.a. Gemeente Eindhoven, 2024; Gemeente Utrecht, 2023a; 2023b).

Focusgroepen

YoungXperts heeft twee verkennende focusgroepen gehouden op Albeda, te Rotterdam. Het doel van deze focusgroepen was om enerzijds bij studenten verdiepende informatie op te halen over hoe zij hun studentenleven ervaren, in hoeverre zij verschillen zien met het hbo of wo en in hoeverre zij behoeften hebben aan activiteiten die gelijkenissen vertonen met activiteiten op het hbo of wo (bijvoorbeeld lid zijn van een studentenvereniging). Anderzijds was het doel om meer inzicht te krijgen in de ervaren waardering en erkenning van mbo-studenten.

Deelnemers

In totaal deden 26 deelnemers mee met de focusgroepen. In de eerste focusgroep, met als thema *studentenleven*, zaten studenten van de opleiding Maatschappelijke Zorg (middenkaderopleiding, leerjaar 3). In de tweede focusgroep, thema *gelijkwaardigheid*, zaten ook studenten van de opleiding Maatschappelijke Zorg (middenkaderopleiding, leerjaar 2).

Opzet

Beide focusgroepen vonden plaats op 16 december 2024 op de Rosestraat locatie van Albeda. Intern is er een oproep gedaan aan docenten. Zij konden zich bij de onderzoekers van YoungXperts aanmelden voor een focusgroep tijdens een van hun lessen. Studenten hadden een aanwezigheidsplicht voor de les, maar deden enkel mee met de focusgroep als zij ook toestemming gaven voor deelname aan wetenschappelijk onderzoek. Tijdens de focusgroepen konden studenten hun ideeën mondeling delen (deze werden door een onderzoeker genotuleerd) of op een post-it schrijven.

Participatietool

Op basis van de verkregen inzichten uit de deskresearch en de focusgroepen is er een behoeftepeiling uitgevoerd door de YoungXperts participatietool uit te zetten onder mbo-studenten. Het doel van deze participatietool was niet alleen om de behoeften van mbo-studenten tot een toegankelijk en gelijkwaardig studentenleven in kaart te brengen, maar ook om inzicht te krijgen in de ervaren kansen om aan deze behoeften te voldoen. De in co-creatie met jongeren(werkers) ontwikkelde tool is speciaal vormgegeven om een diverse groep jongeren en jongvolwassenen op een toegankelijke manier deel te laten nemen aan onderzoek. De manier van ondervragen, zowel qua vraagstelling en informatievoorziening als qua design, spreekt verschillende groepen mbo-studenten aan.

Deelnemers

In totaal hebben 231 mbo-studenten de tool ingevuld, van verschillende instellingen verspreid door Nederland. Zie Bijlage 4 voor de achtergrondinformatie over de steekproef, inclusief beschrijvende statistieken van de deelnemers.

Opzet

De online tool is via diverse sociale mediakanalen uitgezet in de periode van 24 januari 2025 tot en met 19 februari 2025. Om te onderzoeken of er verschillen zijn binnen de populatie mbo-studenten is er voor een goede representatie van studenten gezorgd. Zo zijn er responsen verzameld van een diverse groep mbo-studenten wat betreft, onder andere, leeftijd, leerweg, opleidingsstroom, regio en taalachtergrond.

Casestudies

Met vijf casestudies is informatie verzameld over hoe verschillende gemeenten, mbo-instellingen en studentenvertegenwoordigers momenteel werken aan het bevorderen van de gelijkwaardige positie van mbo-studenten. Naar aanleiding van de deskresearch en in overleg met de opdrachtgever werd gekozen voor de steden Utrecht, Eindhoven, Enschede, Breda en Emmen.

Deelnemende gemeenten

We hebben vijf gemeenten geselecteerd die we wilden benaderen om deel te nemen aan onze casestudies. Bij deze selectie speelden een aantal overwegingen een rol. Gemeenschappelijk kenmerk is dat in alle vijf de gemeenten op een bepaalde manier ingezet wordt op het bevorderen van de gelijkwaardigheid en toegankelijkheid van het studentenleven voor mbo-studenten. Dit wil zeggen dat in elk van deze gemeenten initiatieven plaatsvinden en/of afspraken zijn gemaakt en vastgelegd om hier invulling aan te geven. Met de rest van de keuzes hebben we geprobeerd een zo representatief mogelijke weerspiegeling van studentensteden te bewerkstelligen. Een combinatie van kenmerken op de volgende criteria waren hierin bepalend: de grootte van de stad, de geografische ligging (stedelijk, ruraal) en de opleidingsvorm die wordt aangeboden (mbo, hbo, wo). Zo zijn Eindhoven en Utrecht grote studentensteden in stedelijk gebied waar alle opleidingsvormen worden aangeboden, en is Emmen bijvoorbeeld juist een kleine stad in landelijk gebied, zonder universiteit.

Selectie respondenten

De casestudies bestonden uit (groeps)gesprekken bij drie geledingen binnen de vijf gemeenten: met de gemeente, met mbo-instellingen en met studenten. Ons doel was om

van elke geleding minstens één betrokkene te spreken. Waar mogelijk werden groepsgesprekken georganiseerd of werden meerdere gesprekken binnen een geleding gevoerd. Om de juiste personen te benaderen, maakten we gebruik van de contacten binnen de klankbordgroep en zochten we via de websites van gemeenten en onderwijsinstellingen naar relevante contactpersonen. Via deze weg hebben we verschillende gesprekken kunnen plannen. Door tijdens de gesprekken door te vragen naar andere relevante contactpersonen binnen de gemeente, het onderwijs en de studentenpopulatie, kwamen we in contact met de overige respondenten. Ondanks deze inzet is het bij één casestudie niet gelukt om met elke geleding binnen de looptijd van het onderzoek een gesprek te voeren (Tabel 1.1).

Tabel 1.1 Overzicht aantal (groeps)gesprekken per casestudy en geleding

	Gemeente	Onderwijsinstelling	Studentenvertegenwoordiger
Utrecht	1	1	2 (Vidius en overkoepelende studentenraad gemeente)
Eindhoven	1	1	1 (studentenvertegenwoordigers gemeente)
Enschede	1	1	1 (studentenambtenaar)
Emmen	1	1	1 (studentenvereniging)
Breda	1	-	-

Inhoud gesprekken

De meeste gesprekken vonden online plaats, op een enkel gesprek na, en duurden ongeveer een uur. De gesprekken werden – met goedkeuring van de respondenten en meestal via MS Teams – opgenomen; deze opnames gebruikten we vervolgens voor de uitwerking van de gesprekken. De gesprekken hadden een semigestructureerd karakter: we maakten gebruik van een vooraf opgestelde gespreksleidraad, maar gaven de respondenten ook de kans om zelf thema's in te brengen en stelden waar relevant verdiepende vragen. De leidraad bestond uit vier onderdelen: visie op gelijkwaardigheid en toegankelijkheid, eigen inzet & samenwerking, opbrengsten en best practices en knelpunten. De leidraad is te vinden in Bijlage 5.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft wat er al bekend is uit eerder onderzoek op het gebied van elementen van een gelijkwaardig studentenleven en de behoefte van mbo-studenten t.a.v. een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven. Ook wordt hier de vergelijking gemaakt met hbo- en wo-studenten.

Hoofdstuk 3 beschrijft vervolgens een overzicht aan huidige maatregelen die worden ingezet in verschillende steden, regio's en onderwijsinstellingen om een gelijkwaardiger studentenleven voor mbo-studenten te faciliteren.

Hoofdstuk 4 toont de behoeftepeiling onder mbo-studenten die in het kader van dit onderzoek is uitgevoerd.

Hoofdstuk 5 gaat in op praktijkvoorbeelden van activiteiten die de gelijkwaardigheid van mbo-studenten t.a.v. het studentenleven stimuleren die zijn opgehaald in de vijf casestudies. Ervaringen en *good practices* worden beschreven.

In **Hoofdstuk 6** gaan we in op de conclusies en aanbevelingen.

2 Kennis uit eerder onderzoek over een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven

In dit hoofdstuk behandelen we de bevindingen uit eerder onderzoek over een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten. We beginnen met een korte bespreking van de gehanteerde definitie en de belangrijkste elementen van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven. Daarna gaan we in op de behoeften van mbo-studenten met betrekking tot het studentenleven, zoals deze naar voren komen in eerder onderzoek.

2.1 Elementen van een gelijkwaardig studentenleven

Om zicht te krijgen op gehanteerde definities van gelijkwaardige studentenleven hebben we geanalyseerd hoe dit in beleidsstukken is geformuleerd en welke voorbeelden van activiteiten zijn genoemd. Hiervoor zijn passages in de Werkagenda mbo 2023-2027 (ministerie van OCW, 2023), een open brief aan studenten (Dijkgraaf, 28-03-2024) en kamerbrieven (Dijkgraaf, 06-07-2023; 28-03-2024) over gelijkwaardige behandeling en studentenleven geanalyseerd. De volgende elementen worden genoemd:

- Maatschappelijke herwaardering en kijken naar aanpassen taalgebruik hoog- en laagopgeleid niet meer hanteren, niet meer hiërarchisch denken over (vervolg)onderwijs, maar meer focus op 'waaier-denken': het onderwijsstelsel als waaier waarin verschillende opleidingen gelijkwaardig naast elkaar bestaan;
- Deelname aan introductieweken;
- Toegang tot studentenhoreca;
- Studentenkaart en studentenkortingen;
- Toegang tot studentenverenigingen;
- Toegang tot studentensportverenigingen en/of studentensportfaciliteiten;
- Toegang tot / mogelijkheid oprichting studieverenigingen;
- Mogelijkheid bewerkstelligen en financieren van andere studenteninitiatieven;
- Toegang studentenhuysvesting;
- Deelname aan een bestuur;
- Delen van faciliteiten op het terrein van onderwijsinstellingen (bibliotheek, praktijkruimtes, studieadviescentra);
- Gemeentelijke studietoelage voor mbo-studenten met een functiebeperking;
- Mogelijkheid tot terugvragen lesgeeld bij stoppen met mbo-opleiding;
- Eventuele financiële bijdrage van mbo-scholen aan studentensportverenigingen en bestuursbeurzen voor studenten(sport)verenigingen;
- Financiële maatregelen en voorzieningen gelijke terugbetalingsvoorwaarden voor de studieschuld;
- Meer mogelijkheden voor extra-curriculaire activiteiten;
- Mogelijkheden tot buitenlandstage om internationale competenties op te doen.

Uit bovenstaande lijst valt op te maken dat in beleidsstukken een gelijkwaardig studentenleven voor mbo-studenten gedefinieerd wordt als toegang tot activiteiten en mogelijkheden die hbo- en wo-studenten hebben.

2.2 Behoeft van mbo-studenten

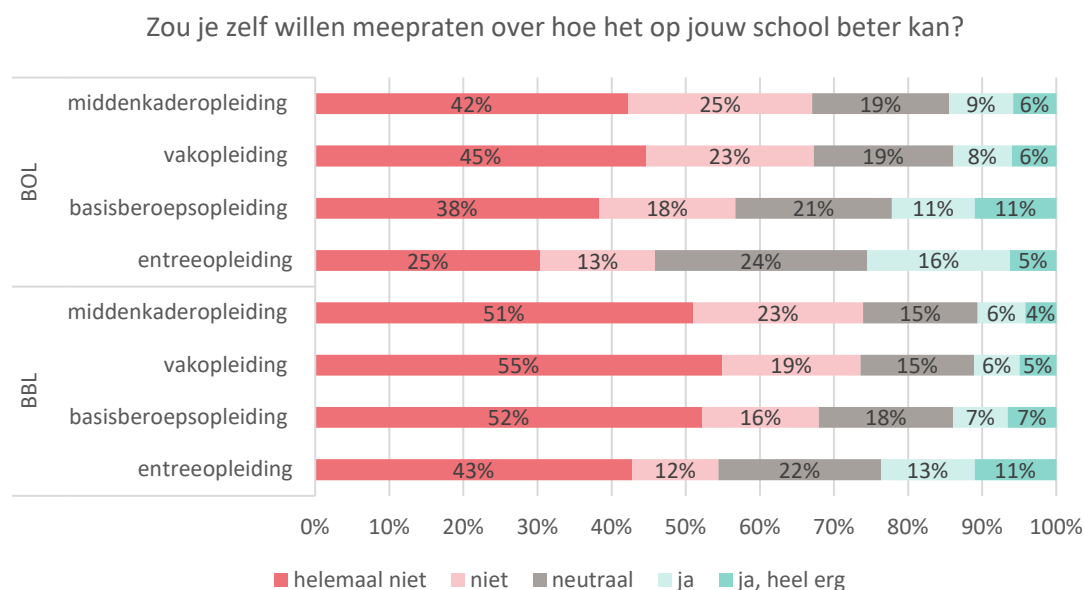
Er is slechts beperkt onderzoek gedaan naar de behoefte van mbo-studenten ten aanzien van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven. Dit komt onder andere doordat er weinig landelijke enquêtes zijn onder mbo-studenten. Bij hbo- en wo-studenten zijn er verschillende enquêtes die de ervaringen en behoeften onderzoeken. De enige landelijke enquêtes voor mbo-studenten zijn de JOB-monitor (Brukx et al., 2024) en de Landelijke monitor studentenhuysvesting⁴ (Hooft van Huijsduijnen et al., 2024). In Utrecht is in 2024 door een studententaskforce een enquête uitgezet onder mbo-studenten over de behoeften aan en het beeld over het studentenleven (Studententaskforce Utrecht, 2024). Ook is in 2025 een monitor uitgezet over studentenhuysvesting (Lakerink et al., 2025). In Eindhoven is als onderdeel van het Actieplan Samen voor het mbo (Gemeente Eindhoven, 2024) een studentenquête uitgezet. Tot slot zijn er aan de monitor van Albeda vragen toegevoegd over de behoeften van mbo-studenten tot een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven, die speciaal zijn ontwikkeld voor dit rapport. Achtergrondinformatie en de uitgebreide resultaten van deze monitor worden gepresenteerd in Bijlage 3. De uitkomsten van alle bovenstaande bronnen, inclusief de Albeda monitor, worden hieronder per thema besproken.

Wat betreft **studenteninspraak** op school blijkt uit de JOB-monitor dat mbo-studenten niet erg bekend zijn met de studentenraad: 39% geeft aan niet te weten of hun school een studentenraad heeft. Dit terwijl bekostigde mbo-instellingen verplicht zijn een studentenraad te hebben en elke instelling dus een studenteraad heeft. Studenten weten niet goed wat de studentenraad doet op school (gemiddeld (M) 2,31 op schaal 1-5; 60% zegt dit niet te weten). Uit de Albeda monitor blijkt dat mbo-studenten enigszins zeggenschap ervaren, waarbij ze weten wat ze zouden kunnen doen om iets op hun school aan te kaarten (gemiddeld 3,16; schaal 1-5).

Het animo voor inspraak is laag in de JOB-monitor (M=2,11 op schaal 1-6). BBL-studenten willen minder graag meepraten dan BOL-studenten. De entreeopleidingen scoren hier positiever op dan de andere opleidingsstromen (figuur 2.1). Opvallend is dat studenten licht negatief tot neutraal staan tegenover de vraag of ze kunnen meepraten op school (2,95 op een schaal van 1-6).

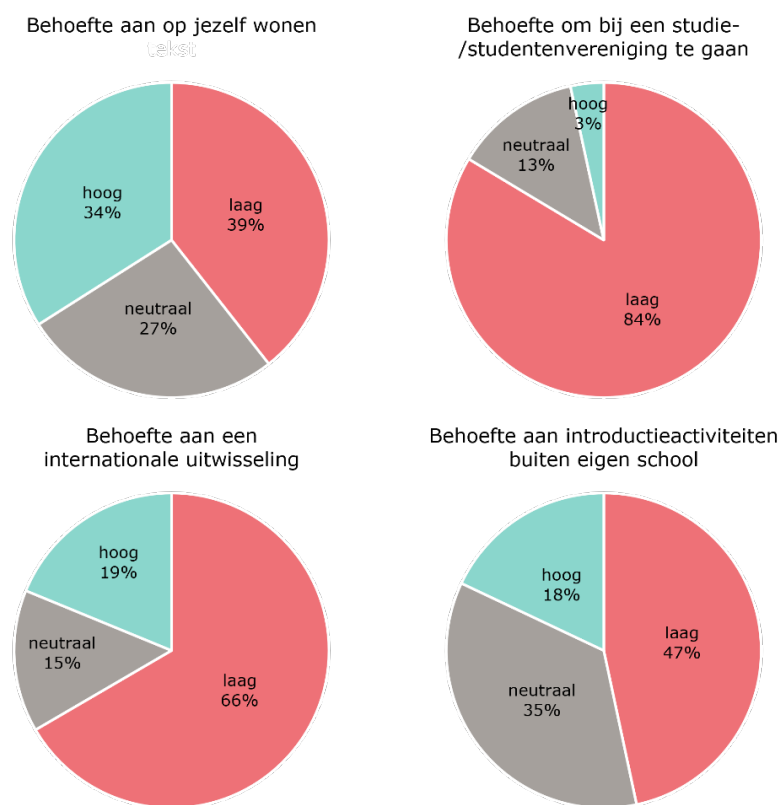
⁴ Voor de mbo-studenten wordt in de Landelijke monitor studentenhuysvesting gebruik gemaakt van de data van de JOB-monitor.

Figuur 2.1 Studentenparticipatie. Bron: Brukx et al., 2024.

Studenten zijn redelijk bekend met opties voor **buitenlandervaring**: in de JOB-monitor weet 58% van de BOL-studenten dat dit een mogelijkheid is. Het grootste deel is nog niet naar het buitenland gegaan (93%), maar 50% van de studenten geeft wel aan dit te willen en 56% geeft aan sowieso tijdens de opleiding buitenlandervaring op te willen doen. Ook uit onderzoek van Nuffic blijkt dat 54% van de mbo-studenten buitenlandplannen heeft (Verhoeff et al., 2022). De studententaskforce in Utrecht (2024) rapporteert tevens dat 54% van de respondenten interesse heeft in het reizen naar het buitenland. Van de studenten uit de Albeda monitor die niet al meedoen aan een internationale uitwisseling (4% doet al wel mee aan een uitwisseling) gaf maar 19% aan een sterke behoefte hieraan te hebben (zie figuur 2.2).

Figuur 2.2 Behoeften van mbo-studenten (Albeda monitor)

Noot. Voor visualisatie is een categorische variabele gemaakt, waarbij onderscheid is gemaakt tussen een lage behoefte (scores 1-2), neutraal (score 3) en hoge behoefte (scores 4-5). Zie Bijlage 3 voor verdere informatie over deze data.

Studenten zijn niet erg bekend met het lid worden van een **studievereniging**. In de JOB-monitor weet 86% van de studenten niet dat ze een studievereniging kunnen beginnen op hun school.

Wat betreft animo voor het lid worden van een **studentenvereniging** blijkt uit de enquête van de studententaskforce in Utrecht (2024) dat 61% van de bevroagde mbo-studenten hier wel interesse in heeft. 18% geeft aan lid te willen worden van een studentenvereniging en 43% geeft aan misschien lid te willen worden. Het soort vereniging waar de meeste interesse in is, is een vereniging gericht op gezelligheid (53%) of sport (30%). Aan andere soorten verenigingen, bijvoorbeeld gericht op kunst, muziek, internationaal, religieus en politiek/cultuur/samenleving, is minder behoefte. Uit de Albeda monitor blijkt dat nog geen 3% van de mbo-studenten een sterke behoefte heeft om bij een studie- en/of studentenvereniging te gaan (zie figuur 2.2). Hoe verder in de opleiding, hoe minder de behoefte van deze studenten ook was om bij een vereniging te gaan. Het verschil in behoefte tussen de enquête van de studententaskforce in Utrecht en de Albeda monitor is mogelijk te verklaren door vraagstelling. Bij de vraag bij de studententaskforce werd uitgelegd wat een studentenvereniging is en werden ook voorbeelden gegeven van studentenverenigingen die gericht zijn op verschillende activiteiten en onderwerpen (zoals gezelligheid, sport, kunst, muziek, et cetera). Bij de Albeda monitor werd er verder geen uitleg gegeven over wat een studentenvereniging is, wat voor soorten er zijn en wat een lidmaatschap zou inhouden. De extra uitleg bij de

enquête van de studententaskforce in Utrecht kan mogelijk verklaren waarom de interesse bij de respondenten hoger was dan bij de respondenten van de Albeda Monitor.

Een onderzoek van de studententaskforce in Utrecht bij 28 studentenverenigingen⁵ brengt ook enkele knelpunten in het licht. Zo is actief lidmaatschap voor mbo-studenten vaak niet mogelijk vanwege de hogere studielast en de bijbehorende geringe flexibiliteit in het mbo. De verenigingen staan wel open voor lidmaatschap voor mbo-studenten, maar er zijn praktische belemmeringen. Er zijn regelingen en wetgeving die (volwaardige) deelname van mbo-studenten niet mogelijk maken, bijvoorbeeld doordat een subsidieregeling voor verenigingen, die zij ontvangen van instellingen voor de leden van afkomstig van die instelling, ontbreekt voor mbo-studenten. Ook zouden er capaciteitsproblemen kunnen ontstaan. Daarnaast twijfelen verenigingen eraan of mbo-studenten volwaardig kunnen deelnemen, omdat er nu weinig tot geen contact is tussen het verenigingsleven en het mbo, maar ook doordat er de vooroordelen vanuit het verenigingsleven bestaan over mbo-studenten.

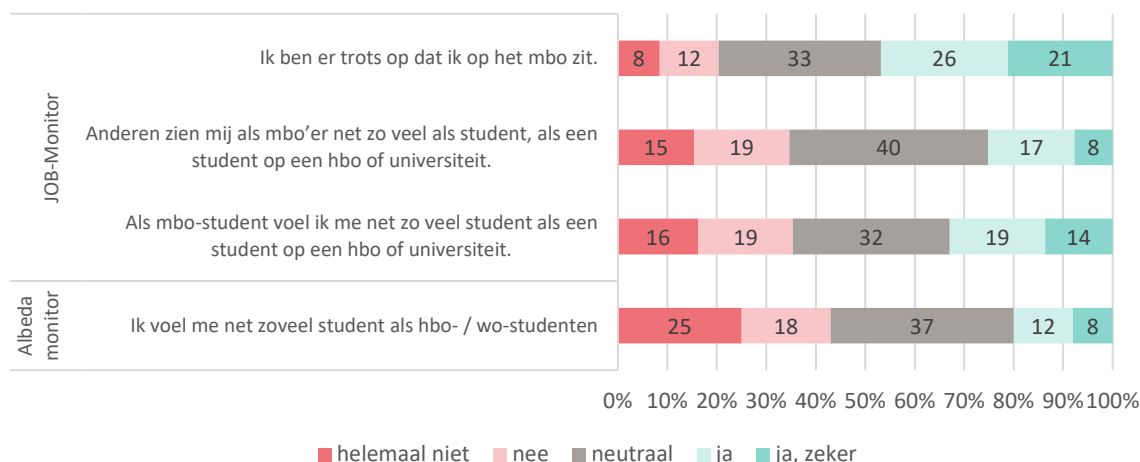
Uit de enquête van de studententaskforce in Utrecht (2024) blijkt dat veel mbo-studenten weinig kennis hebben van **activiteiten rondom de introductieperiode**. 72% van de studenten is niet bekend met de Utrechtse Introductie Tijd (UIT), de algemene stadsintroductie voor alle studenten die in Utrecht gaan studeren. Wanneer hier echter uitleg over werd gegeven was 75% van de mbo-studenten wel geïnteresseerd om mee te doen.

Uit de Albeda monitor blijkt dat rond de 80% van de studenten actief mee had gedaan aan de introductie activiteiten van de school. Bij de vraag of er ook behoefte was aan zulke activiteiten buiten de eigen school (met andere mbo-, hbo- en wo-studenten), gaf 28% aan hier een hoge behoefte aan te hebben (zie figuur 2.2). Hoe actiever studenten mee hadden gedaan aan de introductie op Albeda, hoe sterker hun behoefte was om ook aan introductieactiviteiten buiten hun eigen school mee te doen.

In de JOB-monitor werden een aantal vragen gesteld over de (ervaren) **waardering** voor het mbo. Studenten staan licht negatief tot neutraal tegenover de vraag of zij zich net zoveel student voelen als hbo-/wo-studenten en of anderen hen net zo veel student vinden als hbo-/wo-studenten (respectievelijk 2,95 en 2,83 op een schaal van 1-6). Uit de Albeda monitor komt ook naar voren dat mbo-studenten zich enigszins gelijk voelen aan hbo- en wo-studenten (M = 2,59, schaal 1-5). Hierbij blijkt overigens dat studenten minder waardering ervaren als ze verder in hun opleiding zijn. Figuur 2.3 en 2.4 toont het percentage per antwoordoptie op deze vragen. Het blijkt dat het ongeveer een derde van de studenten negatief staat tegenover deze vragen en een vijfde tot een derde positief. Het grootste deel van de studenten scoort neutraal. Op de vraag of zij trots zijn een mbo-student te zijn geven studenten neutraal tot licht positief antwoord (M=3,39, schaal 1-5). Hierbij is bijna de helft van de studenten wel positief. Een vijfde geeft een negatief antwoord.

⁵ Deze 28 studentenverenigingen waren niet representatief voor alle studentenverenigingen in Utrecht, omdat met name de verenigingen die al openstonden voor eventuele deelname van mbo-studenten meededen aan dit onderzoek, terwijl verenigingen die hier niet voor openstonden niet meededen.

Figuur 2.3 Waardering mbo. Bron: Brukx et al., 2024 en Albeda monitor.

Ook uit de studentenenquête die in Eindhoven is uitgezet, blijkt dat mbo-studenten geen **gelijke behandeling** ervaren ten opzichte van hbo- en wo-studenten. Zo ervaren zij ongelijkheid op verschillende gebieden, zoals stageplekken, sportmogelijkheden, het vinden van een studentenkamer, introductieweken en kortingen (Gemeente Eindhoven, 2024). Uit de enquête van de studententaskforce in Utrecht blijkt ook dat mbo-studenten zich niet veilig of welkom voelen binnen het studentenleven. Ze ervaren spanning, zijn bang voor uitsluiting en vooroordelen, en voelen angst om niet te passen binnen de studentencommunity. Bij veel mbo-studenten gaat de ontbrekende kennis van het studentenleven gepaard met negatieve verwachtingen, die deels worden gevoed door de media, het ontbreken van positieve verhalen en weinig contact met de diversiteit binnen het studentenleven. Zo bestaat bijvoorbeeld de verwachting dat je verplicht (veel) alcohol moet drinken of een ontgroening moet ondergaan. Het beeld dat mbo-studenten daardoor hebben van het 'studentenleven' is soms gebaseerd op stereotypen en vooroordelen. Het gaat zowel over vooroordelen die mbo-studenten hebben over het hbo- en wo-studentenleven, als vooroordelen waarvan mbo-studenten denken dat hbo- en wo-studenten die hebben over mbo-studenten (Studententaskforce Utrecht, 2024).

Wat betreft de **huisvestingsbehoeften** van mbo-studenten kan er gekeken worden naar de JOB-monitor, de Landelijke Monitor Studentenhuisvesting, de Lokale Monitor Studentenhuisvesting in Utrecht (Lakerink et al., 2025) en de Albeda Monitor. Het grootste deel van de mbo-studenten woont nog thuis, variërend tussen de 80% en 92% (afhankelijk van de monitor). Uit de eerste drie monitors blijkt dat dit voornamelijk BOL-studenten betreft (93%), hoewel 51-54% van de BBL-studenten ook thuis woont. 73% van de thuiswonende studenten heeft geen behoefte om uit huis te gaan. De belangrijkste redenen volgens de JOB-monitor en Landelijke Monitor Studentenhuisvesting waarom studenten thuis blijven wonen, zijn dat ze nog niet uit huis willen (30-31%), ze zichzelf te jong vinden om op zichzelf te gaan wonen (28%), of dat ze niet genoeg geld hebben om uit huis te gaan (17%). Bij BBL-studenten komt het iets vaker voor dat zij geen geschikte woning kunnen vinden (10%) dan bij BOL-studenten (4%). Bij de Lokale Monitor Studentenhuisvesting in Utrecht blijkt ook dat een gedeelte van de meerderjarige studenten, uit huis gaan te duur vindt (40%) om uit huis te gaan of geen woonruimte kan vinden (30%). Voor de minderjarige studenten is de belangrijkste reden dat zij zichzelf te

jong vinden om zelfstandig te gaan wonen (45%). Uit de JOB Monitor en Landelijke Monitor Studentenhuisvesting blijkt dat 39% van de thuiswonende studenten afgelopen jaar op zoek waren naar een eigen woning. Bij de Lokale Monitor Studentenhuisvesting in Utrecht ging het om een percentage van 49% dat binnen nu en een jaar het ouderlijk huis zou willen verlaten. De studenten gaven in de JOB Monitor en Landelijke Monitor Studentenhuisvesting aan dat de hoge prijzen als de belangrijkste reden was dat zij geen eigen wonen hebben kunnen vinden (45%). Uit de Albeda Monitor blijkt verder dat 34% van de mbo-studenten veel behoefte heeft om op zichzelf te wonen, terwijl 39% juist weinig behoefte heeft (zie figuur 2.2). Leeftijd speelt hierbij een belangrijke rol: oudere studenten geven vaker aan meer behoefte te hebben om op zichzelf te wonen.

2.3 Vergelijking mbo, hbo en wo

Om bovenstaande cijfers in perspectief te plaatsen is het relevant om ook de behoeftes van hbo- en wo-studenten t.a.v. het studentenleven te bekijken. Verschillende enquêtes beschrijven de ervaringen van hbo- en wo-studenten. Qua **buitenlandervaring** is 14% van de hbo- en wo-bachelorstudenten in studiejaar '21-'22 naar het buitenland gegaan, en 35% van de masterstudenten (Van den Broek et al., 2023). Dit is aanzienlijk hoger dan het aandeel mbo-studenten dat naar het buitenland is gegaan (7%). Het aandeel studenten dat plannen heeft om naar het buitenland te gaan is iets hoger in het hbo en wo (78% en 66%) dan in het mbo (54%)(Verhoeff et al., 2022).

Op het gebied van **huisvesting** blijkt uit de Landelijke Monitor Studentenhuisvesting van (Hooft van Huijsduijnen et al., 2024) dat 60% van de hbo-studenten en 27% van de wo-studenten thuis woont bij ouder(s)/verzorger(s). Bij mbo-studenten gaat het om 80-92% en daarmee is het aandeel mbo-studenten dat thuis woont een stuk hoger. 22% van de hbo- en wo-studenten die thuis wonen geeft aan geen behoefte te hebben om uit huis te gaan tegenover 73% van de mbo-studenten. Waar het gebrek aan behoefte de belangrijkste reden is voor mbo-studenten om thuis te wonen, is dat voor hbo- en wo-studenten de betaalbaarheid en gebrek aan woonruimtes.

Ongeveer een derde van de hbo- en wo-studenten doet aan **bestuurs- of vrijwilligerswerk** binnen de instelling of studentenorganisatie (hbo-studenten: 28%; wo-studenten: 31%) (Van den Broek et al., 2023). Dit getal laat zich lastig te vergelijken met mbo-studenten, omdat dit niet wordt gepeild en er ook veel minder mogelijkheden zijn voor mbo-studenten om deel te nemen in een bestuur of commissie van een studentenorganisatie. Uitzonderingen daargelaten zijn vaak de enige studentenorganisaties binnen een mbo-instelling de studentenraad, waar slechts een beperkt aantal studenten per jaar zitting in kunnen nemen.

Behoeftes op het gebied van studenteninspraak, lidmaatschap aan studenten- en studieverenigingen en activiteiten rondom de introductieperiode worden, voor zover ons bekend, op het hbo en wo niet landelijk gemonitord. Hetzelfde geldt voor de aantallen leden van studenten- en studieverenigingen uitgesplitst naar hbo en wo. Wel is bekend dat in 2023 8.500 hbo- en wo-studenten lid zijn geworden van een studentengezelligheidsvereniging die aangesloten is bij de Landelijke Kamer van Verenigingen (LKvV, 2024). Wanneer dit wordt afgetekend tegen het totale aantal

eerstejaars bachelorstudenten in 2023 (ca. 82.000 hbo-studenten 49.000 wo-studenten) (Ministerie van OCW 2024a; 2024b), is te concluderen dat slechts 6% van de jaarlijkse hbo- en wo-instroom lid wordt van een studentengezelligheidsvereniging⁶.

2.4 Conclusie

Er is weinig systematisch landelijk onderzoek naar de behoeften van mbo-studenten met betrekking tot een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven. Uit de beschikbare bronnen blijkt dat studenten over het algemeen weinig behoefte aan inspraak hebben. Dit kan echter ook te maken hebben met het feit dat zij niet goed weten dat zij inspraak kunnen leveren. Ook activiteiten zoals het oprichten van een studievereniging zijn voor veel mbo-studenten onbekend, hoewel het onduidelijk is wat hun behoefte op dit gebied is. Mbo-studenten hebben meer kennis over de mogelijkheden voor buitenlandervaringen, wat ook wordt weerspiegeld in de relatief hogere behoefte hieraan. Al toont de Albeda Monitor een aanzienlijk lagere behoefte op dit gebied. In Rotterdam blijkt de behoefte om zich aan te sluiten bij een studie- of studentenvereniging zeer laag te zijn, terwijl de behoefte in Utrecht aanzienlijk hoger ligt, vooral voor gezelligheids- en sportverenigingen. In Utrecht worden echter ook knelpunten ervaren, zoals het gebrek aan kennis over het studentenleven en wederzijdse vooroordelen en negatieve verwachtingen. Wat betreft huisvesting is er weinig behoefte onder mbo-studenten om uit huis te gaan, hoewel dit deels samenhangt met de leeftijd van de studenten. Bij BBL-studenten, die gemiddeld ouder zijn dan BOL-studenten, is de behoefte om op zichzelf te wonen groter. Mbo-studenten ervaren zichzelf niet sterk als 'student' en voelen zich vaak niet als zodanig behandeld door anderen.

Samenvattend laat dit hoofdstuk zien dat een deel van de mbo-studenten behoefte heeft aan een (uitgebreider) studentenleven. Waar sommige studies een lagere behoefte rapporteren, lijkt dit ook (gedeeltelijk) te maken hebben met onvoldoende kennis over facetten van het studentenleven. Zo is bijvoorbeeld de respons bij de vraag 'wil je lid worden van een studentenvereniging?' laag, maar bij de vraag: 'zou je lid willen worden bij een vereniging waarin gezelligheid centraal staat?' een stuk hoger'. Dit wijst erop dat mbo-studenten wel degelijk behoefte hebben aan samenkomsten met medestudenten in een vereniging, maar deze behoefte niet verbinden aan het concept 'studentenvereniging'. Ook het feit dat recentelijk studentencorpsen negatief in het nieuws zijn geweest draagt bij aan negatieve associaties met studentenverenigingen, wat de behoefte ook kan verlagen. Wat betreft waardering en gelijkwaardigheid valt het op dat mbo-studenten wel trots zijn op hun positie als mbo-student, maar zich niet gelijkwaardig behandeld en/of niet welkom in het bredere studentenleven.

Wanneer de gegevens over mbo-studenten wordt vergeleken met data van hbo- en wo-studenten, blijkt dat op het gebied van buitenlandervaring hbo- en wo-studenten meer naar het buitenland gaan, maar de behoefte redelijk vergelijkbaar is. Mbo-studenten hebben wel duidelijk minder behoefte om uit huis te gaan. Cijfers rondom lid worden van studie- of studentenverenigingen en deelnamen aan studentencommissies of -besturen zijn lastig te vergelijken. Hbo- en wo-studenten doen in een derde van de gevallen

⁶ Aangezien het bij deze berekening gaat om studenten die lid worden van een vereniging binnen het LKvV, moeten deze cijfers zeer voorzichtig geïnterpreteerd worden, omdat er veel studenten- en studieverenigingen zijn die niet bij het LKvV zijn aangesloten.

vrijwilligerswerk voor een dergelijke vereniging, maar cijfers voor mbo-studenten zijn onbekend (ook omdat zij minder mogelijkheden hebben om lid te worden van zulke verenigingen).

3 Overzicht maatregelen t.a.v. studentenleven mbo-studenten

In dit hoofdstuk bespreken we de huidige beleidsinzet, de genomen maatregelen en de thema's en initiatieven die vanuit gemeenten en mbo-instellingen worden ingezet om de gelijkwaardigheid en toegankelijkheid van het studentenleven voor mbo-studenten te bevorderen.

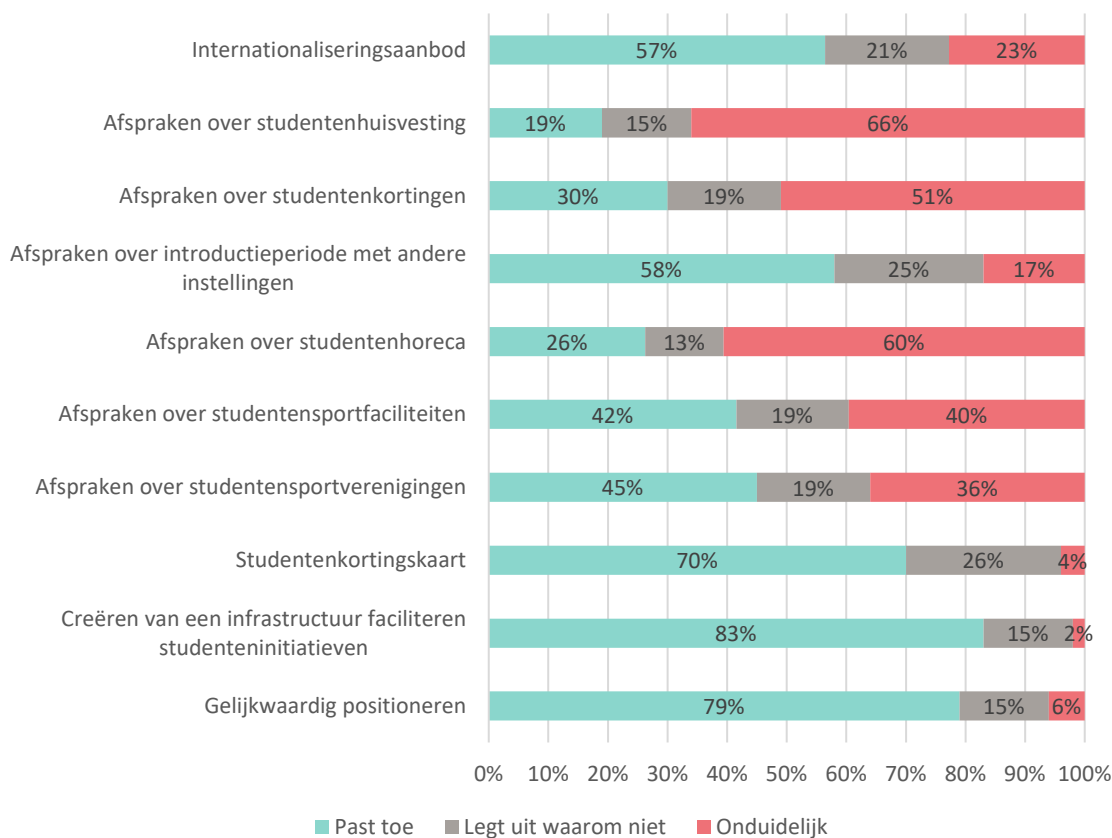
3.1 Maatregelen uit kwaliteitsplannen mbo-instellingen

De Tweede Kamer, het Ministerie van OCW en verschillende koepelorganisaties hebben de afgelopen jaren een aanjagende functie gehad om de gelijkwaardigheid van mbo-studenten ten opzichte van hbo- en wo-studenten te agenderen (zie bijvoorbeeld de moties van Van Meenen (2019; 2020) en de kamerbrieven van minister Dijkgraaf (2023; 2024). Deze stimulerende rol heeft geleid tot de Werkagenda 2023-2027 waarin gelijkwaardigheid een aparte doelstelling is onder prioriteit 1: kansengelijkheid. In lijn met deze werkagenda hebben mbo-instellingen maatregelen beschreven in hun kwaliteitsplannen en acties ondernomen om deze plannen op te volgen. In het kader van de Monitor van de Werkagenda mbo is een analyse uitgevoerd op de kwaliteitsplannen van 55 mbo-instellingen (Cuppen et al., 2024). De analyse richtte zich op de vraag of instellingen in hun kwaliteitsplannen aangeven maatregelen te nemen die passen bij prioriteit 1 van de Werkagenda: kansengelijkheid. Figuur 3.1 toont het percentage instellingen dat voor verschillende aspecten van gelijkwaardigheid aangeeft maatregelen te nemen.

Uit de analyse van de kwaliteitsplannen van de mbo-instellingen blijkt dat de meest voorkomende maatregelen die mbo-instellingen in hun kwaliteitsplannen beschrijven om kansengelijkheid te bevorderen, betrekking hebben op het creëren van infrastructuur ter ondersteuning van studenteninitiatieven, zoals studie- en studentenverenigingen. 83% van de instellingen past hiervoor maatregelen toe. 79% van de instellingen zegt maatregelen te nemen om mbo-studenten gelijkwaardiger te positioneren, bijvoorbeeld door introductietijd, studentenraden of andere studenteninitiatieven te faciliteren. 70% van de instellingen beschrijft de introductie van een studentenkaart. Een andere maatregel die regelmatig wordt genoemd (58%) is het maken van afspraken met gemeenten of andere mbo-, hbo- of wo-instellingen over gezamenlijke introductietijd. Ook het aanbieden van internationaliseringsaanbod wordt door 57% van de instellingen beschreven.

Maatregelen die minder vaak worden beschreven in de kwaliteitsplannen zijn het maken van afspraken over de toegang van mbo-studenten tot studentensportverenigingen (45% van de instellingen) of studentensportfaciliteiten (42%). Verder worden afspraken over studentenkorting bij evenementen of winkels minder vaak genoemd (30%), evenals toegang tot studentenhoreca (26%) of studentenhuisvesting (19%).

Figuur 3.1 Percentage instellingen dat in kwaliteitsplannen beschrijft maatregelen te nemen op verschillende aspecten van kansengelijkheid (prioriteit 1.1 Werkagenda). Bron: Cuppen et al., 2024.

3.2 Maatregelen nader bekeken

Omdat niet alle maatregelen die mbo-instellingen nemen in de kwaliteitsplannen staan beschreven, is ook uitgebreid gezocht in beleidsplannen, nieuwsartikelen en websites van bijvoorbeeld studentenverenigingen naar wat er gedaan wordt in verschillende steden en regio's om een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten te creëren.

Een aantal steden hebben **beleidsplannen** opgesteld waarin er aandacht is voor de gelijkwaardige positie van de mbo-student of toegang tot het studentenleven. Voorbeelden zijn de eerdergenoemde beleidsplannen in Utrecht en Eindhoven. Ook onderhouden verschillende gemeenten contact met mbo-studenten door regelmatig advies te vragen aan studenten in overleggen met **studentenraden** van mbo-instellingen of studentenambtenaren. Bij beide maatregelen gaat het hier wel meestal om steden die ook een universiteit en/of hbo kennen. Veel **studentenwoningcorporaties** geven aan dat ook mbo-studenten zich kunnen inschrijven voor een kamer. Binnen een aantal gemeenten wordt ingezet op het verstrekken van een **studentenkortingskaart** voor studenten. Het gaat hierbij met name om gemeenten die al een kortingskaart kennen voor hbo- en/of wo-studenten. Een uitzondering is de D-card in Zwolle, die exclusief door een mbo-instelling in Zwolle wordt verstrekt.

Qua activiteiten wordt het organiseren van een **introductietijd** als één van de meest voorkomende genoemd. Wanneer een stad of regio een universiteit of hbo heeft, is de introductieweek vaak opengesteld voor mbo-studenten. In gebieden waar geen universiteit is, worden er introductieweken georganiseerd, hetzij samen met een hbo-instelling, hetzij apart voor mbo-studenten. Wat betreft **studentensportfaciliteiten** mogen in sommige steden/ regio's mbo-studenten voor gereduceerd tarief meesporten. In andere steden is niet duidelijk of de mbo-studenten ook van deze prijzen gebruik kunnen maken, en bij een aantal wordt vermeld dat de sportfaciliteiten slechts voor een beperkt aantal mbo-studenten per jaar toegankelijk zijn, of dat mbo-studenten niet de volledige studentenkorting kunnen ontvangen.

Wanneer het ledenbeleid van **studentenverenigingen** wordt bekeken, varieert de toegang voor mbo-studenten sterk. In veel steden/ regio's wordt er wel door minimaal één studentenvereniging vermeld dat mbo-studenten ook lid mogen worden. Omdat de studentenverenigingen zelf het beleid maken op toegang, wordt het niet door alle verenigingen vermeld en is het vaak onduidelijk of mbo-studenten lid mogen worden. Er is een aantal studentenverenigingen opgezet voor mbo-studenten, zoals SV Unity in Amsterdam, of voor hbo- en mbo-studenten samen (Civitem Papilion in Emmen). Mogelijkheden voor mbo-studenten om lid te worden van een **studievereniging** zijn gering, omdat studieverenigingen verbonden zijn aan een specifieke (hbo- of wo-) opleiding. Vanuit het ROC van Twente is een eigen studievereniging opgezet in Enschede voor creatieve opleidingen (ESV Novus).

3.3 Conclusie

Aan de hand van de desk research is te concluderen dat de meeste maatregelen worden ingezet op het gebied van toegang tot een gezamenlijke introductietijd. Ook zetten de studentenwoningcorporaties zich in voor toegang tot studentenhuysvesting. Mbo-studenten kunnen in toenemende mate lid worden van studentenverenigingen, al beslissen de verenigingen hier zelf over. Er zijn geen landelijke cijfers over hoeveel mbo-studenten daadwerkelijk lid worden. Vanuit de instellingen zelf wordt het opzetten van studenten- of studieverenigingen gefaciliteerd, en dit heeft dan ook geleid tot de oprichting van enkele verenigingen voor mbo-studenten. Er zijn initiatieven voor het creëren van een studentenkaart, al blijkt uit de analyse van de kwaliteitsplannen dat er nog vanuit de instellingen weinig wordt ingezet op het maken van afspraken met horeca, winkels, evenementenorganisaties of andere studenten(sport)faciliteiten waarbij studenten met de kaart kortingen kunnen ontvangen. Zo is het bijvoorbeeld zo dat mbo-studenten soms wel toegang hebben tot studentensportfaciliteiten, maar niet voor hetzelfde gereduceerd tarief als hbo- en wo-studenten. Op het gebied van gemeentelijk beleid en samenwerking zijn de verschillen tussen gebieden/steden er groot. Op sommige plekken is er duidelijk aandacht voor de gelijkwaardige positie van de mbo-student door bijvoorbeeld gerichte actieplannen te schrijven of mbo-studenten toe te laten tot de overkoepelende studentenraden die gemeenten van advies voorzien.

4 Behoefteteiling bij mbo-studenten over studentenleven

In dit hoofdstuk worden resultaten uit een behoefteteiling onder mbo-studenten gerapporteerd. Bij de behoefteteiling is gebruik gemaakt van de YoungXperts participatieve onderzoeksmethode. Zo zijn er focusgroepen met mbo-studenten gehouden en hebben we een online participatietool uitgezet die een diverse groep jongeren aanspreekt. Binnen de focusgroepen en participatietool zijn de volgende twee thema's aangekaart:

1. de behoeften en ervaren kansen bij mbo-studenten in het studentenleven;
2. de ervaren gelijkwaardigheid en waardering.

Naast een behoefteteiling zijn ook concrete handelingsperspectieven (take actions) opgehaald: wat kan volgens de respondenten gedaan worden door henzelf, de school en de overheid doen om meer in hun behoefte te voorzien?

In dit hoofdstuk worden uitkomsten van de focusgroepen en de participatietool uiteengezet per thema: eerst worden de behoefte en ervaren kansen besproken en daarna de ervaren gelijkwaardigheid en waardering. In Bijlage 4 is meer achtergrondinformatie over de uitkomsten van de participatietool te vinden. Daar zijn ook uitsplitsingen te vinden op basis van achtergrondkenmerken van de respondenten, zoals leerweg en opleidingsstroom.

4.1 Behoeften en kansen

Focusgroep

Via een verkennende focusgroep met mbo-studenten is verdiepende informatie opgehaald over hun ervaringen in het mbo-studentenleven. Als gevraagd werd naar hoe zij hun studentenleven ervaren en wat mogelijke kenmerken zijn, dan werden de volgende thema's genoemd:

- Stage lopen;
- Combinatie school met (bij)baan en privéleven;
- Examens;
- Gezondheid (stress, drukte, vermoeidheid);
- Zelfstandig worden;
- (Gebrek aan) gratis evenementen.

Er bleek in deze focusgroep weinig behoefte te zijn aan aspecten van het studentenleven die vaak gekoppeld worden aan het studentenleven van hbo- of wo-studenten. Zo gaf iedereen aan geen behoefte te hebben aan een studentenvereniging. *"Ik wil met mijn eigen vrienden iets doen, in plaats van met random mensen"* gaf een van de deelnemers aan. Een andere respondent zei: *"Ik wil niet nog meer extra dingen die ik moet doen, ik heb thuis ook dingen te doen"*. Op de vraag of er behoefte is aan wonen in een studentenhuus gaf de meerderheid aan dat zij nog thuis wonen en het daar goed te hebben. Niemand had de behoefte om met medestudenten in een studentenhuus te wonen.

Studenten gaven aan dat het voor hen onduidelijk is in hoeverre er daadwerkelijk verschillen zijn tussen mbo, hbo, en wo in het kader van wat studenten nodig hebben voor een fijn studentenleven. Eventuele verschillen hoeven niet per definitie negatief te zijn gaf de groep aan. Wel gaven ze aan dat ze ontevreden zijn over oneerlijke (stage)vergoeding. Verder hadden ze vooral opmerkingen met betrekking tot de eigen opleiding of lessen (bijvoorbeeld de aanwezigheidsplicht of onderlinge communicatie tussen docenten en studenten).

Participatietool

Waarbij de focusgroep voornamelijk ter verkenning was, zijn met behulp van de YoungXperts participatietool bij een veel grotere groep mbo-studenten de **behoeften en ervaren kansen** in het studentenleven in kaart gebracht. Hier presenteren we eerst de bredere behoefte van mbo-studenten in het studentenleven, wat ook heeft geresulteerd in een aantal concrete handelingsperspectieven. Daarna gaan we verder in op de behoefte van studenten in specifieke activiteiten in het studentenleven. Bijlage 4 toont achtergrondinformatie over de steekproef, de operationalisatie van verschillende concepten en uitkomsten op detailniveau en uitgesplitst naar leerweg en opleidingsstroom.

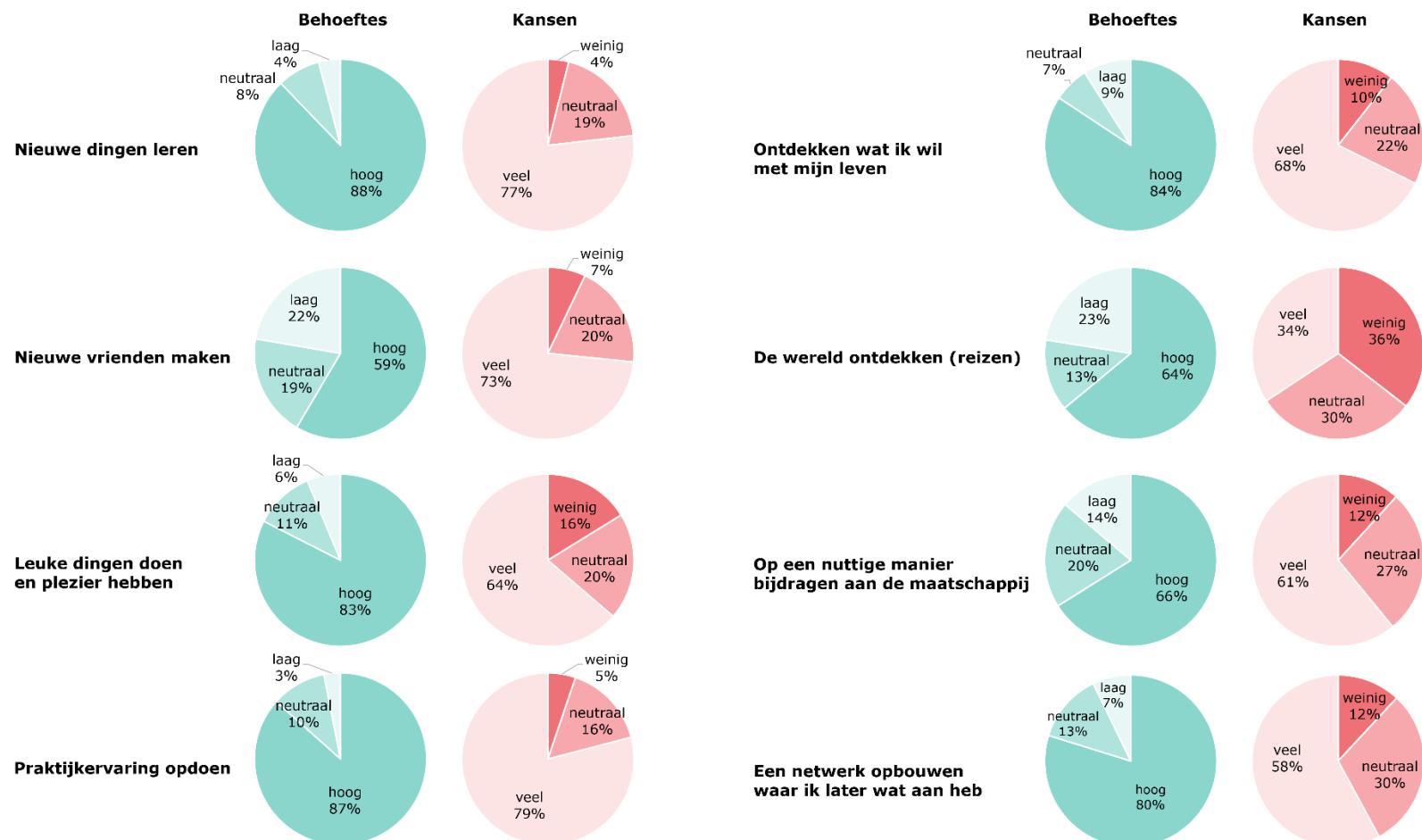
Zoals te zien is in figuur 4.1 blijkt dat mbo-studenten veel uit hun studententijd willen halen en ervaringen willen opdoen. Naast het behalen van een diploma willen mbo-studenten vooral ook nieuwe dingen leren en praktijkervaring opdoen, wat blijkt uit de rond 85% van de studenten dat hieraan een hoge behoefte heeft. Hoewel de grote meerderheid ook een hoge behoefte heeft om nieuwe vrienden te maken en buitenlandervaring op te doen, blijkt dat rond de 25% van de studenten hier ook weinig behoefte aan heeft. Wat betreft de mogelijkheden in het studentenleven om aan deze behoeften te kunnen voldoen, hebben studenten wisselende ervaringen in kansen. Studenten ervaren de meeste kansen om praktijkervaring op te doen, nieuwe dingen te leren en nieuwe vrienden te maken. Studenten ervaren minder kansen om de wereld te ontdekken (bijv. reizen), plezier te maken, op een nuttige manier bij te dragen aan de maatschappij en een netwerk op te bouwen waar ze later wat aan hebben.

Via de tool zijn ook concrete handelingsperspectieven in kaart gebracht door te vragen wat studenten nodig hebben om aan hun behoeften in het studentenleven te voldoen en wie hen daarbij kunnen helpen. Deze 'take actions' zijn gecategoriseerd op basis van wie met deze concrete oplossingen aan de slag kan (Tabel 4.1). Concluderend kan gezegd worden dat studenten diverse ideeën hebben om meer kansen te creëren om aan hun behoeften te voldoen. Uit de take actions komt vooral een sterke behoefte naar voren aan concrete voorbeelden en rolmodellen, bijvoorbeeld in de mogelijkheden buiten en na hun opleiding. Ook komt een duidelijke behoefte van studenten naar voren aan minder lesuren per week. Studenten geven aan weinig tijd te hebben voor nevenactiviteiten vanwege hun volle roosters (lange schooldagen en stage). Verder geven studenten ook aan meer voorzieningen te willen hebben. Het bieden van financiële mogelijkheden maar ook sociale (netwerk)evenementen waar ze naartoe kunnen, zouden hierbij helpen. Ook zouden studenten baat hebben bij extra begeleiding om zichzelf op persoonlijk en professioneel vlak te kunnen ontwikkelen, bijvoorbeeld in gesprekken op school om te ontdekken wat ze willen of om de benodigde (sociale) vaardigheden te ontwikkelen.

Hoewel deze take actions voornamelijk op school- en beleidsniveau zijn, zien studenten ook in waar zijzelf aan kunnen werken. Ze geven bijvoorbeeld aan dat, hoewel de school hen kan faciliteren en begeleiden, het initiatief uiteindelijk ook bij henzelf ligt.

Figuur 4.1 Behoeftes en ervaren kansen van mbo-studenten

Noot. Voor visualisatie zijn categorische variabelen gemaakt, waarbij onderscheid is gemaakt tussen lage behoeftes/kansen (scores 1-3), neutraal (score 4) en hoge behoeftes/kansen (scores 5-7). Zie Bijlage 4 voor verdere informatie over deze data en de uitsplitsing naar leerweg en opleidingsstroom.

Tabel 4.1 Concrete handelingsperspectieven (take actions) per behoefte van mbo-studenten

Behoeften onder mbo-studenten	Zelf	School	Overheid	Algemeen
Nieuwe dingen leren		Minder lesuren; netwerkevenementen organiseren	Lagere onderwijskosten; betere stagevergoedingen	Eerlijke kansen
Nieuwe vrienden maken	Open houding; initiatief nemen	Sociale evenementen organiseren; connecties leggen tussen studenten van andere opleidingen		Versterken van sociale vaardigheden en zelfvertrouwen; clubs buiten school
Leuke dingen doen en plezier hebben		Minder lesuren; minder huiswerk; uitjes met medestudenten organiseren; meer begrip voor persoonlijke situatie; creëren van fijne sfeer in de klas	Financiële mogelijkheden	
Praktijkervaring opdoen	Initiatief nemen	Voorbeelden van mogelijke carrières; aanbod van praktijkvakken; begeleiding van docenten ter voorbereiding van stage en praktijkervaring		Rolmodellen; meer ruimte en tijd voor werkervaring
Ontdekken wat ik wil met mijn leven	Ontdekken; initiatief nemen	Voorbeelden; begeleidende gesprekken;		Voorlichtingen en open dagen; uitgebreidere informatievoorziening
De wereld ontdekken (reizen)		Aanbod van excursies en stages (ook in buitenland)	Financiële mogelijkheden	
Op een nuttige manier bijdragen aan de maatschappij	Motivatatie; betrokkenheid	Netwerkevenementen	Betere stagevergoedingen	Rolmodellen; begeleiding om eigen talenten in te zetten
Een netwerk opbouwen waar ik later wat aan heb	Deelnemen	Netwerkevenementen		Versterken van benodigde vaardigheden

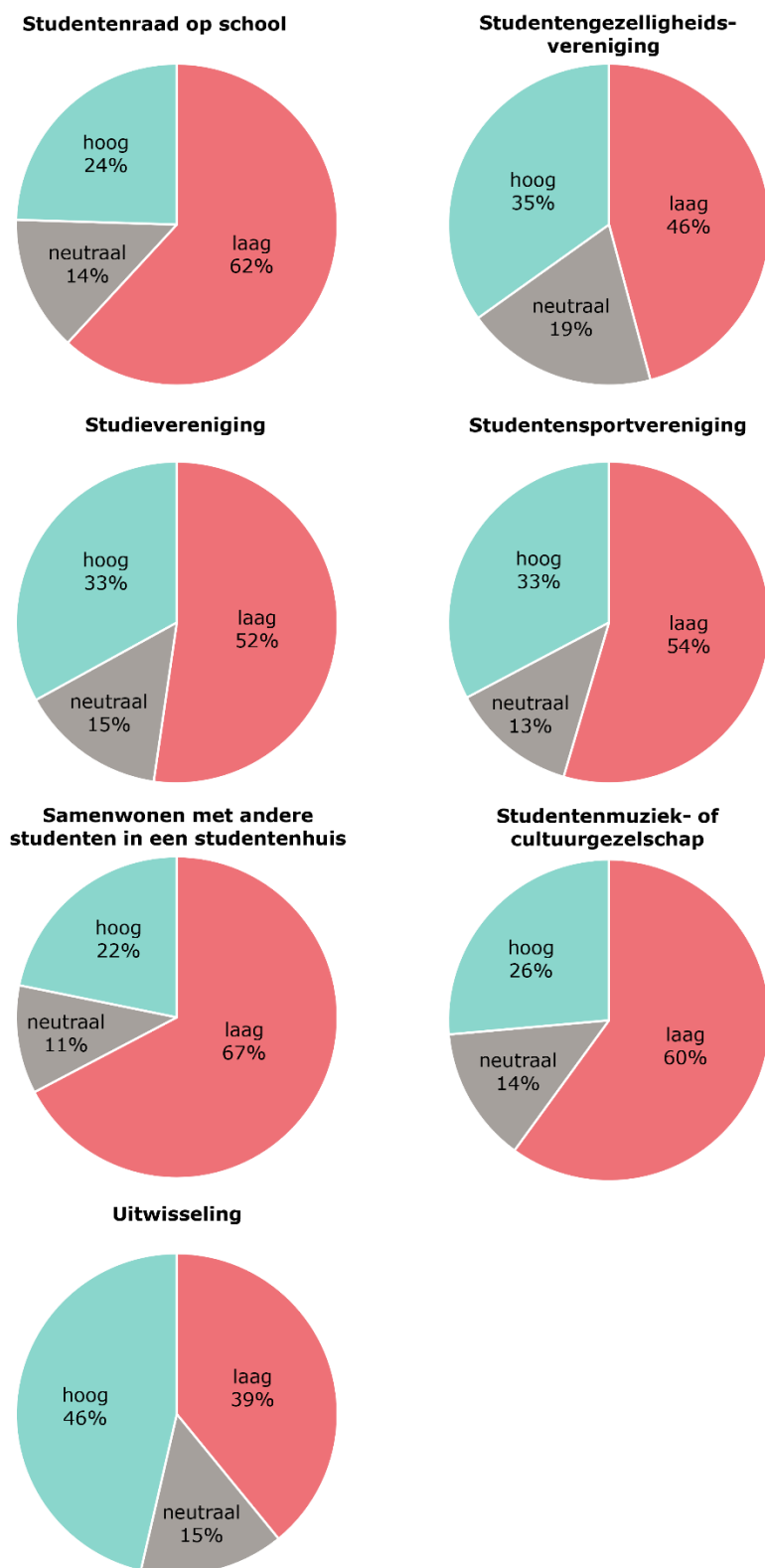
De behoefte onder mbo-studenten aan **introductieactiviteiten** is zeer gevarieerd. 33% van de studenten heeft een lage behoefte, terwijl 33% juist een sterke behoefte heeft aan deze activiteiten ($M=3,95$; schaal 1-7). Bij de vraag welke vorm deze introductieactiviteiten zouden moeten hebben, geven de meeste studenten aan dit met mbo-studenten van de eigen opleiding en/of de eigen school te willen. Er is minder interesse in introducties samen met mbo-studenten van andere scholen en met studenten van hbo en/of universiteit.

Mbo-studenten blijken noch veel noch weinig behoefte te hebben om zich aan te sluiten bij een **studentengemeenschap**. De helft van de studenten heeft een hoge behoefte om bij een gemeenschap te horen. Onder deze groep studenten is ook gevraagd bij welke gemeenschap ze zich zouden willen aansluiten. Zoals af te lezen is in figuur 4.2, is er onder de studenten vooral behoefte aan deelname aan een uitwisseling of lidmaatschap bij een studentenvereniging (gezelligheids-, studie- of sportvereniging). Echter, er is ook een grote groep (39% tot 67%) studenten die een lage behoefte heeft aan deze specifieke gemeenschappen, wat suggereert dat zij op een andere manier aan hun behoefte voor studentengemeenschap (willen) voldoen.

Wat betreft **studenteninspraak** zijn mbo-studenten redelijk bekend, waarbij ze aangaven in redelijke mate mee te kunnen praten over hoe het op hun school beter kan ($M=4,06$; schaal 1-7). Een kwart van de studenten (24%) heeft daarbij een sterke behoefte om zich aan te sluiten bij een studentenraad op school (zie figuur 4.2).

Wat betreft **huisvesting** woont 75% van de mbo-studenten thuis. Op de vraag waarom ze nog thuis wonen, antwoordden de meesten dat ze zichzelf nog te jong vinden om uit huis te gaan. Andere redenen die genoemd werden, waren dat ze er nog geen behoefte aan hebben, te weinig geld hebben of dat ze geen plek kunnen vinden waar ze willen wonen. De 30% studenten die wel op zoek was naar een nieuwe woning, gaf aan dat het nog niet gelukt was omdat woningen voornamelijk te duur of niet beschikbaar zijn.

Figuur 4.2 Behoeften voor een gemeenschap van mbo-studenten

Noot. Deze grafiek toont de behoeften aan specifieke studentengemeenschappen voor de mbo-studenten die een sterke algemene behoefte hebben om bij een gemeenschap te horen (scores 5-7). Dit gold voor 52.4% van de mbo-studenten ($N = 112$). Voor visualisatie zijn categorische variabelen gemaakt, waarbij onderscheid is gemaakt tussen lage behoeftes (scores 1-3), neutraal (score 4) en hoge behoeftes (scores 5-7). Zie Bijlage 4 voor verdere informatie over deze data en een uitsplitsing naar leerweg en opleidingsstroom.

4.2 Gelijkwaardige behandeling

Focusgroep

Via een verkennende focusgroep met mbo-studenten is ook verdiepende informatie opgehaald over erkenning en waardering van het mbo in het algemeen. Van de 12 studenten gaven 11 studenten aan dat zij vinden dat er te weinig respect is voor het mbo. Weinig aandacht, niet serieus genomen worden en mening doet er niet toe, werden veelvuldig als voorbeelden genoemd. Waar de ene student hierdoor minder gemotiveerd raakt om zijn of haar mening te delen ("Mij boeit het vrij weinig, dus ik geef toch niet mijn mening") blijft de ander wel doorgaan ("Ik blijf toch wel mijn mening geven of er nu naar geluisterd wordt of niet"). Over het algemeen was er consensus over het idee dat er op werk en stage meer waardering wordt ervaren dan op school. De studenten gaven aan vooral terugkoppeling te missen op school: "Het wordt wel gewaardeerd, maar er wordt niks mee gedaan. De volgende dag hoor je niks meer".

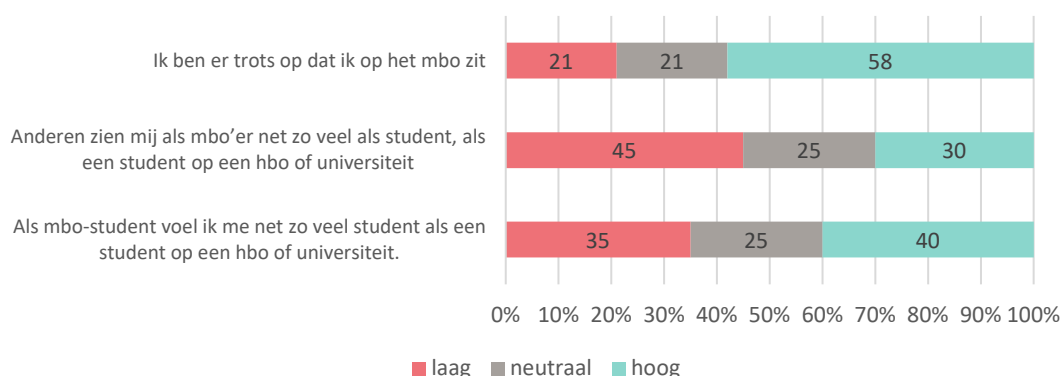
Als gevraagd wordt welke oplossingen er nodig zijn om respect voor én op het mbo te vergroten, dan komen de studenten met de volgende punten:

- meer positieve aandacht voor mbo-scholen en studenten ("Nu komen we alleen op het nieuws als er een incident heeft plaatsgevonden");
- meer vrijheid;
- geen onderscheid tussen mbo en hbo.

Participatietool

Uit de YoungXperts participatietool blijkt dat er veel verschillen zijn tussen studenten in de ervaren **waardering** van het mbo (zie figuur 4.3). 30% van de studenten ervaart hoge **gelijkwaardigheid** ten opzichte van studenten van hbo en universiteit vanuit anderen, terwijl 40% deze gelijkwaardigheid ook vanuit zichzelf ziet. Tegelijkertijd ervaart 35-46% deze gelijkwaardigheid in veel mindere mate. Tot slot blijkt dat de meerderheid van de studenten zich wel trots voelt om op het mbo te zitten.

Figuur 4.3 Waardering mbo

Noot. Voor visualisatie zijn categorische variabelen gemaakt, waarbij onderscheid is gemaakt tussen lage (scores 1-3), neutrale (score 4) en hoge ervaren waardering (scores 5-7). Zie Bijlage 4 voor verdere informatie over deze data.

In de tool is ook uitgevraagd hoe studenten zelf de **waarde** van het mbo zouden omschrijven. Zo gaven studenten aan wat de meerwaarde van het mbo is voor onze samenleving:

- Afgestudeerde mbo'ers zijn hard nodig in de samenleving. Het mbo zou je kunnen zien als de bouwsteen van de maatschappij: *"Zonder mbo'ers zou de samenleving niet functioneren"* (vrouw, 20 jaar).
- Mbo'ers zijn praktisch georiënteerd en studeren af met veel praktijkervaring. Mbo'ers zijn dus goed voorbereid op arbeidsmarkt.
- Er is dan ook veel vraag naar afgestudeerde mbo'ers.

Tegelijkertijd antwoordden veel studenten dat er geen verschil is tussen opleidingen en dat elke opleiding gelijk is. Elke opleiding, dus ook het mbo, heeft zijn eigen kwaliteiten en is hard nodig in onze maatschappij: *"Net als hbo en wo geeft mbo mensen de kans om zich te ontwikkelen"* (man, 24 jaar) en *"Zolang je maar je best doet, is alles goed"* (vrouw, 21 jaar).

Kortom, mbo-studenten erkennen dat elke opleiding zijn eigen toegevoegde waarde heeft, maar dat dit niet betekent dat mbo-studenten daarmee anders behandeld moeten worden. Op de vraag wat nodig is voor meer **gelijkwaardigheid** te stimuleren tussen enerzijds mbo en anderzijds hbo en wo, komen de volgende thema's naar voren:

- Meer gelijke kansen en gelijke rechten tussen studenten van verschillende opleidingen, bijvoorbeeld vergelijkbare stagevergoedingen en studiefinanciering.
- Hetzelfde aanbod aan activiteiten en gemeenschappen als op hbo en universiteit, zoals studentenverenigingen enkel voor mbo-studenten.
- Meer positieve aandacht voor het mbo door de waarde van het mbo te benadrukken: *"Mbo wordt minder serieus genomen en heeft een heel (negatieve) stereotyperende uitstraling"* (vrouw, 18 jaar).

4.3 Conclusie

Op basis van de behoeftepeiling uit de focusgroepen en de participatietool kunnen de volgende conclusies getrokken worden. Het blijkt dat mbo-studenten veel uit hun studententijd willen halen. Mbo-studenten zijn erg gericht op hun opleiding en/of school, met een sterke focus op professionele ontwikkeling (werken, praktijkervaring opdoen, etc.). Het gaat om een diverse groep met ook diverse behoeftes. Een deel van de mbo-studenten heeft duidelijk behoefte aan de dingen die 'traditioneel' worden aangeboden in de studententijd voor hbo/universiteit, zoals introductieactiviteiten en studentenverenigingen. Een ander deel geeft aan hier in de huidige hbo/wo georiënteerde vorm geen behoefte aan te hebben. Mogelijke verklaringen voor deze lage behoeftes onder mbo-studenten zouden kunnen zijn dat studenten weinig tijd en ruimte hebben voor deze studentenactiviteiten vanwege hun drukke agenda's, en dat studenten geen goed beeld hebben van de mogelijkheden die er zijn in het studentenleven. Er kan blijkbaar nog gewerkt worden aan het laten aansluiten van het aanbod op de behoeften van mbo-studenten in het studentenleven. Studenten zouden een hogere behoefte kunnen ervaren wanneer er meer ruimte in hun agenda's is en wanneer ze goed op de hoogte zijn van de diverse mogelijkheden.

Wat betreft gelijkwaardigheid geven studenten ook aan wisselende ervaringen te hebben. Sommigen voelen zich als student evenveel gewaardeerd als hbo- en wo-studenten, hoewel anderen deze gelijkwaardigheid niet ervaren.

Mbo-studenten erkennen over het algemeen dat er verschillen zijn, maar geven aan dat dat niet betekent dat ze anders behandeld moeten worden. Verschillen mogen er namelijk zijn. Echter, mbo-studenten zien ook dat de waarde van het mbo niet door iedereen wordt erkend. Het gaat niet om gelijk zijn, maar om gelijkwaardig behandeld worden.

5 Casestudies: good practices

Om inzicht te krijgen in huidige inzet, behoeften, ervaringen en good practices zijn er casestudies uitgevoerd in vijf verschillende gemeenten. Per casestudy zijn er aparte gesprekken gevoerd met studenten, onderwijsprofessionals en gemeenteambtenaren of wethouders. In de gesprekken stonden vier onderwerpen centraal: wat is een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven? Wat is de inzet nu om een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven te stimuleren? Welke knelpunten ervaart men? En wat zijn juist bevorderende factoren?

Hieronder wordt op elk van deze vragen ingegaan. De analyse wordt geïllustreerd met een aantal vignetten: good practices, knelpunten of bevorderende factoren die bij de casestudies.

5.1 Gelijkwaardigheid en toegankelijkheid

Aan de respondenten is gevraagd wat zij verstaan onder een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven. Een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven wordt door de verschillende respondenten gezien als de mogelijkheid voor mbo-studenten om deel te kunnen nemen aan activiteiten waar hbo- en wo-studenten ook aan kunnen deelnemen. Anderzijds gaat een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten ook om het organiseren van een divers aanbod aan activiteiten, zodat er voor alle studenten iets bijzit wat bij hen past. De doelgroep 'student' is erg divers, zeker als daar wo-, hbo- en mbo-studenten onder vallen, inclusief alle doelgroepen daarbinnen (jonge studenten, oudere studenten, internationale studenten). Een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven bestaat volgens de respondenten niet uit enkele activiteiten die voor alle studenten zijn, maar een breed scala aan activiteiten, zodat elke student iets passends kan vinden.

Een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven omvat ook het *gevoel* dat mbo-studenten ook daadwerkelijk gewenst en welkom zijn. Studenten benoemen dat mbo-studenten onzeker zijn over de mate waarin hun aanwezigheid in het studentenleven gewenst is. Dit zorgt voor drempels om deel te nemen aan activiteiten in het studentenleven. Ook de gemeente ontvangt signalen dat er in het studentenleven een cultuur bestaat waarin mbo-studenten zich niet altijd even welkom voelen. In een volledig gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven wordt er volgens de respondenten überhaupt niet naar de opleidingsvorm van studenten gekeken; het gemeenschappelijke kenmerk is dat iedereen student is in dezelfde stad.

"Het is ook cultuur. Hoe open is het studentenleven daadwerkelijk? Vindt een vereniging het echt oké als er een mbo-student lid wordt, of wordt het 'door de vingers gezien'? Profileren ze zich echt als vereniging die ook voor mbo-studenten is?" (onderwijsprofessional)

Respondenten geven aan dat het stimuleren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven niet gaat om het zoveel mogelijk laten meedoen van mbo-studenten aan

de activiteiten, maar dat de mbo-studenten die dit zouden willen ook daadwerkelijk de mogelijkheid hebben.

"Het hoeft dus niet hoeft af te hangen van hoeveel studenten ergens aan mee gaan doen. Als het altijd zo blijft dat er maar 5% van de mbo-studenten onderdeel zijn van het verenigingsleven, is dat ook oké, zolang die keuze maar wordt geboden dat ze er gebruik van kunnen maken."
(onderwijsprofessional)

"Het is soms een beetje een kip-ei verhaal: heb je eerst meer activiteiten nodig om studenten te trekken of moeten eerst de studenten komen naar de activiteiten [die er al zijn]?" (onderwijsprofessional)

Het is volgens de gemeenten en onderwijsprofessionals niet altijd duidelijk welke behoeften mbo-studenten hebben wanneer het gaat om het studentenleven. De studentenpopulatie op het mbo is zeer divers – in leeftijd, achtergrond, woonplaats – en waarschijnlijk ook in behoeften. Veel mbo-studenten wonen bijvoorbeeld niet in de stad waar ze studeren, maar in de dorpen eromheen. Bij een deel van deze studenten speelt het sociale leven zich in deze dorpen af, wat mogelijk leidt tot andere behoeften dan de behoefte van studenten die wel in de stad wonen. Het gebrek aan duidelijk inzicht in behoeften heeft gevolgen voor de wijze waarop het mbo betrokken zou kunnen worden bij het studentenleven. Een deel van de respondenten ziet voordelen van aparte activiteiten voor mbo-studenten. Het merendeel van de respondenten stelt echter dat bestaande mogelijkheden open gesteld moeten worden voor mbo-studenten. Er is volgens veel respondenten behoeften aan ontmoeting, zowel met andere mbo-studenten als met hbo- en wo-studenten.

"[We moeten] dingen openstellen voor mbo-studenten. Mogelijk maken dat zij ook overal toegang toe hebben, net als hbo- en wo-studenten. Maar misschien ook wel mbo-specifieke dingen [organiseren], zoals een mbo-studentenvereniging." (student)

Studenten vinden het lastig om concrete activiteiten te benoemen waar zij behoefte aan hebben. Dit komt voornamelijk omdat zij de activiteiten die onder een 'studentenleven' vallen niet kennen. Wanneer een aantal voorbeelden wordt gegeven, ligt de grootste interesse bij activiteiten waar het mbo, hbo en wo samenkomen. "Wat je ook studeert," zegt een student, "je kan dezelfde interesses hebben, en dus dezelfde activiteiten interessant vinden." Het samenbrengen van de verschillende studentengroepen kan volgens de studenten ervoor zorgen dat drempels lager worden en het 'normaler' wordt dat mbo-studenten deelnemen aan het studentenleven. Maar, omdat de afstand nu best groot is, kan het verstandig zijn om kleine tussenstapjes te zetten door naast de brede activiteiten specifieke activiteiten voor mbo-studenten te organiseren. Vanuit die activiteiten kunnen gemakkelijker uitstapjes worden gedaan naar gezamenlijke activiteiten die ook voor hbo- en wo-studenten worden georganiseerd. Denk bijvoorbeeld aan het organiseren van een mbo-introductieweek met een uitbreiding naar de brede, stedelijke introductieweek voor studenten, of door als mbo-studievereniging samen activiteiten te organiseren met een hbo- of wo-studievereniging rondom een bepaald thema.

In de verschillende casestudies blijken er sterke ambities te leven om een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten te stimuleren. De belangrijkste eerste stap is dat alle studenten toegang hebben tot alle activiteiten, ongeacht opleiding. Gemeenten geven aan stevig in te zetten op de samenwerking met mbo-, hbo- en wo-instellingen door regelmatige overleggen in te plannen. Ook studenten worden bevraagd via studentenraden of studentenambtenaren. De weg naar deze gelijkwaardigheid verschilt per casestudie. Een aantal gemeenten heeft een specifiek actieplan opgesteld waarin de gelijkwaardigheid of het studentenleven van de mbo-student centraal staat. Een aantal andere gemeenten geeft echter aan juist te kiezen voor een integrale visie op onderwijs, waarin er geen speciale agenda is voor de mbo-sector, juist omdat het mbo dan weer als 'apart' behandeld wordt. Dat betekent overigens niet dat er geen specifieke activiteiten worden opgesteld voor de mbo-sector: waar nodig, gebeurt dit wel.

5.2 Inzet van gemeente en onderwijs

Uit de casestudies blijkt dat er in de vijf gemeenten op allerlei verschillende manieren wordt gewerkt aan het stimuleren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten.

Een manier waarop de meeste gemeenten vorm geven aan gelijkwaardigheid is door een aantal faciliteiten en diensten toegankelijk te maken voor mbo-studenten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om een **studentenkortingskaart**, waarmee studenten allerlei voordelen genieten in en rondom de stad waar ze studeren, zoals korting bij horecagelegenheden en winkels. Op een vergelijkbare manier wordt er in een aantal van de gemeenten studentenkortingen aangeboden bij studentensportfaciliteiten (al dan niet met een **sportkaart**). De ervaringen met de kortings-, en sportkaarten is wisselend. In een enkele casestudy wordt er goed gebruik van gemaakt door mbo-studenten, maar in andere nog vrij weinig. Dit lijkt te maken hebben met bekendheid: waar de kortings- of sportkaart al langer bestaat, maken meer studenten er gebruik van. Ook lijkt het zo te zijn dat mbo-studenten die nog thuis wonen veelal daar blijven sporten en hun sociale leven onderhouden en daarom geen gebruik maken van kortingen in de horeca in hun studentenstad.

Een ander, veelgenoemd initiatief is het toegankelijk maken van de **introductieperiode** voor mbo-studenten. In veel (studenten)steden wordt er al jaren een introductieperiode georganiseerd om het studiejaar af te trappen en nieuwe studenten wegwijs te maken in hun nieuwe stad. Deze introductieperiodes waren eerst alleen toegankelijk voor hbo- en wo-studenten, maar in veel steden wordt sinds kort ingezet op het toegankelijk maken van deze introductieperiode voor mbo-studenten (Vignet 1). Dit wordt als zeer positief ervaren: de mbo-studenten voelen zich gewaardeerd en welkom en een gevoel van gelijkwaardigheid is hier sterk aanwezig. De ervaring is ook dat de introductieperiodes vooralsnog relatief weinig mbo-studenten trekt, met name omdat het onder deze doelgroep nog onbekend is. De verwachting is dat het aantal deelnemende mbo-studenten de komende jaren zal stijgen wanneer het fenomeen bekender wordt onder mbo-studenten.

Vignet 1. Intro Festival Eindhoven/ Intro Festival Breda / Utrechtse Introductie Tijd (UIT)

In 2024 werd voor het eerst het [Intro Festival Eindhoven](#) georganiseerd waar mbo-, hbo- en wo-studenten gezamenlijk aan mee konden doen. Het feest is een initiatief van de gemeente, verschillende mbo-instellingen, hogeschool en universiteit in de regio. Er was een hoofdpodium met verschillende artiesten en daarnaast ook allerlei kleinere activiteiten. De ruim 5.000 kaarten werden verdeeld onder de verschillende deelnemende instellingen. Alle mbo-studenten konden zich aanmelden, al lag de focus op ouderejaars die mogelijk de overstap naar hbo zouden maken. Vanwege het leeftijdsverschil werden er verschillende polsbandjes voor alcoholconsumptie uitgedeeld. In 2025 wordt het festival nog grootser georganiseerd, voor alle studenten in Eindhoven en wordt er gemikt op een verdubbeling van het aantal mbo studenten.

Het [INTRO Festival Breda](#) bestaat sinds 1994 en was in 2023 voor het eerst toegankelijk voor mbo-studenten. Voor de organisatie werkten gemeente, mbo- en hbo-instellingen samen. Ook hier was een hoofdpodium met bekende artiesten en verschillende andere activiteiten waarin studentenverenigingen zich konden presenteren en informatie werd gedeeld over studentensport en studentenkorting. In 2024 werd het festival succesvol herhaald en ook voor 2025 staat het op de planning.

De [Utrechtse Introductie Tijd \(UIT\)](#) is al meer dan twintig jaar een begrip in Utrecht en sinds 2022 zijn ook mbo-studenten welkom. De UIT wordt elk jaar georganiseerd door een team van studenten. Tijdens de UIT verkennen de nieuwe studenten de hele week in kleine groepjes met een studentenmentor de stad en bezoeken ze workshops en informatiemarkten om de stad en het studentenleven te leren kennen. De week eindigt met een groot feest.

Waar veel respondenten ook enthousiast over spreken zijn evenementen en initiatieven waar studenten van **verschillende opleidingsvormen samenkomen op inhoud**. Meestal gaat het om samenwerkingsverbanden in 'innovatiecentra' waarin studenten van verschillende opleidingen en mbo-, hbo en wo-instellingen als onderdeel van het curriculum samen werken aan praktijkvraagstukken, al dan niet afkomstig uit het bedrijfsleven (Vignet 2). De ervaringen met dit soort samenwerkingsverbanden tussen mbo, hbo en wo op inhoud zijn erg positief volgens respondenten van onderwijsinstellingen en gemeenten. Door met elkaar samen te werken aan relevante vragen leren studenten elkaar kennen. Dit zou kunnen leiden tot het waarderen van elkaars kwaliteiten en het doorbreken van vooroordelen. Of dat echt gebeurt, valt nog niet te zeggen.

Vanuit een vergelijkbare gedachte wordt er binnen een aantal casestudies ingezet op campusvorming. Vaak liggen de verschillende mbo-, hbo- en wo-instellingen niet bij elkaar maar verspreid over de stad of regio. Om samenkomst tussen studenten te faciliteren en ook meer samenwerking tussen opleidingen van verschillende instellingen mogelijk te maken, zet een aantal gemeenten in op campusvorming. Ideeën hiervoor zitten echter nog veelal in de planningsfase.

Vignet 2. Innovatiecentrum Greenwise (Emmen) / Urban living lab (Breda) / Challenge Week 040 (Eindhoven)

In het [Innovatiecentrum Greenwise](#) in Emmen werken mbo- en hbo-studenten samen om groene en 'slimme' vragen uit het bedrijfsleven op te lossen. Onderwerpen die aanbod komen zijn circulaire plastics, energie, slimme maakindustrie en welzijn, zorg & technologie. Zo is er bijvoorbeeld een project waarin onderzoek wordt gedaan naar de invoering en het gebruik van zorgtechnologie. De onderzoeksgroep van Greenwise voert het onderzoek samen uit met het practoraat Zorg & Welzijn en de Technologie en Zorgacademie Drenthe (TZA), een samenwerkingsverband tussen verschillende mbo- en hbo-instellingen en zorginstellingen in de regio.

In Breda werken mbo- en hbo-studenten samen in het [Urban Living Lab](#). Studenten van verschillende opleidingen en instellingen werken samen aan maatschappelijke vraagstukken die spelen in Breda. Zo werken mbo- en hbo-studenten bijvoorbeeld binnen het project Het zelfbewuste huis aan innovaties als schimmelblokken als bouw- en isolatiemateriaal en energie die wordt opgewekt door levende planten. Dit gebeurt ook in samenwerking met het practoraat Klimaatpositief gebouwde omgeving van Curio en het lectoraat Smart Energy van Avans.

Jaarlijks vindt in Eindhoven de [Challenge Week 040](#) plaats, waar studenten binnen het domein Engineering van SUMMA College, Fontys en de TU Eindhoven samenwerken aan oplossingen voor echte uitdagingen binnen de stad Eindhoven. In gemengde teams werken studenten samen aan een 'challenge' binnen een bepaald thema. Zo won bijvoorbeeld binnen het thema Future Proof Building een team dat een apparaat ontwierp dat een leegstaand bedrijfspand digitaal kan scannen op de aanwezigheid van technische installaties.

Verder tonen de casestudies aan dat er in verschillende gemeenten **verenigingen** ontstaan voor en vooral door mbo-studenten. Zo is er bijvoorbeeld ESV Novus in Enschede en de studentenvereniging Civitatem Papilion in Emmen (Vignet 3). Vanuit de studentenverenigingen worden met name sociale activiteiten georganiseerd zoals borrels, feestjes en gezellige activiteiten om elkaar te leren kennen. De ervaringen zijn redelijk positief, al is het soms lastig om bij mbo-studenten leden te werven of bestuursleden te vinden. Bij de studievereniging worden er ook meer inhoudelijk relevante activiteiten georganiseerd. Studenten zijn erg enthousiast en de activiteiten lopen goed.

Vignet 3. Studievereniging ESV Novus (Enschede) en studentenvereniging Civitatem Papilion (Emmen)

[ESV Novus](#) is in 2024 opgericht als mbo-studievereniging van het ROC van Twente op de locatie De Maere, waar voornamelijk creatieve en ICT-opleidingen zijn gevestigd. De instelling faciliteerde de oprichting van de vereniging, maar het initiatief kwam van de studenten zelf. Leerzame activiteiten worden gecombineerd met gezelligheid. Via een keuzedeel kunnen studenten als bestuurs- of commissielid een actieve rol spelen. De studievereniging heeft een eigen plek in het gebouw. Vanuit de instelling worden studenten ook geholpen bij bijvoorbeeld aanvragen van een bestuursbeurs.

[Civitatem Papilion](#) is in Emmen opgericht 2024 en is een gemengde studentenvereniging voor mbo en hbo. Er worden voornamelijk gezellige activiteiten georganiseerd, zoals borrels en feestjes. Het aandeel mbo-studenten binnen de vereniging is echter nog laag.

Het inzetten van **studentenvertegenwoordigers** komt ook sterk naar voren in de casestudies. Dat kan op verschillende manieren: door als gemeente regelmatig in gesprek te gaan met studentenraden van verschillende instellingen, door een overkoepelende studentenraad te faciliteren met leden van verschillende instellingen, door een studentenbestuur op te zetten waar alle studentenverenigingen in vertegenwoordigd zijn, door een taskforce van studenten op te zetten of door studentambtenaren aan te stellen (Vignet 4). Belangrijkste doel van deze inzet is om de stem van de mbo-studenten te laten horen bij de gemeente. Op deze manier weet de gemeente wat er speelt onder mbo-studenten en kunnen mbo-studenten advies geven bij het bedenken van oplossingen voor problemen. Andersom voelen mbo-studenten zich gehoord door de gemeente en gewaardeerd als groep.

Behalve het stimuleren van overleg met studenten, zetten de gemeenten van de casestudies zich ook in om gesprekken te stimuleren tussen de verschillende onderwijsinstellingen in de stad of regio. In deze brede overleggen komen besturen van mbo-, hbo- en wo-instellingen samen om te praten over vraagstukken rondom onderwijs en studenten(leven).

Vignet 4. Studentambtenaar Enschede

Enschede heeft drie studentenambtenaren: één uit het mbo, één uit het hbo en één uit het wo. Het is een betaalde functie voor acht uur per week. Elke zes weken voeren de studentenambtenaren bestuurlijk overleg met de wethouder om ontwikkelingen en initiatieven te bespreken. De studentambtenaren krijgen ook input via de achterban. Ze hebben verder een adviserende rol in het toewijzen van gemeentesubsidies voor studentenevenementen.

Een manier om de gelijkwaardigheid van mbo-studenten te stimuleren en waardering over het mbo uit te spreken, wordt er in een aantal casestudies stimuleringsprijzen uitgereikt aan studenten met innovatieve en bijzondere projecten. Zo is bijvoorbeeld in Emmen de Ondernemend Emmen Stimuleringsprijs, die voorheen alleen voor het hbo was, uitgebreid naar het mbo (Vignet 5).

Vignet 5. Stimuleringsprijs Emmen

In Emmen werd voorheen door de hbo-instelling een scriptieprijs uitgereikt aan de student met de beste scriptie. In 2024 is deze prijs onder de nieuwe naam Ondernemend Emmen Stimuleringsprijs verder gegaan met aparte categorieën voor afstudeerscripties en -projecten voor hbo bachelor, hbo Associate Degree en mbo 4. De winnaars ontvangen € 1.000,- en een mooie bokaal.

5.3 Knelpunten

Studenten geven aan verschillende knelpunten te ervaren die hen belemmeren deel te nemen aan het studentenleven. Doordat mbo-studenten een erg **vol rooster** hebben met veel verplichte lesuren, missen ze de flexibiliteit en de tijd die hbo- en wo-studenten wel hebben om deel te nemen aan activiteiten als deze overdag plaatsvinden. Omdat mbo-studenten alleen in het weekend kunnen werken vanwege hun volle rooster, kunnen ze dan ook niet deelnemen aan activiteiten. Bij bepaalde rollen en functies in verenigingen, zoals commissielid of bestuursfunctie, wordt er veel tijd gevraagd om taken uit te voeren. Mbo-studenten hebben deze tijd niet. Specifiek voor bestuursfuncties is het voor mbo-studenten ook minder gebruikelijk om de studie een jaar te pauzeren om een bestuursjaar te doen. Voor minderjarigen is dit soms ook niet mogelijk omdat zij leerplichtig zijn, maar ook voor meerderjarige mbo-studenten is het lastig de studie te pauzeren.

Naast gebrek aan tijd is ook **geld** een belemmering. Activiteiten of lidmaatschappen aan verenigingen kosten vaak geld. Doordat mbo-studenten niet doordeweeks kunnen werken vanwege hun volle rooster, kunnen zij minder geld verdienen met een bijbaan. Ook kunnen ouders niet altijd bijspringen om activiteiten te financieren. **Huisvesting** is tevens een belangrijke belemmering. Veel studenten wonen thuis bij hun ouders en niet op de plek van hun onderwijsinstelling. Ze moeten regelmatig ver reizen. Hierdoor is het niet wenselijk of minder haalbaar om aan bepaalde (avond)activiteiten mee te doen. Daarnaast onderhouden mbo-studenten vaak in het dorp waar zij wonen hun sociale leven en nemen ze daar ook nog deel aan culturele- of sportactiviteiten. Hierdoor zijn ze ook minder geneigd om in de stad waar ze studeren dit soort activiteiten voor studenten te ondernemen. De studenten die wel op kamers willen, geven aan dat het lastig is om een kamer te vinden. Bij particuliere verhuur wordt zelfs soms om specifiek hbo- of wo-studenten gevraagd. Vanwege vooroordelen en stereotypen hebben mbo-studenten het gevoel minder snel in aanmerking te komen voor een kamer tijdens het hospiteren, zowel bij particuliere huur als via studentenhuisvestingorganisaties.

Uit de gesprekken blijkt ook dat de studenten niet goed op de hoogte zijn van verschillende activiteiten die worden georganiseerd, of wat een 'studentenleven' precies in zou moeten houden. Informatie over activiteiten komt niet altijd op tijd hun kant op, of past niet qua communicatievorm. Tevens wordt de behoefte van studenten t.a.v. het studentenleven niet altijd gepeild, waardoor activiteiten en de manier van communicatie niet aansluit bij de mbo-doelgroep. In sommige gemeentes is hier wel al meer aandacht voor en worden studenten regelmatig bevraagd via vertegenwoordigers of enquêtes

"In onderwijsland zijn we goed in het nadenken over wat goed is voor studenten, maar we vergeten het studenten zelf te vragen." (onderwijsprofessional)

"We denken dat mbo-studenten dat [activiteiten rondom het studentenleven] niet willen, maar dat wordt niet bevraagd. Sommige behoeftes zijn anders, maar je moet dat niet invullen." (gemeente)

De studenten geven aan dat zij niet echt het gevoel hebben een 'student' te zijn. Ze voelen zich meer benaderd als een scholier of leerling. Dat heeft te maken met het volle

dagprogramma, de verplichte lesuren en andere aspecten zoals het feit dat er nog ouderavonden plaatsvinden. Mbo-studenten koppelen de term 'student' niet altijd aan hun identiteit, waarmee ook het 'studentenleven' voelt als iets dat niet voor hen is. Doordat mbo-studenten het gevoel hebben niet als student behandeld te worden, zich geen student of minder gewaardeerd voelen, door gebrek aan kennis over wat het studentenleven inhoudt en welke activiteiten er georganiseerd worden en vooroordelen en stereotypes tussen verschillende studentengroepen voelen mbo-studenten zich meestal nog niet welkom in het studentenleven. Hierdoor zijn ze ook niet geneigd om deel te nemen aan activiteiten.

De onderwijsinstellingen en gemeenten benoemen ook een aantal knelpunten. Zo is de doelgroep mbo-student erg **divers**. Er zijn grote verschillen in leeftijd, levensfase, leerweg, opleidingsstroom, verplichtingen en zorgtaken. Studenten verschillen ook sterk in huisvesting, waar sommigen nog thuis wonen bij hun ouders en anderen al een eigen huis en gezin hebben. Ook hebben mbo-instellingen vaak verschillende locaties, die soms ver uit elkaar liggen, zeker wanneer ze niet in een grote stad liggen. Doordat de doelgroep heterogeen is, is het lastig om activiteiten te organiseren waar alle mbo-studenten behoefte aan hebben en passen bij hun individuele omstandigheden.

De onderwijsinstellingen en gemeenten onderkennen dat **communicatie** ook een belangrijk knelpunt is. De communicatie is onvoldoende afgestemd op de mbo-doelgroep als geheel en ook onvoldoende op de specifieke subgroepen binnen het mbo.

"De deur staat wel open, maar als je niet weet waar de deur is, heb je er niets aan." (gemeente)

De onderwijsinstellingen en de studenten geven aan dat vanuit de instellingen zelf ook weinig communicatie over activiteiten is, zeker wanneer deze buiten de instelling plaatsvinden. In de gesprekken wordt aangegeven dat het belangrijk is qua inhoud en vorm aan te sluiten bij de specifieke doelgroep die bereikt dient te worden. Er zijn wel meerdere campagnes opgezet binnen de casestudies, maar de respondenten geven aan dat die onvoldoende aansloten en daardoor niet het gewenste effect hadden. Belangrijk is volgens de onderwijsinstellingen om niet alleen te laten zien dat er 'leuke' activiteiten zijn, maar ook wat deelname specifiek voor de mbo-student oplevert. Wat heeft een student bijvoorbeeld aan deelname aan een studie- of studentenvereniging? Waarom is het relevant om mee te doen met de introductieperiode? En wat brengt een rol in de studentenraad of als studentenvertegenwoordiger met zich mee? Juist omdat mbo-studenten beperkte tijd hebben vanwege hun drukke roosters, moet de meerwaarde van de activiteiten duidelijk aangestipt worden in de communicatie. De vorm dient volgens de respondenten ook aan te sluiten bij de specifieke doelgroep die bereikt moet worden. Volwassen BBL-studenten willen anders aangesproken worden dan jonge BOL-studenten. Een proactieve, doelgerichte benadering is vereist. Ook is het van belang de juiste zender te kiezen: mbo-studenten voelen zich meer verwelkomd als zij vanuit hun eigen instelling voor een bredere activiteit worden uitgenodigd, dan wanneer zij bericht ontvangen van iemand van een hbo- of wo-instelling die ze niet kennen. Doordat de mbo-studenten onvoldoende, of op een niet passende manier worden geïnformeerd zijn ze onvoldoende op de hoogte van de verschillende activiteiten die het studentenleven kan bieden. Ook blijkt uit de groepsgesprekken dat ze door onvoldoende kennis weinig gebruik maken van bepaalde voordelen, zoals kortingen of subsidies, die wel voor hen gelden.

Een ander struikelblok zijn de verschillen in de **wet- en regelgeving** tussen het mbo, hbo- en wo. In de gesprekken komen verschillende voorbeelden naar voren die invloed hebben op deelname van mbo-studenten in het studentenleven. Zo kan de 80-20-regeling⁷ een obstakel zijn. In een aantal steden is het zo dat een deel van de studenten die lid zijn van een vereniging aan het hbo of de universiteit moet studeren om als vereniging erkend te worden en om bestuursbeurzen te ontvangen. Mbo-studenten tellen hierbij niet altijd mee als 'student', omdat zij niet studeren bij de (hbo- en wo-)instellingen die de beurzen bekostigen en de mbo-instelling waar zij studeren niet bijdraagt aan de bekostiging. Het is mogelijk dat verenigingen hierdoor niet actief inzetten op het werven van leden onder mbo-studenten, omdat zij hun eigen financieringspositie hiermee benadelen.

Wat betreft studentensport zorgen de verschillen in regelgeving ook dat mbo-studenten niet optimaal kunnen deelnemen. Studentensport is erg gericht op universiteiten en hbo's vanwege landelijke en Europese regelgeving. In de European University Sports Association (EUSA) mogen alleen nationale studentensportorganisaties lid worden. In Nederland is het zo dat alleen hbo- en wo-studenten deel mogen nemen in nationale en internationale sportevenementen die georganiseerd worden vanuit de nationale studentensportorganisatie (Studentensport Nederland; SSN). Mbo-studenten kunnen dus niet altijd meedoen met deze evenementen, zoals de Nederlandse studentenkampioenschappen (NSK), European/ World University Championships of de European/ World University Games, omdat zij niet als 'student' worden gezien volgens de reglementen van deze studentensportorganisaties. Er is wel verandering zichtbaar. Zo mogen mbo-studenten meedoen bij de Batavierenrace en ook in 2025 met de Groot Nederlands Studenten Kampioenschap (GNSK). Bij sommige wedstrijden is er overigens een aparte klasse voor 'niet-studenten' waarin mbo-studenten mee kunnen doen. Ook is er het aparte MBO NK Schoolsport waar mbo-instellingen aan mee kunnen doen, maar hier nemen weer geen hbo- of wo-instellingen aan deel. Deze aparte wedstrijden voorzien wel in de behoefte van mbo-studenten om deel te nemen aan sportevenementen, maar bevorderen de gelijkwaardige positie t.a.v. hbo- en wo-studenten minder dan wanneer zij aan hbo- en wo-studentensportevenementen mee zouden kunnen doen.

Wat betreft het kunnen aanbieden van studentenkortingen zijn mbo-instellingen in het nadeel. Universiteiten en hbo-instellingen hebben afspraken met elkaar, gemeenten en aanbieders van horeca, cultuur en sport. De mbo-instellingen kunnen niet altijd meteen deelnemen aan deze samenwerkingen, waardoor ze niet dezelfde gereduceerde tarieven kunnen bieden aan hun studenten. Ook omdat zij anders bekostigd worden dan de wo- en hbo-instellingen is het aanbieden van kortingen soms lastig (zie Vigniet 6).

⁷ Deze regeling verschilt per gemeente. Soms is er bijvoorbeeld sprake van een 75-25-regeling, bij andere gemeenten is er geen dergelijke regeling. In dit rapport verwijst de term 80-20-regeling naar alle regelingen die eisen stellen aan het minimale percentage studenten dat lid moet zijn van een studentenverenigingen om beurzen te bekostigen.

Vignet 6. Knelpunt sportkaart (Eindhoven)

In Eindhoven heeft de hbo-instelling een afspraak met de universiteit over het toelaten van hbo-studenten op studentensportfaciliteiten van de universiteit voor hetzelfde gereduceerde tarief. De mbo-instelling heeft deze afspraak niet. De gemeente springt in het gat door het verschil in voltarief en gereduceerd tarief te betalen voor 100 sportkaarten, zodat 100 mbo-studenten kunnen sporten bij de studentensportfaciliteiten. Het is de bedoeling dat de mbo-instelling het geld straks uit de eigen begroting haalt, maar daar moet nog goed naar gekeken worden. Tot op heden is er nog niet genoeg animo om alle 100 sportkaarten te vergeven onder mbo-studenten. Er wordt onderzocht wat hieraan ten grondslag ligt.

De verschillen in manier van financiering en bekostiging maakt ook campusvorming lastig. In verschillende casestudies is het de ambitie om te werken aan een campus waarin mbo, hbo en eventueel wo samenkomen. Doel is dat de scheidslijnen tussen de verschillende onderwijsvormen vervagen en er meer samenwerking vanuit de waaiergedachte ontstaat. Door regels rondom huisvesting en vastgoed blijkt het lastig om voor mbo en hbo een gezamenlijke campus te bouwen (Vignet 7).

Vignet 7. Knelpunt campusvorming (Emmen)

Emmen werkt aan de ontwikkeling van een Beroepsonderwijscampus waarin mbo en hbo samenkomen en samenwerken. Er zijn praktische belemmeringen om een gezamenlijke campus te vormen, doordat er voor mbo- en hbo-instellingen verschillen zijn in wet- en regelgeving omtrent het eigendom, investeren en verhuren van gebouwen. Op deze manier ontstaat er een letterlijke scheiding tussen mbo en hbo, terwijl het doel juist was om geen onderscheid te maken en het beroepsonderwijs als één geheel te zien.

Kleinere obstakels die worden herkend in de gesprekken zijn onder andere dat BBL-studenten geen recht hebben op studiefinanciering of het studentenreisproduct, terwijl BOL-studenten (minder- en meerderjarig) dit wel krijgen. Minderjarige BOL-studenten krijgen echter geen basis- of aanvullende beurs. Het deelnemen aan activiteiten wordt dus voor BBL-studenten bemoeilijkt vanwege relatief hogere kosten (aangezien ze geen studiefinanciering ontvangen) en het feit dat ze reiskosten ook zelf moeten betalen. Het feit dat mbo-studenten jonger zijn dan hbo- en wo-studenten kan ook een knelpunt zijn vanwege de alcoholwetgeving, al is het wel zo dat een gedeelte van de hbo-studenten ook minderjarig is en er dus al oplossingen bekend zijn om hiermee om te gaan.

Door bovengenoemde knelpunten ervaren gemeenten en onderwijsinstellingen dat er bij studenten lage animo is voor deelname aan activiteiten, waardoor de opkomst van mbo-studenten laag is. Maar, geven de respondenten aan, het studentenleven van mbo-studenten is een relatief nieuw agendapunt en het heeft tijd nodig om ervoor te zorgen dat mbo-studenten zich welkom voelen en er minder belemmeringen zijn die hun deelname verminderen. Verwachting is dat naar mate de tijd verstrijkt, de behoefte van

mbo-studenten t.a.v. deelname aan het studentenleven toeneemt en ook meer mbo-studente zich opgeven voor de verschillende activiteiten.

"[Een punt is] dat de animo niet meteen heel groot is. Regel je helemaal zo'n sportkaart, wil slechts een handjevol studenten er gebruik van maken. Maar daarom heb je tijd nodig, want het moet bekend worden, mond-tot-mond, bekend worden dat je ook kunt roeien bij de roeivereniging et cetera." (onderwijsprofessional)

5.4 Bevorderende factoren

Uit de casestudies worden ook een aantal bevorderende factoren gehaald die het stimuleren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten bevorderen.

Een belangrijke factor is dat de georganiseerde activiteiten **passen bij de doelgroep**. Dat wil zeggen dat niet alleen alle activiteiten die voor hbo- en wo-studenten worden georganiseerd, toegankelijk worden voor mbo-studenten, maar dat er wordt gewerkt aan een breed en divers aanbod waarin alle studenten iets kunnen vinden dat bij hun behoefte past. Behalve qua inhoud moeten de activiteiten ook praktisch aansluiten bij de mbo-studenten: wat is passend gezien hun drukke curriculum?

Om tot een passend aanbod te komen is de **inspraak** van mbo-studenten cruciaal. Men moet een goed beeld hebben van wat hun behoeften zijn, welke problemen en welke belemmeringen ze ondervinden t.a.v. het studentenleven. Inspraak kan gebeuren door regelmatig behoeften te peilen of ervaringen met activiteiten op te halen via enquêtes en focusgroepen. Ook kan inspraak geregeld worden door studentvertegenwoordigers aan te stellen en regelmatig te bevragen. Denk bijvoorbeeld aan studentenraden of studentenambtenaren die af en toe samen komen om gemeenten en onderwijsinstellingen te adviseren. Wanneer het duidelijk is wat de studenten willen, kunnen vervolgens ook initiatieven die ontstaan vanuit de studenten zelf gefaciliteerd worden. In de casestudies wordt ervaren dat studenteninitiatieven, zoals bijvoorbeeld een studievereniging, succesvol zijn omdat het studenten motiveert mee te doen of zich in te zetten.

"Natuurlijk is het al heel mooi dat de gemeente zegt: we hebben allemaal initiatieven en we doen allemaal mooie dingen. Maar het is het nodig dat mbo-studenten zelf zeggen: oké, en nu nemen wij het heft in handen en gaan wij zelf dingen oprichten en zeggen wat we willen." (studentenvertegenwoordiger)

Wanneer er een passend en divers aanbod is, is het noodzakelijk dat dit goed gecommuniceerd wordt naar de mbo-studenten. Zo kunnen ze bewust kiezen of ze ergens wel of niet aan willen of kunnen meedoen, en hangt de animo niet af van gebrekkige informatievoorziening. Bij de communicatie is het belangrijk om qua inhoud en vorm van de boodschap aan te sluiten bij de specifieke mbo-doelgroep die men wil bereiken.

"Soms is het lastig de mbo-student te bereiken, maar dat komt ook doordat we de juiste modus nog niet gevonden hebben. Hierdoor doen ze bijvoorbeeld niet mee aan activiteiten. Aan de andere kant is het ook zo dat studenten het heel druk hebben, en daarom misschien niet meedoen. Als

gemeente kunnen we vooral activiteiten organiseren en faciliteren, en de communicatie laten aansluiten op de doelgroep.” (gemeente)

Het **faciliteren van ontmoetingen** tussen mbo-, hbo en wo-studenten is ook een bevorderende factor. Zoals eerder genoemd voelen mbo-studenten zich niet snel welkom bij activiteiten in het studentenleven en vragen zij zich af of hun aanwezigheid wel gewenst is. Er is sprake van vooroordelen en stereotypen aan beide kanten, wat het deelnemen aan het studentenleven door mbo-studenten belemmert. Uit de casestudies blijkt dat er positieve ervaringen zijn met onderlinge ontmoetingen tussen verschillende studentengroepen:

“Toen we een kijkje namen bij de hbo-studentenvereniging, vonden de studenten dit echt leuk, aan beide kanten. Mbo-studenten waren echt verbaasd dat ze zo welkom waren en dat er wederzijdse interesse was. Dus die ontmoeting faciliteren om van die ideeën te doorbreken is belangrijk.” (onderwijsprofessional)

Respondenten zeggen dat goede **samenwerkingen** tussen gemeente, mbo-, hbo- en wo-onderwijsinstellingen erg belangrijk zijn om te kunnen werken aan dit vraagstuk. Het is niet een probleem dat slechts één van deze partijen kan aanpakken. Alleen door samen te werken, ideeën uit te wisselen en elkaar te helpen komen oplossingen van de grond. Dit kan alleen als er een **gedeeld gevoel van urgentie** is. Als meerdere partijen het probleem zien en willen aanpakken, ontstaat er draagvlak om tot oplossingen te komen. Een **integrale visie op het onderwijs** of studentenleven in een regio kan ook helpen het draagvlak te vergroten. Dit houdt in dat het mbo, hbo en wo niet als aparte hokjes worden zien, maar dat er wordt gekeken naar vraagstukken die spelen in het gehele (tertiaire) onderwijs en de gehele studentenpopulatie. Uit de casestudies blijkt ook dat een **kartrekker** erg belangrijk is. Samenwerking komt echt goed van de grond als er een wethouder, ambtenaar of onderwijsprofessional in een instelling is die dit onderwerp in zijn portefeuille heeft. Deze persoon verbindt de juiste mensen aan elkaar en blijft het onderwerp blijft agenderen, zodat het bij anderen, die ook met andere zaken bezig zijn, niet van de radar verdwijnt (Vignet 8).

Als er vervolgens de wil is om samen te werken aan dit vraagstuk, moet de samenwerking ook gefaciliteerd worden. Volgens de respondenten moeten er regelmatige overlegmomenten zijn met relevante partners. Het contact moet laagdrempelig zijn en de lijntjes tussen de verschillende betrokkenen kort. Vervolgens kunnen activiteiten, taken en rollen vastgelegd worden in een actieplan, zodat iedereen weet waar men samen aan wil werken en waarom. Tot slot moet het onderwerp geborgd worden: afspraken en samenwerkingsverbanden worden inhoudelijk en qua middelen geformaliseerd.

“En we gaan nu proberen om dingen meer structureel vast te leggen en samenwerkingsovereenkomsten te tekenen. Ook belangrijk voor financiën; als de werkagenda straks wegvalt kunnen we niet zomaar middelen hiervoor aanwenden. Dus afspraken willen we zo goed mogelijk formaliseren met de gemeente en contacten, zodat je niet alleen maar afhankelijk bent van subsidies en geormerkte middelen.” (onderwijsprofessional)

Vignet 8. Sterke samenwerking (Eindhoven)

In Eindhoven is de belangrijkste bevorderende factor een sterke samenwerking tussen alle betrokken partijen: onderwijs (mbo, hbo, wo), gemeente en studenten. De samenwerking begon met een gezamenlijke werkconferentie waar studenten, onderwijs en beleidsmakers samenkwamen. Deze aftrap zorgde voor draagvlak, een gezamenlijke verantwoordelijkheid en het gezamenlijk prioriteit geven aan het verbeteren van de positie van mbo-studenten in de stad.

Om de samenwerking te borgen en het onderwerp op de agenda te houden zijn de samenwerking en bijbehorende afspraken in een samenwerkingsovereenkomst, actieplan en uitvoeringsagenda vastgelegd. De betrokkenheid van de toenmalige wethouder bij de start en de opzet van het actieplan en de samenwerking speelde een cruciale rol. De wethouder vond het onderwerp belangrijk en gaf hier prioriteit aan. Zonder dergelijke kartrekker is het creëren van een gezamenlijke verantwoordelijkheid lastiger, zo is de overtuiging in Eindhoven.

5.5 Conclusie

Onder een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven verstaan de respondenten ten eerste dat mbo-studenten deel kunnen nemen aan activiteiten waar hbo- en wo-studenten ook aan kunnen deelnemen. Anderzijds gaat het ook om het organiseren van een divers aanbod aan activiteiten, zodat er voor alle studenten iets bijzit dat aansluit bij hun levensfase, interesse en behoefte. Behalve de toegang tot passende activiteiten draait gelijkwaardigheid ook om het gevoel dat mbo-studenten welkom zijn in het studentenleven.

In de casestudies worden er allerlei activiteiten ondernomen om gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten te stimuleren. Denk bijvoorbeeld aan de brede introductieperiode waarin studenten de stad leren kennen of de kortings- of sportkaart, en het ondersteunen van de oprichting van studie- en studentenverenigingen. Hoewel de ervaringen over het algemeen positief zijn, is de animo voor dit soort activiteiten lager dan gemeenten en onderwijsinstellingen gehoopt hadden. Met het faciliteren van samenwerking tussen mbo-, hbo- en wo-studenten in 'innovatielabs' zijn de ervaringen erg positief. Ook krijgen mbo-studenten inspraak bij de gemeente in de vorm van studentenraden of studentenambtenaren, wat zowel door de gemeente als de studenten zelf erg gewaardeerd wordt.

Wat betreft knelpunten ervaren de studenten met name dat een gebrek aan tijd een belemmering is voor deelname aan activiteiten, vanwege hun volle curriculum. Ook speelt het gebrek aan financiële middelen soms een rol. Omdat mbo-studenten vaak nog thuis wonen, belemmert hen dit ook om deel te nemen aan activiteiten in hun studiestad. Een ander knelpunt is dat mbo-studenten onvoldoende op de hoogte zijn van de activiteiten en mogelijkheden. Dit komt ook deels doordat de communicatie nog onvoldoende wordt afgestemd op de mbo-doelgroep of de diverse doelgroepen binnen het mbo. De 'mbo-student' is namelijk heterogeen qua leeftijd, levensfase, leerweg, opleidingsstroom verplichtingen. Deze diversiteit vereist ook dat in de communicatie de boodschap wordt

afgestemd op de specifieke mbo-doelgroep. Ook vereist deze diversiteit dat er een breed aanbod aan activiteiten wordt georganiseerd, zodat alle studenten iets kunnen vinden dat past bij hun behoefte. Als laatste zijn er nog verschillende belemmeringen qua wet- en regelgeving die ervoor zorgen dat mbo-studenten moeilijker hun weg kunnen vinden in het studentenleven.

Wat betreft bevorderende factoren kan de deelname van de mbo-student aan het studentenleven gestimuleerd worden door activiteiten te organiseren die passen bij de doelgroep, zowel qua interesse als in praktische zin. Om tot een passend aanbod te komen is het belangrijk dat mbo-studenten inspraak hebben door regelmatig hun behoefte en wensen te peilen of in gesprek te gaan met studentenvertegenwoordigers. Het faciliteren van ontmoetingen tussen mbo, hbo- en wo-studenten helpt ook de mbo-student te verwelkomen in het studentenleven. Als laatste is er een sterke samenwerking nodig tussen verschillende partijen zoals de gemeente en mbo-, hbo- en wo-instellingen om beleid op dit vraagstuk te formuleren en vorm te geven.

6 Conclusies en aanbevelingen

In dit onderzoek is gekeken naar het stimuleren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven dat aansluit op de behoeften van mbo-studenten. Om inzicht hierin te verkrijgen is via desk research, focusgroepen, een participatietool onder mbo-studenten en vijf casestudies gekeken naar de behoeften van mbo-studenten t.a.v. een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven, wat momenteel best practices zijn volgens gemeenten, onderwijsinstellingen en studenten zelf om te voldoen aan deze behoeften en wat daarin knelpunten en bevorderende factoren zijn.

In dit hoofdstuk vatten we de uitkomsten van dit onderzoek samen en doen we aanbevelingen om het creëren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten te bevorderen.

6.1 Conclusies

Behoefte mbo-studenten

Uit de verschillende delen van het onderzoek komt naar voren dat de behoefte van mbo-studenten rondom het studentenleven divers is. Deze conclusie past bij de grote heterogeniteit van de mbo-doelgroep. Een gedeelte van de studenten geeft aan **wel behoefte** te hebben aan verschillende onderdelen van het studentenleven, terwijl een ander deel hier duidelijk geen behoefte aan heeft. Van de studenten die wel deze behoefte kennen is de behoefte het grootst voor uitwisselingen/ buitenlandervaringen en het aansluiten bij een studentengemeenschap gericht op gezelligheid, sport en in iets mindere mate voor studie-activiteiten en inspraak.

Wanneer de **vergelijking wordt gemaakt met hbo- en wo-studenten** valt op dat deze meer buitenlandervaring opdoen dan mbo-studenten, al is de behoefte redelijk gelijk tussen de studentengroepen. Qua huisvesting blijkt duidelijk dat mbo-studenten minder behoefte hebben om op kamers te gaan dan hbo- en wo-studenten. Cijfers wat betreft deelname en behoefte aan studie- en studentenverenigingen en -activiteiten zijn lastig te vergelijken, omdat deze niet systematisch in kaart worden gebracht. Hbo- en wo-studenten besteden in een derde van de gevallen tijd aan bestuurs- of commissiewerk in een vereniging, wat impliceert dat zij ook lid zijn van deze verenigingen. Hoeveel hbo- en wo-studenten daadwerkelijk lid zijn van studie- en studentenverenigingen, of hier behoefte aan hebben is onbekend, waardoor het lastig te vergelijken is met de behoefte van mbo-studenten.

Er is ook een groep mbo-studenten die **geen behoefte** heeft aan activiteiten rondom het studentenleven. Uit de participatietool blijkt dat mbo-studenten sterk gericht zijn op hun opleiding en veel belang hechten aan hun professionele ontwikkeling (nieuwe dingen leren, praktijkervaring opdoen, relevant netwerk opbouwen). Hoewel er een deel zal zijn dat daadwerkelijk geen interesse heeft in het deelnemen aan het studentenleven, zijn er aanwijzingen dat er andere factoren zijn die de behoefte drukken. Zo blijkt bijvoorbeeld dat wanneer studenten 'traditionele hbo-wo-studentenactiviteiten' worden voorgelegd, zoals een studie- of studentenvereniging, weinig mbo-studenten aangeven hier behoefte

aan te hebben. Wanneer echter de vraag breder wordt gesteld, zoals bij de participatietool in dit onderzoek, ('zou je je willen aansluiten bij een studentengemeenschap') is de behoefte groter. Ook in de casestudies bleek dat mbo-studenten het lastig vinden aan te geven aan welke activiteiten ze behoefte hebben, maar dat wanneer bepaalde activiteiten, zoals een introductieperiode, worden uitgelegd, ze wel animo tot deelname hebben. Uit de desk research bleek daarnaast dat er bij mbo-studenten bepaalde (negatieve) associaties bestaan bij bepaalde studentenactiviteiten, bijvoorbeeld dat studentenverenigingen draaien om 'veel alcohol drinken' en 'ontgroeningen'. Door onvolledige informatie en negatieve associaties kan het zo zijn dat de behoefte van mbo-studenten lager lijkt dan deze daadwerkelijk is, zeker als er in een onderzoek behoeftes worden uitgevraagd op een manier die uitgaat van het traditionele hbo-wo-studentenleven als de norm.

Uit de gesprekken met de studenten tijdens de casestudies kwamen **factoren** naar voren die de behoefte van mbo-studenten aan het studentenleven **verlagen**. De belangrijkste hiervan is een gebrek aan tijd door volle curricula. Vergeleken met hbo- en wo-studenten hebben mbo-studenten een erg druk programma. Gewoonlijk volgen zij elke weekdag de hele dag onderwijs. Ook hebben ze drukke stageperiodes. Het weekend is het enige moment waarop mbo-studenten een bijbaan kunnen hebben. Bepaalde activiteiten binnen het traditionele hbo-wo-studentenleven, zoals deelname aan (commissies van) studenten- of studieverenigingen, studentenbesturen of -raden, kosten relatief veel tijd en vinden regelmatig ook overdag plaats. Mbo-studenten hebben onvoldoende tijd en ruimte om zo flexibel te zijn. Behalve tijd kan ook geld een belemmering zijn: mbo-studenten geven aan dat zij door hun volle rooster minder tijd aan hun bijbaan kunnen besteden, waardoor kosten worden meegenomen in de beslissing om ergens wel of niet aan deel te nemen. Als laatste wordt ook huisvesting in de casestudies genoemd als belemmerende factor. Veel mbo-studenten wonen thuis bij hun ouders (en hebben niet de behoefte om op kamers te gaan) en onderhouden in hun eigen omgeving sociale contacten en zijn daar lid van sport- of culturele verenigingen. Hierdoor is de behoefte ook lager om in de studiestad dit soort activiteiten op te zoeken.

Een andere belangrijke **belemmering** is het gevoel van gelijkwaardigheid, of het gebrek daaraan. Uit de deskresearch en participatietool blijkt dat een deel van de mbo-studenten zich niet evenveel 'student' voelt als een hbo- of wo-student, en ook het gevoel heeft dat anderen hen ook niet als 'student' beschouwen. In de gesprekken tijdens de casestudies geven studenten aan dat zij zich onvoldoende thuis of welkom voelen om te participeren in studentenactiviteiten. Zeker wanneer activiteiten die voorheen alleen voor hbo- of wo-studenten waren, en nu toegankelijk worden voor mbo-studenten, kan dat het gevoel oproepen dat mbo-studenten vanuit beleid toegelaten 'moeten' worden, maar zij niet echt welkom zijn. Een student zegt: "Je voelt je niet thuis, omdat het nog niet als normaal wordt gezien dat je als mbo-student meedoet." Als mbo-studenten zich gelijkwaardiger voelen en daardoor meer welkom, is de drempel lager om deel te nemen aan het studentenleven. Men geeft aan dat men aan het begin staat van een lang proces tot gelijkwaardigheid, en dat het een tijd kan duren voordat mbo-studenten zich welkom voelen in het studentenleven. De verwachting is dat naar mate mbo-studenten meer kennis hebben over de mogelijkheden rondom het studentenleven, wanneer zij zich ook meer welkom voelen, en wanneer er drempels worden weggenomen rondom gebrek aan

tijd, geld of huisvesting, de behoefte naar deelname aan het studentenleven ook groeit en de animo voor activiteiten toeneemt.

Huidige beleidsinzet en ervaringen

In het onderzoek blijkt dat er in verschillende gemeenten veel wordt ingezet om een gelijkwaardig studentenleven voor mbo-studenten te stimuleren. Een belangrijke inzet vanuit de gemeente is het opstellen van **beleidsplannen** over het vraagstuk. Dit resulteert in het voortdurend agenderen van het vraagstuk, maar geeft ook houvast wat betreft ambities op het onderwerp. Ook met het regelen van **studenteninspraak** door regelmatig als gemeente in gesprek te gaan met mbo-studentenraden of andere mbo-studentvertegenwoordigers zijn positieve ervaringen. Mbo-studenten voelen zich gehoord en de gemeente heeft zicht op wat er speelt onder mbo-studenten. Een andere manier om het mbo te waarderen is door stimuleringsprijzen voor afstudeerscripties en -projecten te verbreden naar het mbo.

Gemeenten en onderwijsinstellingen zetten zich in om de **samenwerking** tussen mbo-, hbo- en wo-studenten te stimuleren door hen in projecten te laten samenwerken in 'innovatiecentra'. Hier werken studenten, ongeacht waar zij studeren, aan relevante vraagstukken, al dan niet uit het bedrijfsleven. Door gezamenlijk aan een project te werken leren studenten elkaars capaciteiten en inzichten waarderen, wat het gevoel van gelijkwaardigheid kan bevorderen.

Uit de kwaliteitsplannen van mbo-instellingen blijkt dat het regelen van **studentenkorting** een belangrijk speerpunt is, maar in de praktijk geven respondenten in de casestudies aan dat dit nog aandacht vereist, omdat er veel afspraken gemaakt moeten worden met horeca, sportaanbieders en culturele instanties om dit mogelijk te maken.

Wat betreft deelname aan activiteiten wordt er veel ingezet rondom het toegankelijk maken van **activiteiten** zoals de introductieperiode, en in wat mindere mate het openstellen van studenten- en studieverenigingen. De gemeente speelt een belangrijke rol in het organiseren van de brede, stedelijke introductieperiodes en kan dus de toegankelijkheid van mbo-studenten goed agenderen. Verenigingen daarentegen beslissen zelf over hun ledenbeleid, waardoor de toegang voor mbo-studenten minder 'vanzelf' gaat. Wel geven onderwijsinstellingen en gemeenten aan dat zij het opzetten van eigen verenigingen voor mbo-studenten stimuleren, wat heeft geresulteerd in verschillende verenigingen in verschillende regio's. Ondanks deze inzet is de ervaring dat het aandeel mbo-studenten (nog) bij activiteiten relatief laag is, al is het voor vele betrokkenen ook meer dan logisch dat het tijd kost om het studentenleven onder mbo-studenten te stimuleren.

Belangrijke knelpunten die studenten belemmeren mee te doen aan het studentenleven zijn gebrek aan tijd en financiële middelen en hun woonsituatie. Ook voelen mbo-studenten zich onvoldoende gelijkwaardig behandeld, waardoor zij zich niet welkom voelen in het traditionele hbo-wo-studentenleven en een extra drempel over moeten om mee te doen met activiteiten. De informatievoorziening blijkt onvoldoende afgestemd op de mbo-doelgroep (en doelgroepen daarbinnen) waardoor mbo-studenten niet weten welke activiteiten georganiseerd worden, en ook niet altijd inzien waarom deze

activiteiten interessant voor hen zouden zijn en bij hun behoefte zouden passen. Ook zijn activiteiten onvoldoende toegespitst op de specifieke behoeften van de mbo-studenten. Dit draagt ook niet bij aan het gevoel welkom te zijn in het studentenleven. Doordat de behoefte ook onvoldoende systematisch in kaart wordt gebracht, is het lastig om passende activiteiten te organiseren. Als laatste worden er verschillende belemmeringen qua wet- en regelgeving ervaren. Hierdoor kunnen mbo-studenten bijvoorbeeld moeilijker lid worden van verenigingen, deelnemen aan studentensportevenementen en gebruik maken van studentenkortingen.

Bevorderende factoren die bijdragen aan het stimuleren van het studentenleven van mbo-studenten hebben te maken met het passend aanspreken van de doelgroep. Dit geldt zowel voor het soort activiteiten dat georganiseerd wordt, als de informatievoorziening over de activiteiten. Het mbo kent een diverse doelgroep en een breed palet aan activiteiten zorgt ervoor dat er voor elke student wel iets bijzit. Inspraak vanuit studenten is cruciaal om dit diverse aanbod aan studentenactiviteiten aan te kunnen bieden. Goede informatievoorziening met bij de doelgroep passende manieren van communicatie is ook van belang om drempels bij mbo-studenten weg te nemen die hen verhinderen deel te nemen aan het studentenleven. Uit de casestudies blijkt dat er goede ervaringen zijn met het faciliteren van samenwerkingen tussen mbo-, hbo- en wo-studenten. Door onderling contact te hebben en samen te werken aan relevante projecten, zouden wederzijdse vooroordelen en negatieve associaties weggenomen kunnen worden, kan de onderlinge waardering toenemen, en zouden mbo-studenten zich eerder thuis voelen in het studentenleven. Om tot een goed beleid te komen in een regio over het studentenleven en de positie van het mbo is goede samenwerking tussen gemeente en onderwijsinstellingen van groot belang. Sterke samenwerking geeft meer draag- en slagkracht in het nadenken over dit onderwerp en het bedenken van oplossingen.

6.2 Aanbevelingen

Het 'studentenleven' draait om mogelijkheden om je als student persoonlijk, sociaal en professioneel te ontwikkelen. Uit dit onderzoek blijkt dat er een groep mbo-studenten is die behoefte heeft aan (aspecten van) het studentenleven. Gemeenten en onderwijsinstellingen zetten verschillende activiteiten in om dit studentenleven te stimuleren, maar door verschillende belemmeringen is voor mbo-studenten de drempel toch nog vaak te hoog om deel te kunnen nemen. Op basis van de in kaart gebrachte knelpunten, good practices en bevorderende factoren rondom dit vraagstuk formuleren we de volgende aanbevelingen om tot een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven te komen dat aansluit op de behoeften van mbo-studenten.

1. **Creëer een divers en breed aanbod aan activiteiten binnen het studentenleven.** Aangezien de mbo-doelgroep divers is qua leeftijd, levensfase, leerweg, opleidingsstroom en verplichtingen is het belangrijk een divers aanbod te bieden aan activiteiten die passen bij de verschillende doelgroepen. Inhoudelijk kan dat bijvoorbeeld in de vorm van uitwisselingen en buitenlandervaringen en het deelnemen aan studentengemeenschappen gericht op gezelligheid en sport. Vanuit het oogpunt van het bevorderen van gelijkwaardigheid kan er gewerkt worden aan het regelen van studentenkortingen, het stimuleren van

samenwerkingen tussen mbo-, hbo- en wo-studenten op projectbasis en het openstellen van hbo- en wo-activiteiten, zoals introductieweken, voor mbo-studenten. Het ontwikkelen van het aanbod van activiteiten dient te gebeuren in samenwerking tussen gemeente, (mbo-, hbo- en wo-)onderwijsinstellingen en studenten en andere relevante partijen, zoals lokale ondernemers (van horeca of sportfaciliteiten).

Bij het opzetten van activiteiten moet vanzelfsprekend gekeken worden naar wat passend is bij de mogelijkheden in de regio/gemeente, zoals ook in de Werkagenda (2023) gesteld wordt. Een regio met kleine studentenaantallen, die niet gecentraliseerd is in één stad of waar geen hbo- of wo-instellingen zijn, kan niet hetzelfde brede en diverse aanbod creëren als een grote studentenstad. Behalve de praktische haalbaarheid kan het ook zijn dat zo'n breed 'stedelijk' aanbod niet passend is bij de behoeften van mbo-studenten in die regio. Binnen een regio moet daarom worden nagegaan wat passend is. Bij het creëren van aanbod voor mbo-studenten, is het belangrijk om na te gaan of deze activiteiten passen bij de doelgroepen in het mbo, zowel qua inhoud als in praktische zin. Mbo-studenten en onderwijsinstellingen kunnen hier een adviserende rol innemen. Wanneer de activiteiten onvoldoende passen bij de mbo-studenten, kan men nagaan hoe de activiteit aangepast kan worden zodat voor de mbo-doelgroepen die de meeste belemmering ervaren, de drempel verlaagd wordt om mee te doen.

2. **Zorg voor voldoende en passende informatievoorziening.** Om mbo-studenten deel te laten nemen aan het studentenleven moeten zij goed geïnformeerd worden. Hierbij moet nagedacht worden over de inhoud, de zender en de vorm. In de inhoud van de boodschap moet duidelijk worden hoe de mbo-student baat heeft bij deelname aan een activiteit. Wat betreft de zender helpt het als de boodschap komt van een bekende instantie, zoals bijvoorbeeld de mbo-instelling waar de student studeert. Wanneer mbo-studenten bijvoorbeeld door een hbo- of wo-instelling een uitnodiging ontvangen, voelen zij zich minder aangesproken en zijn ze minder geneigd mee te doen. Als laatste moet de vorm van de boodschap passen bij de specifieke mbo-doelgroep: jonge mbo-studenten willen bijvoorbeeld anders aangesproken worden dan oudere mbo-studenten. Bij het aanpassen van de boodschap aan de mbo-doelgroep kunnen studentenvertegenwoordigers uit de mbo-studentenpopulatie een adviserende rol krijgen door bijvoorbeeld input te geven op teksten en flyers. Mbo-instellingen kunnen een meer uitvoerende rol nemen door informatie te verspreiden.
3. **Organiseer studenteninspraak, ondersteun studenteninitiatieven en peil de behoeften van mbo-studenten regelmatig.** Het studentenleven voor een student wordt gemaakt door de student zelf. Om deze reden is het belangrijk de mbo-studenten te betrekken in het vormgeven van het studentenleven. Gemeenten en mbo-instellingen kunnen bijvoorbeeld met meer regelmaat de behoefte van mbo-studenten in kaart brengen. Ook kan de gemeente studentenraden van mbo-instellingen om advies vragen of mbo-studentenambtenaren en andere mbo-studentvertegenwoordigers raadplegen. Deze vertegenwoordigers weten wat er leeft en speelt bij hun medestudenten in het mbo. Ook kunnen via deze vertegenwoordigers kansrijke studentinitiatieven

ondersteund worden door onderwijsinstellingen en/of gemeenten. Voor mbo-instellingen betekent dit dat er voldoende informatievoorziening moet zijn voor studenten over mogelijkheden tot studenteninspraak en dat deze mogelijkheden ook aantrekkelijk zijn voor de student.

4. **Zorg voor een kartrekker die het onderwerp studentenleven van mbo-studenten in de portefeuille heeft.** Om een duidelijke visie en beleid op te stellen is het van belang dat er iemand is binnen relevante partijen zoals de gemeente en onderwijsinstellingen die het onderwerp in de portefeuille heeft. Deze persoon kan het thema blijvend agenderen en kan fungeren als aanspreekpunt, zowel intern als extern. Het hebben van een kartrekker garandeert dat het studentenleven van mbo-studenten op de radar blijft. Daarnaast kan een kartrekker het draagvlak voor het probleem vergroten door regelmatig met anderen in gesprek te gaan over het onderwerp en hen bewust te maken van de urgentie. De overheid kan een stimulerende rol spelen bij deze aanbevelingen door bijvoorbeeld middelen beschikbaar te stellen om de rol van kartrekker te bekostigen en overlegstructuren tussen kartrekkers te faciliteren in een lerend netwerk. Bij deze aanbeveling dient rekening gehouden te worden met de mogelijkheden van de regio. In regio's met kleinere studentenaantallen, waar de mbo-instellingen klein zijn of waar geen wo- of hbo-instellingen zijn, kan het formaliseren van een functie als kartrekker niet haalbaar zijn, en ook niet wenselijk of nodig, omdat er al sprake is van een sterke samenwerking en lijntjes tussen partijen kort zijn. Het al dan niet aanstellen van een kartrekker moet passen bij de mogelijkheden in de regio.
5. **Zet in op sterke samenwerking met relevante partijen en investeer in regelmatige overlegmomenten.** Het stimuleren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven van mbo-studenten is geen kleine taak en vereist dus nauwe samenwerking tussen verschillende partijen. Denk hierbij niet alleen aan samenwerking tussen gemeenten, mbo-, hbo- en wo-onderwijsinstellingen en mbo-studenten (daar waar dat binnen een regio mogelijk is), maar ook aan het bedrijfsleven en uitbaters van sportfaciliteiten, horeca en culturele instanties. Om deze samenwerking te faciliteren is het belangrijk dat er regelmatige overleggen plaatsvinden, de lijntjes kort zijn en men goed op de hoogte is van elkaars rollen en taken. De overheid kan deze samenwerking stimuleren door bijvoorbeeld een lerend netwerk te faciliteren waarin kartrekkers hun ervaringen kunnen uitwisselen.
6. **Creëer ruimte voor mbo-studenten in wettelijke kaders, regelgeving en beleid voor deelname aan het studentenleven.** Er zijn nog een aantal hobbels in wet- en regelgeving die mbo-studenten belemmeren om deel te nemen aan het studentenleven. Deze struikelblokken zijn zowel op landelijk niveau (o.a. regels omtrent het deelnemen aan studentensportevenementen, verschil in bijdrage van mbo- en hbo-/wo-instellingen aan de bekostiging van bestuursbeurzen voor studentenverenigingen, belemmeringen m.b.t. huisvesting), regionaal niveau (o.a. afspraken over studentenkortingen tussen instellingen en bedrijfsleven) en instellingsniveau (o.a. volle curricula en gebrek aan flexibiliteit in studieprogramma's) aanwezig. Evalueer deze knelpunten wat betreft wet- en

regelgeving vanuit het oogpunt van het studentenleven van mbo-studenten en neem waar mogelijk drempels weg.

Op een aantal van deze knelpunten wordt al vooruitgang geboekt. Zo is in eind 2024 het wetsvoorstel VABA naar de Tweede Kamer verzonden (Bruins, 2024), waarin onder andere de urennorm voor mbo-studenten wordt versoepeld en keuzedelen ontkoppelt worden. Dit zou in theorie kunnen leiden tot minder verplichte uren voor studenten en meer flexibiliteit, bijvoorbeeld om deel te nemen aan een studievereniging of studentenraad. Daarnaast zijn er ontwikkelingen rondom het toevoegen van opleidingsvorm als discriminatiegrond aan de Algemene wet gelijke behandeling. Wanneer de minister van Binnenlandse Zaken besluit het advies van het College voor de Rechten van de Mens over te nemen, zou dit bijvoorbeeld betekenen dat mbo-studenten wettelijk recht hebben op dezelfde kortingen als hbo- en wo-studenten.

7. **Faciliteer samenwerking tussen studenten in het mbo, hbo en wo.** Vanuit de gedachte van het onderwijsstelsel als een waaier is het aan te bevelen om – daar waar regionaal mogelijk – samenwerkingen tussen mbo-, hbo- en wo-studenten in de opleidingen te stimuleren. Dit kan door in het onderwijscurriculum studenten uit het mbo, hbo en wo op projectbasis te laten samenwerken aan relevante vraagstukken. Door samen te werken aan hetzelfde onderwerp leren studenten elkaars kennis en ervaring te waarderen, wat het gevoel van gelijkwaardigheid bevordert. Het faciliteren van deze samenwerking gebeurt bij uitstek op regionaal niveau doordat gemeenten de oprichting van ‘innovatiecentra’ waarin mbo-, hbo- en wo-instellingen en het bedrijfsleven samenkomen om vraagstukken te onderzoeken en op te lossen. De overheid kan dergelijke samenwerkingen in innovatiecentra ondersteunen met subsidies.

Bijlage 1: Bronnenlijst

- Bruins, E. E. W. (2024, juni 19). *Motivatiebrieven hoorzitting beoogde bewindspersonen ministerie van OCW* [Motivatiebrieven].
<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2024D25958>
- Bruins, E. E. W. (2024, december 12). Wetsvoorstel Verbetering aansluiting beroepsonderwijs-arbeidsmarkt (VABA).
<https://wetgevingskalender.overheid.nl/Regeling/WGK012507>
- College voor de Rechten van de Mens. (2024). *Wetgevingsadvies mogelijkheid tot opname van de grond 'opleidingsniveau' in de Algemene wet gelijke behandeling*. College voor de Rechten van de Mens.
<https://publicaties.mensenrechten.nl/publicatie/e6986ac9-f2b2-4f91-be38-b1f0912a8b44>
- De Hoop, H. E., & Bouchallikh, K. (2022, november 24). *Motie opleidingsniveau toevoegen als discriminatiegrond aan de Algemene wet gelijke behandeling*. [Motie].
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2022D49938&did=2022D49938>
- Dijkgraaf, R. (2023, juli 6). *Kamerbrief Minister Robbert Dijkgraaf: Gelijkwaardige behandeling van mbo-studenten*. [Kamerbrief].
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/07/06/kamerbrief-gelijkwaardige-behandeling-mbo-studenten>
- Dijkgraaf, R. H. (2024, maart 27). *Het vervolgonderwijs als waaier* [Kamerbrief].
<https://open.overheid.nl/documenten/dpc-bb5db77788180605e61a65010755f5c9a560545a/pdf>
- Dopmeijer, J., Scheeren, L., Bremer, B., Sweijen, S., Schenk, L., & Krämer, T. (2024). *Als je door de bomen het bos niet meer ziet. Een verdiepend onderzoek naar risicofactoren en oplossingen voor prestatiedruk en stress bij mbo-studenten*. Trimbos-instituut/ ECIO/ Pharos/ Erasmus SYNC Lab & Universiteit Utrecht.
<https://ecio.nl/wp-content/uploads/sites/2/2024/09/Rapport-Als-je-door-de-bomen-het-bos-niet-meer-ziet.pdf>
- Goedhart, N. S., Dedding, C., Rodriguez, M. J., & Spruijt, P. (2022). *Ik ben maar een mbo'er. Het mentaal welbevinden van mbo-studenten tijdens de coronacrisis*. Amsterdam UMC en RIVM. https://www.rivm.nl/sites/default/files/2022-06/22402583_013851_Mentale%20gezondheid%20brochure_V6.1_TG.pdf
- Groen, A., van den Enden, G., & Veerman, N. (2024). *Nibud Studentonderzoek 2024. Onderzoek naar de geldzaken van mbo-, hbo- en wo-studenten*. Nibud.
<https://www.kennisbundel.nl/wp-content/uploads/2024/10/Nibud-Studentenonderzoek-2024.pdf>

Ministerie van OCW. (2023). *Samen werken aan talent. Werkagenda mbo 2023-2027*.
Rijksoverheid. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-207c34db2672536cd275fb41e0ae0a9978892d1/pdf>

Bijlage 2: Literatuurlijst desk research

- Algemene Rekenkamer. (2024). *Op weg naar gelijke kansen in het middelbare beroepsonderwijs. Deel 1: Sturen op een goede uitgangspositie voor alle mbo-studenten*. Algemene rekenkamer.
<https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2024/02/14/op-weg-naar-gelijke-kansen-in-het-middelbare-beroepsonderwijs>
- Algemene Rekenkamer. (2024). *Gelijke kansen in het middelbaar beroepsonderwijs Deel 1: Sturen op een goede uitgangspositie voor alle mbo-studenten*. Algemene rekenkamer. <https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2024/02/14/op-weg-naar-gelijke-kansen-in-het-middelbare-beroepsonderwijs>
- Brukx, D., Termorshuizen, T., Lodewick, J., Luyten, E., Eimers, T., & van den Broek, A. (2024). *JOB-monitor 2024*. ResearchNed in opdracht van JOB MBO.
<https://www.jobmbo.nl/wp-content/uploads/2024/06/JOB-monitor-2024.pdf>
- CBS. (2023). *Van leerladder naar onderwijswaaier. Verkenning CBS naar alternatieven laag – middelbaar – hoog*. CBS. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/aanvullende-statistische-diensten/2023/van-leerladder-naar-onderwijswaaier?onepage=true>
- Cuppen, J., van Helvoirt, D., Kennis, R., Leest, B., Luyten, E., Muja, A., & Termorshuizen, T. (2024). *Monitor Werkagenda Mbo 2023-2027 en Stagepact 2023-2027: Prioriteit 1 – Kansengelijkheid: Analyse kwaliteitsplannen*. ResearchNed.
<https://open.overheid.nl/documenten/dpc-d615f8ed4794cf350fa22581f1dbbc86359adc28/pdf>
- Dijkgraaf, R. (2023, juli 6). *Kamerbrief Minister Robbert Dijkgraaf: Gelijkwaardige behandeling van mbo-studenten* [Kamerbrief].
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/07/06/kamerbrief-gelijkwaardige-behandeling-mbo-studenten>
- Dijkgraaf, R. (2024, maart 28). *Open brief Minister Robbert Dijkgraaf over aanpassen taalgebruik voor gelijke waardering van studenten* [Open brief aan studenten].
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brieven/2024/03/28/aanpassen-taalgebruik-voor-gelijke-waardering-van-studenten>
- Dijkgraaf, R. (2024, maart 28). *Kamerbrief Minister Robbert Dijkgraaf over het vervolgonderwijs als waaier* [Kamerbrief].
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/03/28/het-vervolgonderwijs-als-waaier>
- DUO. (2024). *Tendrapport HO 2024*. DUO.
<https://duo.nl/open Onderwijsdata/images/tendrapport-ho.pdf>

- Gemeente Eindhoven. (2024). *Actieplan Samen voor het mbo*.
<https://raadsinformatie.eindhoven.nl/document/14240320/1/24bst00585+-+Bijlage+1+-+Actieplan+%27Samen+voor+het+mbo%27>
- Gemeente Utrecht. (2023a). *Mbo-plan 2023-2026: Waardering voor vakmanschap*. Gemeente Utrecht/ GLU/ MBO Utrecht/ Nimeto/ ROC Midden Nederland
<https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zorg-en-onderwijs/onderwijs/informatie-voor-onderwijsprofessionals/mbo/2023-03-uitvoeringsplan-mbo-2023-2026-waardering-voor-vakmanschap.pdf>
- Gemeente Utrecht. (2023b). *Integrale aanpak mbo-studentenleven*. Gemeente Utrecht/ GLU/ MBO Utrecht/ Nimeto/ ROC Midden Nederland.
<https://utrecht.bestuurlijkeinformatie.nl/Document/View/f6568700-62cf-496b-9c05-411d6ca3600d>
- Hooft van Huijsduijnen, L., Elfferich, A., Marchal, B., Speijer, R., & Molenaar, T. (2024). *Landelijke monitor studentenhuysvesting 2024*. ABF Research in opdracht van Kences en het Ministerie van BZK.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/09/05/landelijke-monitor-studentenhuysvesting-2024>
- Lakerink, J., Hooft van Huijsduijnen, L., & Elfferich, A. (2025). *Lokale Monitor Studentenhuysvesting mbo Utrecht (concept)*. ABF Research.
- Landelijk Centrum Studiekeuze (LCSK). (2024a). *NSE Factsheet—HBO*. Landelijk Centrum Studiekeuze (LCSK). https://lcsk.nl/wp-content/uploads/2024/05/NSE2024_FACTSHEET_HBO_NL.pdf
- Landelijk Centrum Studiekeuze (LCSK). (2024b). *NSE Factsheet—WO*. Landelijk Centrum Studiekeuze (LCSK). https://lcsk.nl/wp-content/uploads/2024/05/NSE2024_FACTSHEET_WO_NL.pdf
- Landelijke Kamer van Verenigingen (LKV). (2024). *Langstudeerboete en huysvestingstekort zorgen voor dalende inschrijvingsaantallen bij studentenverenigingen*. <https://www.lkv.nl/2024/10/29/langstudeerboete-en-huysvestingstekort-zorgen-voor-dalende-inschrijvingsaantallen-bij-studentenverenigingen/>
- Ministerie van OCW. (2023). *Samen werken aan talent. Werkagenda mbo 2023-2027*. Rijksoverheid. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-207c34db2672536cd275fb41e0aeeea9978892d1/pdf>
- Ministerie van OCW. (2024a). *Prognose aantal studenten hbo* (OCW in Cijfers). <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/hoger-onderwijs/kengetallen-hoger-beroepsonderwijs/studenten/prognose-aantal-studenten-hbo>
- Ministerie van OCW. (2024b). *Prognose aantal studenten wo* (OCW in Cijfers). <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/hoger-onderwijs/kengetallen-wetenschappelijk-onderwijs/studenten/prognose-aantal-studenten-wo>
- Studententaskforce Utrecht. (2024). *Cultuurverandering mbo-studentenleven* [Presentatie].

- van den Broek, A., Termorshuizen, T., & Cuppen, J. (2023). *Monitor beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2022-2023*. ResearchNed.
<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2023/06/23/monitor-beleidsmaatregelen-hoger-onderwijs-2022-2023/monitor-beleidsmaatregelen-hoger-onderwijs-2022-2023.pdf>
- Van Meenen, P. H. (2019, december 11). *Motie van het lid Van Meenen* [Motie].
<https://beleidsradar.nl/documenten/motie-voor-gelijkstelling-mbo-studenten-0b615ccb-840e-4688-8dc1-6bdd31b300c8>
- Van Meenen, P. H. (2020, maart 3). *Motie van het lid Van Meenen* [Motie].
<https://beleidsradar.nl/documenten/motie-over-positie-van-mbo-studenten-2445309f-7a0b-43f4-bf6b-4b88f56b5795>
- Verhoeff, R., Thravalou, E., Kruszel, S., Bruning, K., & Favier, S. (2022). *Buitenlandplannen van Nederlandse studenten voor 2022-2023*. Nuffic.
<https://www.nuffic.nl/sites/default/files/2022-06/buitenlandplannen-van-nederlandse-studenten-voor-2022%E2%80%912023.pdf>

Bijlage 3: Albeda Monitor

Methode

Deelnemers

De monitor van de introductieweek van Albeda is verspreid via kanalen van Albeda in de periode van 12 november 2024 tot en met 12 december 2024. In totaal hebben 389 mbo-studenten de monitor ingevuld. Demografische gegevens staan in Tabel B3.1.

Tabel B3.1. Beschrijvende statistieken van de deelnemers

Variabele	Spreiding	N	M	SD	N (% van steekproef)
Leeftijd	16.01-53.82	387	18.44	3.15	
Gender		379			
Jongen/man					197 (52.0%)
Meisje/vrouw					179 (47.2%)
Anders*					3 (0.8%)
Opleidingsstroom		389			
Basisberoepsopleiding					1 (0.3%)
Vakopleiding					121 (31.1%)
Middenkaderopleiding					267 (68.6%)
Onderwijsjaar		389			
Jaar 1					229 (58.9%)
Jaar 2					154 (39.6%)
Jaar 3					6 (1.5%)
Woonsituatie		377			
Bij beide ouder(s)/verzorger(s)					210 (55.7%)
Bij een ouder/verzorger					140 (37.1%)
Met eigen gezin (partner en/of kind(eren))					9 (2.4%)
Met huisgenoten					3 (0.8%)
Met andere familieleden dan ouder(s)/verzorger(s)					5 (1.3%)
Alleen					10 (2.7%)
Verantwoordelijkheden naast school**		389			
Bijbaan					305 (78.4%)
Zorgtaken					173 (44.5%)
Vrijwilligerswerk					180 (46.3%)
Overig (bijv. huishouden, sport, hobby's en stages)					52 (13.4%)

* Non-binair: $n = 2$, genderfluide: $n = 1$

** Meerdere opties mogelijk, dus percentages tellen niet op tot 100%

Concepten

Uitkomstmaten

- **Behoeften in het studentenleven** zijn gemeten met de vraag in hoeverre studenten behoefte hadden aan (1) om op zichzelf te wonen, (2) bij een studie-/studentenvereniging te gaan, (3) aan een internationale uitwisseling mee te doen en (4) introductie activiteiten met andere studenten van mbo/hbo/wo. Hierbij antwoordden ze op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 5 (helemaal wel). De eerste drie vragen werden gesteld als studenten eerst aangaven dat ze deze mogelijke dingen van het studentenleven niet al deden.
- **Waardering** werd gemeten met de vraag in hoeverre ze zich net zoveel student voelden als hbo-/wo-studenten? Hierbij werd een schaal van 1 (helemaal niet) tot 5 (helemaal wel) gebruikt.

Demografische gegevens en voorspellers

- **Leeftijd** is gemeten door respondenten te vragen naar hun geboortedatum.
- **Gender** is gemeten door respondenten te vragen met welk gender ze zich identificeren. Antwoordopties waren 'jongen/man', 'meisje/vrouw', 'non-binair', 'genderfluide', 'anders, namelijk (open antwoord)', en 'geef ik liever geen antwoord op'.
- **Opleidingsstroom** is gemeten door respondenten te vragen bij welke opleidingsstroom ze de opleiding volgden. Antwoordopties waren 'mbo 1' (entreeopleiding), 'mbo 2' (basisberoepsopleiding), 'mbo 3' (vakopleiding), en 'mbo 4' (middenkaderopleiding).
- **Jaar** is gemeten door respondenten te vragen in welk jaar ze zaten. Antwoordopties waren 'jaar 1', 'jaar 2', 'jaar 3', en 'jaar 4'.
- **Woonsituatie** is gemeten door respondenten te vragen welk van de volgende woonsituaties voor hen van toepassing is: 'ik woon alleen', 'ik woon met mijn partner (zonder kinderen)', 'ik woon met mijn partner en kind(eren)', 'ik woon met huisgenoten', 'ik woon bij één ouder/verzorger', 'ik woon bij beide ouders/verzorgers', 'ik woon bij mijn grootouder(s)', 'ik woon bij beide ouders, maar mijn ouders hebben co-ouderschap', 'ik woon vaker bij een ouder, want mijn ouders hebben co-ouderschap', en 'anders, namelijk (open antwoord)'.
- **Verantwoordelijkheden** zijn gemeten door respondenten te vragen of ze naast school ook bezig zijn met (1) een bijbaan, (2) zorgtaken, of (3) vrijwilligerswerk. Hiervan is een somscore gemaakt (range 0-3).
- **Geldzorgen** is gemeten met de vraag of studenten thuis weleens financiële zorgen hebben. Hierbij is een schaal gebruikt van 1 ((bijna) nooit) tot 4 ((bijna) elke dag), naast een optie om het liever niet te willen zeggen.
- **Erbij horen** is het gemiddelde van zeven vragen in hoeverre respondenten het gevoel hebben zich comfortabel en gerespecteerd voelen op hun eigen school. Een voorbeeld is de vraag 'Ik voel me op mijn gemak op Albeda'. Per vraag antwoordden studenten op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 4 (altijd).
- **Sociale veiligheid** is het gemiddelde van twaalf vragen naar hoe anderen op school hen behandelen. Een voorbeeldvraag is 'Er is een prettige sfeer in mijn klas'. Hierbij antwoordden studenten op een schaal van 1 (nooit) tot 5 (altijd).
- **Welzijn** is het gemiddelde van tien vragen of studenten een gevoel van welzijn hebben. Een voorbeeld is de vraag of ze gelukkig zijn, die ze beantwoordden op een schaal van 1 (ik heb dat gevoel helemaal niet) tot 4 (ik heb dat gevoel helemaal wel).
- **Zeggenschap** is het gemiddelde van zes vragen in hoeverre studenten iets zouden kunnen aankaarten binnen hun opleiding en op school. Hierbij werd een schaal van 1 (helemaal oneens) tot 5 (helemaal eens) gebruikt.
- **Deelname aan introductie activiteiten** is gemeten door studenten te vragen in hoeverre ze actief meegedaan hadden aan de introductie activiteiten op hun school. Dit beantwoordden ze op een schaal van 1 tot 10.

Resultaten

Behoeften in het studentenleven

Tabel B3.2. Beschrijvende statistieken van behoeften onder mbo-studenten

In hoeverre heb je behoefte om ...	N	Min	Max	M	SD
Op jezelf te wonen*	312	1	5	2.90	1.37
Bij een studie-/studentenvereniging te gaan**	323	1	5	1.52	0.89
Mee te doen aan een internationale uitwisseling***	329	1	5	2.04	1.36
Mee te doen aan introductie activiteiten met andere mbo-, hbo- en/of wo-studenten	345	1	5	2.44	1.23

* 32 studenten (8.2%) gaven aan al op zichzelf wonen

** 21 studenten (5.4%) gaven aan al naar een studie-/studentenvereniging te gaan

*** 16 studenten (4.1%) gaven aan al mee te doen aan een internationale uitwisseling

Om de verschillen in deze behoeften in kaart te brengen, hebben we per behoefte regressieanalyses gerund. Deze regressieanalyse zijn per niveau van voorspellers uitgevoerd (zie Tabel B3.3), namelijk achtergrondinformatie (leeftijd, opleidingsstroom, onderwijsjaar en gender), thuissituatie (verantwoordelijkheden naast studie, woonsituatie en geldzorgen), en sociaal-mentaal welzijn (erbij horen, sociale veiligheid, welzijn, zeggenschap en deelname aan introductie activiteiten). Bij gender zijn studenten die zich anders identificeerden (zoals non-binair en genderfluïde) niet meegenomen vanwege een te lage sample size.

Tabel B3.3. Gestandaardiseerde coëfficiënten uit regressieanalyses

	Behoeften				Waardering
	Op jezelf	Vereniging	Uitwisseling	Intro	
Achtergrondinformatie					
Leeftijd	.242***	.055	-.026	.007	.031
Gender	-.022	-.100	.044	-.011	.001
Opleidingsstroom	.057	-.014	.022	-.066	-.010
Jaar	-.114	-.120*	-.054	-.140*	-.146**
Thuissituatie					
Verantwoordelijkheden	-.018	-.001	-.051	.037	.037
Woonsituatie	.094	.028	.029	-.011	.022
Geldzorgen	.089	.094	.077	.200**	.027
Sociaal-mentaal welzijn					
Erbij horen	.031	-.029	-.097	-.145	.050
Sociale veiligheid	-.008	-.093	.031	.083	.088
Welzijn	-.132	.000	-.067	-.016	.061
Zeggenschap	.086	.044	.025	.148*	.053
Deelname aan introductie activiteiten	-.083	.044	.112	.243***	.036

Noot. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Op jezelf = op jezelf wonen; Vereniging = bij een studie-/studentenvereniging gaan; Uitwisseling = meedoen aan een internationale uitwisseling; Intro = meedoen aan introductie activiteiten met andere mbo-, hbo- en/of wo-studenten; Waardering = Evenveel student als hbo-/wo-studenten.

Gelijkwaardige behandeling

Om de verschillen in ervaren waardering in kaart te brengen, zijn er regressieanalyses gerund per niveau van voorspellers (zie Tabel B3.3), namelijk achtergrondinformatie (leeftijd, opleidingsstroom, onderwijsjaar en gender), thuissituatie (verantwoordelijkheden naast studie, woonsituatie en geldzorgen), en sociaal-mentaal welzijn (erbij horen, sociale veiligheid, welzijn, zeggenschap en deelname aan introductie activiteiten). Bij gender zijn studenten die zich anders identificeerden (zoals non-binair en genderfluïde) niet meegenomen vanwege een te lage sample size.

Bijlage 4: Participatietool

Methode

Deelnemers

De YoungXperts participatietool is verspreid via sociale mediakanalen van mbo (jongeren)organisaties, mbo scholen, ECBO/ECIO en YoungXperts. In totaal hebben 231 mbo-studenten de tool ingevuld, vanuit verschillende instellingen verspreid in Nederland (bijv. Amsterdam, Breda, Rotterdam en Utrecht). De demografische gegevens staan in Tabel B4.1.

Tabel B4.1 Beschrijvende statistieken van de deelnemers

Variabele	Spreiding	N	M	SD	N (% van steekproef)
Leeftijd	16-54	228	21.68	7.65	
Gender		226			
Jongen/man					30 (13.3%)
Meisje/vrouw					194 (85.8%)
Non-binair					2 (0.9%)
Opleidingsstroom					
Entreeopleiding		224			1 (0.4%)
Basisberoepsopleiding					18 (8.0%)
Vakopleiding					64 (28.6%)
Middenkaderopleiding					141 (62.9%)
Leerweg		227			
BBL					63 (27.8%)
BOL					164 (72.2%)
Baan		228			
Fulltime					4 (1.8%)
Parttime					156 (68.4%)
Geen					68 (29.8%)
Etniciteit		222			
Nederlands					133 (59.9%)
Niet-Nederlands					25 (11.3%)
Meerdere, inclusief Nederlands					59 (26.6%)
Meerdere, niet-Nederlands					5 (2.3%)
Woonsituatie		225			
Bij beide ouder(s)/verzorger(s)					116 (51.6%)
Bij een ouder/verzorger					54 (24.0%)
Met eigen gezin (partner en/of kind(eren))					41 (18.2%)
Met huisgenoten					4 (1.8%)
Met andere familieleden dan ouder(s)/verzorger(s)					2 (0.9%)
Alleen					8 (3.6%)

Concepten

Uitkomstmaten

- *Behoeften en kansen in het studentenleven* zijn gemeten met de vraag in hoeverre studenten in hun studententijd de volgende dingen wilden bereiken: (1) nieuwe dingen leren, (2) nieuwe vrienden maken, (3) leuke dingen doen en

plezier hebben, (4) praktijkervaring opdoen, (5) ontdekken wat ze willen met hun leven, (6) de wereld ontdekken (reizen), (7) op een nuttige manier bijdragen aan de maatschappij, en (8) een netwerk opbouwen waar ze later wat aan hebben. Hierbij antwoordden ze op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 7 (heel erg). Volgend op elke behoefte waar ze een score van 4 of hoger gaven (neutraal tot hoge behoefte), werd de aanvullende vraag gesteld in hoeverre ze ook genoeg kansen ervaren om aan deze behoefte te voldoen. Hiervoor werd een schaal gebruikt van 1 (helemaal geen kansen) tot 7 (heel veel kansen).

- *Take actions voor behoeften* zijn gemeten met de open vraag wat ze nodig hebben om aan hun behoefte te voldoen en wie hen daarbij zou kunnen helpen. Deze vraag werd gesteld voor elke behoefte waar ze weinig kansen voor ervoeren (score van 3 of lager op de vraag naar ervaren kansen).
- *Behoefte aan een studentengemeenschap* is gemeten met de vraag in hoeverre studenten behoefte hebben om bij een groep of gemeenschap te horen. Hiervoor werd een schaal van 1 (Helemaal geen behoefte) tot 7 (heel veel behoefte) gebruikt. In het geval van een score van 5 of hoger op deze vraag (hoge behoefte), werd vervolgens uitgevraagd bij welk van de volgende gemeenschappen ze zich zouden willen aansluiten: (1) studentenraad, (2) studievereniging, (3) studentengezelligheidsvereniging, (4) studentensportvereniging, (5) studentenmuziek- of cultuurgezelschap, (6) samenwonen met andere studenten in een studentenhuus, en (7) deelname aan uitwisseling. Hiervoor werd een schaal van 1 (helemaal niet) tot 7 (heel erg) gebruikt. Bij elke gemeenschap werd op een toegankelijke manier voldoende uitleg gegeven over de gemeenschap en welke activiteiten deze gemeenschap organiseert.
- *Behoefte aan introductieactiviteiten* werd gemeten met de vraag in hoeverre studenten behoefte hebben aan introductieactiviteiten. Hierbij antwoordden ze op een schaal van 1 (helemaal geen behoefte) tot 7 (heel veel behoefte). In het geval van een hoge behoefte (score van 5 of hoger), werd vervolgens uitgevraagd met wie ze dit zouden willen. Studenten kunnen een of meerdere van de volgende opties selecteren: (1) met mbo-studenten van eigen opleiding, (2) met mbo-studenten van eigen school, (3) met mbo-studenten van andere scholen, (4) met studenten van hbo en/of universiteit, en (5) met leeftijdsgenoten uit de stad.
- *Huisvesting* is gemeten door respondenten te vragen welk van de volgende woonsituaties voor hen van toepassing is: 'ik woon alleen', 'ik woon met mijn partner (zonder kinderen)', 'ik woon met mijn partner en kind(eren)', 'ik woon met mijn kind(eren) (maar zonder partner)', 'ik woon met huisgenoten', 'ik woon bij mijn alleenstaande ouder/verzorger (en broers/zussen)', 'ik woon bij beide ouders/verzorgers (en broers/zussen)', 'ik woon soms bij de een en soms bij de ander want mijn ouders wonen niet samen', en 'anders, namelijk (open antwoord)'. Als studenten nog thuis woonden (wonend met ouder(s)/verzorger(s), is gevraagd naar de reden van thuiswonen. Op basis van de vraag of er wel gezocht is naar een nieuwe woning, is gevraagd naar de reden dat ze nog geen woning gevonden hebben.

- *Zeggenschap* is gemeten met de vraag in hoeverre studenten mee kunnen praten over hoe het op hun school beter kan. Hiervoor werd een schaal gebruikt van 1 (helemaal niet) tot 7 (heel erg).
- *Waardering* werd gemeten met drie vragen in hoeverre ze zich gewaardeerd en gelijkwaardig aan alle studenten voelden. Een voorbeeld is de vraag of ze zich als mbo-student evenveel een student voelen als een student op een hbo of universiteit. Hierbij werd een schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot 7 (helemaal mee eens) gebruikt. Aanvullend werd ook de open vraag gesteld wat zij de waarde van het mbo vinden.
- *Take actions voor waardering* zijn gemeten met de open vraag wat ze nodig hebben om wel gelijkwaardigheid te ervaren en wie hen daarbij zou kunnen helpen. Deze vraag werd gesteld als ze een lage gelijkwaardigheid ervoeren (score van 3 of lager op de vraag of ze zich evenveel student voelden als studenten van hbo of universiteit).

Demografische gegevens en voorspellers

- *Leeftijd* is gemeten door respondenten te vragen hoe oud ze zijn.
- *Gender* is gemeten door respondenten te vragen met welk gender ze zich identificeren. Antwoordopties waren 'jongen/man', 'meisje/vrouw', 'non-binair', 'anders, namelijk (open antwoord)', en 'geef ik liever geen antwoord op'.
- *Opleidingsstroom* is gemeten door respondenten te vragen bij welke opleidingsstroom ze hun opleiding volgden. Antwoordopties waren 'mbo 1' (entreeopleiding), 'mbo 2' (basisberoepsopleiding), 'mbo 3' (vakopleiding), en 'mbo 4' (middenkaderopleiding).
- *Leerweg* is gemeten door te vragen of ze een BOL-leerweg of een BBL-leerweg volgden.
- *Baan* is gemeten door te vragen of respondenten een (bij)baan hadden. Antwoordopties waren 'ja, ik werk fulltime (40 uur per week)', 'ja, ik werk parttime' of 'nee'.
- *Etniciteit* is gemeten met de vraag met welke etniciteit(en) studenten zich verbonden voelen. Studenten konden een of meerdere van de volgende opties selecteren: 'Nederlands', 'Turks', 'Marokkaans', 'Surinaams', 'Curaçaos', 'Duits', 'Kaapverdiaans', 'Indisch/Indonesisch', 'Pools', 'anders, namelijk (open antwoord)' of 'geef ik liever geen antwoord op'.

Resultaten

Behoeften en kansen in het studentenleven

Tabel B4.2 Beschrijvende statistieken van behoeften en ervaren kansen onder mbo-studenten, tevens uitgesplitst naar leerweg en opleidingsstroom

	Alle respondenten samen			Leerweg						Opleidingsstroom					
				BOL			BBL			Basisberoeps- en vakopleiding			Middenkaderopleiding		
	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD
Behoeften															
Nieuwe dingen leren	222	5.86	1.18	161	5.68	1.20	60	6.35	0.95	80	5.94	1.32	138	5.81	1.10
Nieuwe vrienden maken	224	4.69	1.62	161	4.83	1.61	62	4.35	1.63	82	4.55	1.62	138	4.75	1.63
Leuke dingen doen en plezier hebben	223	5.72	1.35	160	5.87	1.21	62	5.37	1.58	82	5.56	1.43	137	5.80	1.31
Praktijkervaring opdoen	223	5.91	1.20	160	5.72	1.22	62	6.44	0.97	82	5.95	1.41	137	5.90	1.07
Ontdekken wat ik wil met mijn leven	223	5.76	1.49	161	5.86	1.36	62	5.50	1.77	81	5.75	1.55	138	5.75	1.47
De wereld ontdekken (reizen)	222	5.05	1.92	160	5.16	1.93	61	4.79	1.89	81	5.14	1.84	137	4.97	1.99
Op een nuttige manier bijdragen aan de maatschappij	224	5.08	1.52	161	4.83	1.52	62	5.74	1.32	82	5.4	1.51	138	4.88	1.51
Een netwerk opbouwen waar ik later wat aan heb	223	5.48	1.38	160	5.53	1.29	62	5.35	1.60	81	5.46	1.40	138	5.49	1.37
Ervaren kansen															
Nieuwe dingen leren	207	5.25	1.12	149	5.13	1.11	57	5.56	1.09	75	5.48	1.10	128	5.14	1.12
Nieuwe vrienden maken	169	5.19	1.21	126	5.16	1.27	43	5.28	1.01	62	5.13	1.25	104	5.28	1.14
Leuke dingen doen en plezier hebben	204	4.98	1.39	151	4.85	1.46	53	5.34	1.11	76	5.17	1.29	124	4.88	1.44
Praktijkervaring opdoen	210	5.46	1.19	150	5.31	1.19	59	5.85	1.11	77	5.64	1.16	129	5.40	1.19
Ontdekken wat ik wil met mijn leven	198	5.06	1.26	146	4.88	1.29	52	5.56	1.02	73	5.33	1.18	121	4.91	1.29
De wereld ontdekken (reizen)	169	4.05	1.59	122	3.89	1.61	46	4.54	1.44	66	4.41	1.53	99	3.86	1.62
Op een nuttige manier bijdragen aan de maatschappij	187	4.85	1.27	130	4.59	1.27	56	5.48	1.01	73	5.15	1.34	110	4.69	1.18
Een netwerk opbouwen waar ik later wat aan heb	202	4.79	1.33	147	4.63	1.34	54	5.22	1.21	75	4.92	1.41	123	4.74	1.26

Noot. Bij opleidingsstroom zijn studenten van de entreeopleiding niet meegenomen vanwege een te lage sample size ($n = 1$). Studenten van basisberoepsopleiding en vakopleiding zijn samengenomen om een vergelijkbare sample size te hebben als de groep studenten van middenkaderopleiding.

Tabel B4.3 Beschrijvende statistieken van behoeften voor een gemeenschap onder mbo-studenten, tevens uitgesplitst naar leerweg en opleidingsstroom

	Alle respondenten samen			Leerweg						Opleidingsstroom					
				BOL			BBL			Basisberoeps- en vakopleiding			Middenkaderopleiding		
	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD
In hoeverre heb je behoefte om bij een groep of gemeenschap te horen?	214	4.52	1.50	155	4.65	1.49	58	4.24	1.44	80	4.59	1.47	130	4.48	1.51
Zou je dan ...	110														
... lid willen worden van de studentenraad van je school?		2.96	2.09	85	2.99	2.11	25	2.88	2.07	44	3.36	2.09	65	2.68	2.07
... lid willen worden van een studievereniging?		3.32	2.09	84	3.44	2.11	25	2.92	2.00	44	3.16	2.05	64	3.44	2.14
... lid willen worden van een studentengezelligheidsvereniging?		3.50	2.05	84	3.56	2.06	25	3.32	2.06	43	3.33	1.92	65	3.65	2.14
... lid willen worden van een studentensportvereniging?		3.16	1.99	85	3.19	2.04	25	3.08	1.87	44	3.36	1.98	65	3.06	2.01
... lid willen worden van een studentenmuziek- of cultuurgezelschap?		3.02	1.99	85	3.05	2.07	25	2.92	1.71	44	3.27	1.96	65	2.85	2.02
... willen samenwonen met andere studenten in een studentenhuus?		2.65	1.89	85	2.81	1.87	25	2.08	1.89	44	2.05	1.67	65	3.08	1.94
... mee willen doen aan een uitwisseling?		3.95	2.37	85	4.18	2.37	25	3.16	2.25	44	3.52	2.35	65	4.28	2.34

Noot. Bij opleidingsstroom zijn studenten van de entreeopleiding niet meegenomen vanwege een te lage sample size ($n = 1$). Studenten van basisberoepsopleiding en vakopleiding zijn samengenomen om een vergelijkbare sample size te hebben als de groep studenten van middenkaderopleiding.

Gelijkwaardige behandeling

Tabel B4.4 Beschrijvende statistieken van ervaren gelijkwaardigheid onder mbo-studenten, tevens uitgesplitst naar leerweg en opleidingsstroom

	Alle respondenten samen			Leerweg						Opleidingsstroom					
				BOL			BBL			Basisberoeps- en vakopleiding			Middenkaderopleiding		
	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD
Als mbo-student voel ik me net zo veel student als een student op een hbo of universiteit.	204	4.09	1.77	144	3.76	1.75	59	4.90	1.57	75	4.83	1.70	125	3.67	1.68
Anderen zien mij als mbo'er net zo veel als student, als een student op een hbo of universiteit.	203	3.66	1.71	143	3.45	1.69	59	4.19	1.65	75	4.21	1.70	124	3.38	1.63
Ik ben er trots op dat ik op het mbo zit.	203	4.79	1.74	144	4.55	1.75	58	5.41	1.55	74	5.34	1.59	125	4.46	1.73

Noot. Bij opleidingsstroom zijn studenten van de entreeopleiding niet meegenomen vanwege een te lage sample size ($n = 1$). Studenten van basisberoepsopleiding en vakopleiding zijn samengenomen om een vergelijkbare sample size te hebben als de groep studenten van middenkaderopleiding.

Bijlage 5: Leidraad casestudies

Gemeente

Blok 1: Wat is gelijkwaardigheid/ toegankelijkheid?

1. Wanneer is het studentenleven voor mbo-studenten 'gelijkwaardig'?
 - Deelname aan welke activiteiten stimuleert de gelijkwaardigheid?
 - (denk aan: introductietijd, vertegenwoordiging in de gemeente (studentenraad/studentenambtenaar) studenten- /studieverenigingen, studentenportfaciliteiten, studentenkortingen, huisvesting, anders?)
 - Om deze gelijkwaardigheid te stimuleren, moeten de activiteiten dan opgezet worden voor specifiek mbo-studenten, of moeten mbo-studenten deelnemen aan de activiteiten die georganiseerd worden voor hbo- en wo-studenten?
 - Welke activiteiten moeten specifiek gericht worden op de mbo-studenten en welke op alle studenten samen om de gelijkwaardigheid van mbo-studenten te stimuleren? Waarom?
2. Wanneer is het studentenleven voor mbo-studenten 'toegankelijk'? Waar moeten studenten toegang toe hebben?
 - (denk aan: introductietijd, vertegenwoordiging in de gemeente (studentenraad/studentenambtenaar) studenten- /studieverenigingen, studentenportfaciliteiten, studentenkortingen, huisvesting, anders?)
 - Tot welke van deze dingen moeten alle studenten toegang hebben? Zijn er dingen waar alleen mbo-studenten toegang tot zouden moeten hebben die hbo- en wo-studenten niet nodig hebben?
 - (advocaat van de duivel) Moeten we het aanbod voor hbo- en wo-studenten toegankelijk maken voor mbo-studenten, of moeten we apart aanbod creëren voor mbo-studenten (waar hbo- en wo-studenten niet aan kunnen deelnemen)? Voor welke activiteit geldt welke optie?
 - Gaat toegankelijkheid over letterlijke toegang, of is toegankelijkheid ook een gevoel (welkom voelen)?

Blok 2: Wat doet de gemeente nu?

3. Wat doet de gemeente om een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven te realiseren voor mbo-studenten?
 - Welke acties worden ondernomen/ welke activiteiten worden georganiseerd?
 - Wordt de behoefte van de mbo-studenten gepeild? Hoe?
4. Per activiteit: Wie worden er allemaal betrokken bij deze activiteiten? (mbo-studenten, hbo-/ wo-studenten, mbo-instellingen, hogescholen, universiteiten, andere organisaties?)
5. Hoe is de samenwerking tussen deze partijen? Wat gaat goed en wat loopt stroef? Waarom? Wat is er nodig dit te verbeteren?
6. Welke rol kan en moet de gemeente nemen om de gelijkwaardigheid van mbo-studenten te stimuleren? En welke rol zouden andere betrokkenen moeten/ kunnen hebben?

Blok 3 Opbrengsten en best practices

7. In hoeverre maken mbo-studenten gebruik van de initiatieven van de gemeente?
 - Hoe word er over de verschillende activiteiten gecommuniceerd naar de student? Beïnvloedt dit de deelname?
8. Wat vinden de mbo-studenten van de activiteiten? Hoe wordt hun mening gevraagd/ meegenomen?
9. Welke doelen m.b.t. het stimuleren van de gelijkwaardigheid hebben jullie behaald en welke nog niet? Wat zijn de ambities wat betreft activiteiten die gelijkwaardigheid stimuleren? Wat willen jullie nog gaan doen, maar doen jullie nog niet?
10. Op welke initiatieven is de gemeente het meest trots als het gaat om het realiseren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten?
11. Wat zijn jullie *best practices* en waarom? Wat kunnen andere gemeentes van jullie leren? Welke lessen hebben jullie geleerd? Wat zou je andere gemeentes aanbevelen

Blok 4: Ervaren drempels

12. Tegen welke hobbels loopt de gemeente aan in het realiseren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten?
 - In wet- en regelgeving
 - In het gevoel van urgentie/ wil om hieraan te werken
 - In het hebben van een visie over dit onderwerp
 - In de inzet van mbo-instellingen
 - In de inzet van hogescholen en universiteiten
 - In participatie van mbo-studenten
 - In participatie van hbo en wo-studenten
 - In de samenwerking met deze partijen (zie ook vraag 5)
 - Andere hobbels, namelijk

Onderwijsinstelling*Blok 1: Wat is gelijkwaardigheid/ toegankelijkheid?*

1. Wanneer is het studentenleven voor mbo-studenten 'gelijkwaardig'?
 - Deelname aan welke activiteiten stimuleert de gelijkwaardigheid?
 - (denk aan: introductietijd, vertegenwoordiging in de gemeente (studentenraad/studentenambtenaar) studenten- /studieverenigingen, studentenportfaciliteiten, studentenkortingen, huisvesting, anders?)
 - Om deze gelijkwaardigheid te stimuleren, moeten de activiteiten dan opgezet worden voor specifiek mbo-studenten, of moeten mbo-studenten deelnemen aan de activiteiten die georganiseerd worden voor hbo- en wo-studenten?
 - Welke activiteiten moeten specifiek gericht worden op de mbo-studenten en welke op alle studenten samen om de gelijkwaardigheid van mbo-studenten te stimuleren? Waarom?
2. Wanneer is het studentenleven voor mbo-studenten 'toegankelijk'? Waar moeten studenten toegang toe hebben?

- (denk aan: introductietijd, vertegenwoordiging in de gemeente (studentenraad/studentenambtenaar) studenten- /studieverenigingen, studentenportfaciliteiten, studentenkortingen, huisvesting, anders?)
- Tot welke van deze dingen moeten alle studenten toegang hebben? Zijn er dingen waar alleen mbo-studenten toegang tot zouden moeten hebben die hbo- en wo-studenten niet nodig hebben?
- (advocaat van de duivel) Moeten we het aanbod voor hbo- en wo-studenten toegankelijk maken voor mbo-studenten, of moeten we apart aanbod creëren voor mbo-studenten (waar hbo- en wo-studenten niet aan kunnen deelnemen)? Voor welke activiteit geldt welke optie?
- Gaat toegankelijkheid over letterlijke toegang, of is toegankelijkheid ook een gevoel (welkom voelen)?

Blok 2: Wat doet de onderwijsinstelling nu?

3. Wat doet de onderwijsinstelling om bij te dragen aan een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten?
 - Welke acties worden ondernomen/ welke activiteiten worden georganiseerd?
 - Wordt de behoefte van de mbo-studenten gepeild? Hoe?
4. Met welke partijen werkt de onderwijsinstelling hiervoor samen?
 - Hoe verloopt deze samenwerking?
5. Zijn jullie tevreden met de huidige inzet van de onderwijsinstelling of zou de onderwijsinstelling een andere rol moeten aannemen?
 - Welke rol?

Blok 3 Opbrengsten en best practices

6. In hoeverre maken mbo-studenten gebruik van de initiatieven van de onderwijsinstelling?
 - Hoe word er over de verschillende activiteiten gecommuniceerd naar de student? Beïnvloedt dit de deelname?
7. Wat vinden de mbo-studenten van de activiteiten? Hoe wordt hun mening gevraagd/ meegenomen?
8. Op welke initiatieven is de onderwijsinstelling het meest trots als het gaat om het realiseren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten?
9. Wat zijn jullie *best practices* en waarom? Wat kunnen andere onderwijsinstellingen van jullie leren? Welke lessen hebben jullie geleerd?

Blok 4: Ervaren drempels

10. Tegen welke hobbels loopt de onderwijsinstelling aan in het realiseren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten?
 - In wet- en regelgeving
 - In het gevoel van urgentie/ wil om hieraan te werken
 - In het hebben van een visie over dit onderwerp
 - In de inzet van mbo-instellingen
 - In de inzet van hogescholen en universiteiten
 - In participatie van mbo-studenten
 - In participatie van hbo en wo-studenten

- In de samenwerking met deze partijen (zie ook vraag 5)
- Andere hobbels, namelijk

Leidraad studenten

Blok 1: Wat is gelijkwaardigheid/ toegankelijkheid?

1. Wanneer is het studentenleven voor mbo-studenten 'gelijkwaardig'?
 - Deelname aan welke activiteiten stimuleert de gelijkwaardigheid?
 - (denk aan: introductietijd, vertegenwoordiging in de gemeente (studentenraad/studentenambtenaar) studenten- /studieverenigingen, studentenportfaciliteiten, studentenkortingen, huisvesting, anders?)
 - Om deze gelijkwaardigheid te stimuleren, moeten de activiteiten dan opgezet worden voor specifiek mbo-studenten, of moeten mbo-studenten deelnemen aan de activiteiten die georganiseerd worden voor hbo- en wo-studenten?
 - Welke activiteiten moeten specifiek gericht worden op de mbo-studenten en welke op alle studenten samen om de gelijkwaardigheid van mbo-studenten te stimuleren? Waarom?
2. Wanneer is het studentenleven voor mbo-studenten 'toegankelijk'? Waar moeten studenten toegang toe hebben?
 - (denk aan: introductietijd, vertegenwoordiging in de gemeente (studentenraad/studentenambtenaar) studenten- /studieverenigingen, studentenportfaciliteiten, studentenkortingen, huisvesting, anders?)
 - Tot welke van deze dingen moeten alle studenten toegang hebben? Zijn er dingen waar alleen mbo-studenten toegang tot zouden moeten hebben die hbo- en wo-studenten niet nodig hebben?
 - Moeten we het aanbod voor hbo- en wo-studenten toegankelijk maken voor mbo-studenten, of moeten we apart aanbod creëren voor mbo-studenten (waar hbo- en wo-studenten niet aan kunnen deelnemen)? Voor welke activiteit geldt welke optie?
 - Gaat toegankelijkheid over letterlijke toegang, of is toegankelijkheid ook een gevoel (welkom voelen)?

Blok 2. Eigen inzet

3. Wat doen de studenten om bij te dragen aan een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten?
 - Welke acties worden ondernomen/ welke activiteiten worden georganiseerd?
 - Wordt de behoefte van de mbo-studenten gepeild? Hoe?
4. Met welke partijen werken jullie hiervoor samen?
 - Hoe verloopt deze samenwerking?
5. In hoeverre maken mbo-studenten gebruik van jullie initiatieven?
 - Hoe word er over de verschillende activiteiten gecommuniceerd naar de student? Beïnvloedt dit de deelname?
6. Wat vinden de mbo-studenten van de activiteiten? Hoe wordt hun mening gevraagd/ meegenomen?

-
7. Op welke initiatieven zijn jullie het meest trots als het gaat om het realiseren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten?
 8. Wat zijn jullie *best practices* en waarom?

Blok 3: Ervaren drempels

9. Tegen welke hobbels lopen jullie aan in het realiseren van een gelijkwaardig en toegankelijk studentenleven voor mbo-studenten?